

naše planine

5-6

1989

Naše planine

le nostre montagne
nos montagnes
our mountains
unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

THE JOURNAL OF THE ALPINE ASSOCIATION OF CROATIA

Urednik — Editor: Prof. dr. Željko Poljak, Yu-41000 Zagreb,
A. Cesarsca 5

Izraz u šest dvobroja godišnje

Pretplata za 1989. godinu, ako se uplati do izlaska idućeg broja, iznosi 50.000 din (za inozemstvo dvostruko).

Uplate slati na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na uplatnici treba naznačiti: Za Naše planine i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tiskat »Vjesnike Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972). Tiskanje sufinancira Republička samoupravna interesna zajednica fizičke kulture SR Hrvatske.

Godište 41 (81)	Svibanj—Lipanj 1989.	Broj 5—6
Volume 41 (81)	May—June 1989.	Number 5—6

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

IZDAVAČKI SAVJET

Ivica Bralić
Vilim Cerovec
Tomislav Đurić
Milivoj Gluhak
Josip Gobac
Zdenko Jajčević
Željko Kašpar
Željko Klepić
Mirko Knežević
Milan Kolman
Slavko Komar
Josip Malić
Vlado Mihaljević
Željko Poljak
Božidar Škerl
Ivica Trnokop

UREDNIČKI ODBOR

Nikola Aleksić
Borislav Aleraj
Darko Berljak
Vlado Božić
Milivoj Kovačić
Ivan Marchiotti
Krunoslav Milas
Tomislav Pavlin

DOPISNICI IZ REGIJA

Miroslav Ambruš-Kiš
Ivan Jakovina
Miljenko Pavešić
Đuro Priljeva
Ante Rukavina
Milan Sunko
Cvjetko Šoštarić

GLAVNI I ODGOVORNİ UREDNIK
Željko Poljak

S A D R Č A J

XIV. redovna skupština Planinarskog saveza	
Hrvatske	97
»Desetljeće Velebita«	100
Dr. Željko Poljak: Sljemenska piramida 1889—1989.	102
Branko Puzak: Ama Dablam	105
Berislav Mokos: Dvadesetičetiri sata Matterhorna	113
Damir Lacković: Po planinama Turske	115
Teodor S. Srđanović: Durmitor — soa nebeska	117
Jasenka Mikšić: Vodice bez vode	120
Mira Šincek: Sljemenska bajka i zbilja	121
Josipa Štibrić: Jedno planinarsko poslijepodne	122
Dr. Ante Rukavina: Kamenčići sa staza (VI)	123
Vladimir Jagarić: Planinarske pjesme (kraj)	125
Vlado Božić: 75 godina od otkrića Cerovačkih pećina .	131
Planinari-fotografi: Jovan Miljković	135
In memoriam: Slavo Brezovečki i prof. dr. Mihajlo Pražić	136
Vezni putevi i transverzale	138
Publicistika	138
Kamo na izlet	138
Sportsko penjanje	139
Speleologija	139
Alpinizam i ekspedicionalizam	139
Vijesti	141
Prilog: Planinarski adresari i kalendar akcija PSH	

Na naslovnoj stranici:

Slap Savica nad Bohinjem

XIV. redovna skupština Planinarskog saveza Hrvatske

Skraćeni zapisnik

Skupština je održana 8. travnja 1989. g. u dvorani Tehničkog školskog centra KOV JNA »General Ivan Gošnjak« u Zagrebu. Skupština je sazvana za 10 sati, a započela je u 10,30 sati.

1. Otvaranje skupštine i izbor radnog predsjedništva

Skupština je otvorena govorom predsjednika PSH Vlade Mihaljevića u kojem je pozdrovio sve prisutne, a posebno se poimence zahvalio ovim gostima: predsjedniku PS Bosne i Hercegovine Faruku Hasanbegoviću, potpredsjedniku PZ Slovenije dr. Tonetu Strojinu, predstavniku PSJ Božidarju Škerlu, članu Savjeta Federacije i predsjedniku Republičkog savjeta za zaštitu prirode dr. Slavku Komaru, članu Predsjedništva Republičke konferencije SSRNH Marinku Paniću, predsjedniku odbora za izgradnju planinarskog objekta na Oštarijama Milanu Rukavini Šainu i savjetniku Lutrije Hrvatske Dragi Šafaru. Nakon toga predložio je radno predsjedništvo skupštine u sastavu: Ivica Martinek (PD »Sokolovac« Sl. Požega), Borut Kurtović (PS Dalmacije), Darko Berljak (PS Zagreba), Blaženka Turkalj (PD »LTA« Varaždin) i Miljenko Pavešić (OPS Rijeka). Prijedlog je prihvatan aklamacijom.

2. Izbor verifikacijske komisije, zapisničara i ovjerovitelja zapisnika

Predsjednik radnog predsjedništva Ivica Martinek predlaže u verifikacijsku komisiju Đuru Makšana (PS ZPP), Miliwoja Rihtarića (PD »Dugi vrh« Varaždin), Boška Radanovića (PD »Sutjeska« Zagreb), Milovana Borovičića (PD »Paklenica« Zadar) i Dobrivoja Četojevića (PD »Petrov vrh« Daruvar); za zapisničara Željka Poljaka (PD KBC »Maksimir« Zagreb), i za ovjerovitelje zapisnika Zdenka Aniča (PDS »Velebit« Zagreb) i Ladišlava Janeša (PD »Sljeme« Zagreb). Prijedlog je prihvatan aklamacijom. Nakon toga, predložio je dnevni red od deset točaka koji je skupština prihvatala. Isto tako je prihvataila da se ne čitaju oni izvještaji i materijali koji su delegatima unaprijed poslati u pisnom obliku, nego da se o točkama 3 do 7 odmah raspravlja i to zajednički.

3. Izvještaji o radu organa PSH u 1988. godini

4. Financijski izvještaj PSH za 1988. godinu

5. Izvještaj odbora samoupravne kontrole

Predsjednik odbora Dražen Zupanc izvijestio je, da je poslovanje pravilno vodeno i predložio skupštini da izvještaje prihvati. Upozorio je, da odbor nije mogao potpuno i trajno djelovati jer neki članovi stanuju daleko od Zagreba i nisu bili redovno obavještavani o akcijama PSH. Predlaže nekoliko

tehničkih poboljšanja i novu procjenu stvarne vrijednosti planinarskih objekata u vlasništvu PSH. Odbor ističe posebne zasluge Vlade Mihaljevića i Zlatka Klepca za obnovu planinarskog doma na Risnjaku.

6. Dugoročni plan i program izgradnje i obnove planinarskih objekata i staza na Velebitu

Budući da je i taj plan i program dostavljen delegatima u pisnom obliku (objavljen u izvodima u ovom broju NP), predsjednik PS Hrvatske Vlado Mihaljević je samo održao uvodni referat u kojem je skupštini predložio da se radi ostvarenja plana i programa iduće desetljeće proglaši »Desetljećem Velebita« i da se osnuje u banci poseban račun na koji bi se polagala finansijska sredstva namijenjena revitalizaciji Velebita.

7. Program rada PSH za 1989. g.

Prije rasprave o točki 3—7 predsjednik verifikacijske komisije izvještava skupštinu da može pravosnažno odlučivati jer je prisutna natpolovična većina delegata (82 od 132). U opsežnoj raspravi sudjelovalo je tridesetak prisutnih delegata i gostiju, i to ovim redom. **Branko Pužak** (predsjednik komisije za alpinizam PSH) dramatičnim je riječima upozorio na opasnost da ove godine neće biti tradicionalnog tridesetog po redu Prvosvibanjskog skupa alpinista u Paklenici, ako uprava Nacionalnog parka Paklenica ne promijeni svoju odluku kojom je alpinistima zabranila kampiranje pod Aniča kukom. Predlaže se skupštini da pokuša riješiti ovo pitanje koje je od međunarodnog značenja.

Antun Filipčić (PD »Glas Istre« Pula) izvještava o dobrom radu svog društva (planinarska i alpinistička škola, podizanje skloništa na Koritima u Ćićariji) i na neprilike koje stvaraju neka društva markiranjem staza na području drugih društava bez prethodnog dogovora (npr. zagrebački planinari na Ćićariji). Predlaže da se koordinacijski odbor planinarskih društava Istre reorganizira u Planinarski savez Istre koji bi se uključio u međunarodnu akciju Alpe—Jadran.

Mladen Rac (predsjednik komisije za zaštitu prirode PSH) žali se da je izvještaj o radu njegove komisije u skupštinskom materijalu bez njegove privole znatno skraćen. Nije mogao skupštini predložiti načrt Pravilnika o zaštiti prirode jer o njemu nije postignuta suglasnost s predsjedništvom PSH. Budući da suglasnosti nije bilo ni među članovima komisije, on daje ostavku na funkciji njezinog predsjednika.

Ivica Martinek (potpredsjednik PSH i predsjednik komisije za normativna akta) objasnjava da predsjedništvo nije prihvatiло taj načrt jer nije u skladu sa zakonskim odredbama a uz to je i preopširan.

Dorđe Balić (predsjednik Planinarskog saveza Slavonije) dodaje da su neke formulacije u tom nacrtu bile prekrute i odviše normativne za jednu organizaciju koja je u biti amaterska.

Vlado Mihaljević (predsjednik PSH) žali što Racovom ostavkom gubimo vrijednog suradnika, ali skraćenje njegovog izvještaja nije bilo moguće izbjegći zbog racionalnosti posla i poštivanja proporcija. Ipak, svatko tko želi može dobiti na uvid cijelovit izvještaj.

Tomislav Pavlin (predsjednik komisije za planinarske puteve i označavanja) moli sva društva da se uključe u akciju za uređenje puteva po Velebitu u razdoblju svibanj—kolovož i predlaže da svako društvo trajno preuzme brigu o jednom putu ili dionici puta.

Božidar Radanović (PD »Sutjeska« Zagreb) pozdravlja skupštinu u ime svog društva i u ime domaćina TŠC JNA.

Milivoj Rihtarić (PD »Dugi vrh« Varaždin) podržava akciju za revitalizaciju Velebita. Upozorava na poteškoće koje bi mogle nastati za planinarske organizacije ukidanjem SIZ-ova za fizičku kulturu.

Marinko Panić (član predsjedništva RK SSRNH) također podržava akciju za revitalizaciju Velebita i poboljšanje statusa planinarskih objekata. Iako planinarske organizacije nisu i ne trebaju biti političke organizacije, one mogu davati inicijative Socijalističkom savezu koji ubuduće neće više biti tutor društvenim organizacijama. Planinari su osobito pozvani da se uključe u ekološka nastojanja.

Perica Korica (PD »Visočica« Gospić) poziva na čuvanje Velebita za buduće generacije. Treba ga čuvati i od nekih planinara koji ga zagađuju otpacima i prave zbrku nepotrebnim i pretjeranim markiranjem staza.

Dr. Slavko Komar (predsjednik Republičkog savjeta za zaštitu prirode) poziva planinare da se uključe u rasprave o šumarstvu na Velebitu i o razvoju turizma u području te planine.

Bruno Bakotić (PD »Kozjak« Kaštel Sućurac) upozorava da planom rada treba predvidjeti samo ono što je ostvarivo, kako poslije ne bi bilo razočaranja. Iznosi uspjehe 40-godišnjeg rada svog društva i predlaže ga skupštini za neko statutom predviđeno priznanje.

Željko Poljak (PD KBC »Maksimir« Zagreb) savjetuje da se u današnjim teškim tiskarskim prilikama, kada jenjava planinarska izdavačka djelatnost, okrenemo komunalnim i tvorničkim glasilima, što je najjednostavnije, najjeftinije i najefektivnije rješenje. Kao primjer dobrog rješenja pokazuje »Naše novine« Kliničkog bolničkog centra s tradicionalnom planinarskom stranicom i daje delegatima primjerke posljednjeg broja.

Darko Luš (predsjednik komisije za vodiče) dopunjuje izvještaj svoje komisije i upozorava na dvije teškoće s kojima se susreće u školovanju kadrova. Jedna je nepodnošljivo poskupljenje u domu na Vršiću gdje se škola dosad tradicionalno organizirala, a druga je smanjena mobilnost instruktora škole otkad je kombi PSH postao neupotrebljiv. Umjesto

na Vršiću, ubuduće će se škola organizirati na Risnjaku jer je novo uredni dom vrlo prikladan za tu svrhu.

Dorđe Balić (tajnik PS Slavonije) opisuje stanje i potrebe planinarstva u Slavoniji i planove za budućnost (osnivanje novih društava, revitaliziranje Slavonskog planinarskog puta, uređenje vidikovaca na planinama, podizanje skloništa u Šugarskoj dulibi na Velebitu, nastavak tradicije priređivanja kulturnih priredaba itd.).

Božidar Škerl (predstavnik PSJ) pozdravlja skupštinu i odaje predsjedniku PSH priznanje za uloženi trud i postignute uspjehe. Moli prisutnog dr. S. Komara za pomoć u sporu o Prvosvibanskom skupu alpinista s upravom Nacionalnog parka Paklenica.

Milan Rukavina Šain (predsjednik odbora za izgradnju planinarskog objekta na Oštarijama) izvještava da je osigurano gradilište, da se sada uskladije plan gradnje s urbanističkim uvjetima i da se nuda povoljnou rješenju finansijskog pitanja.

Dr. Tone Strojin (potpredsjednik Planinske zveze Slovenije) pozdravlja skupštinu i poziva prisutne na slavlje u Dovju pod Triglavom gdje će 28. kolovoza biti otkriven spomenik Jakovu Aljažu prilikom 100. obljetnice njegova dolaska za župnika u Dovje. Istiće tradicionalnu suradnju hrvatskih i slovenskih planinara koja je započela još u Frieschaufov doba, a najbolji su primjeri uspješnog nastavljanja ove tradicije redovni godišnji sastanci predsjedništva PSH i PZS te bratimljenja planinarskih društava iz obiju republika. Prvi su se pobratili PD »Zagreb Matica« i PD »Ljubljana Matica«, a upravo danas je u Rašici svečanost bratimljenja PD »Sutjeska« iz Zagreba i PD »Rašica«.

Milovan Borojević (PD »Paklenica« Zadar) opisuje teškoće s održavanjem planinarskih kuća na Velebitu i pustošenja krovovolovaca koji su gotovo iskorijenili divljač na Velebitu.

Tomislav Zoričić (PD »Željezničar« Zagreb) predlaže skupštini da radi unapređenja planinarstva u Hrvatskoj prihvati tri programa: 1. u svim školama godišnje jedan izlet u prirodu pod vodstvom planinara, 2. sustavno programiranje svih planinarskih djelatnosti u javnim medijima informiranja, a ne samo ekspedicija, i 3. preuređenje Republičke planinarske transverzale tako da se utvrdi i njezina trasa a ne samo kontrolne točke.

Vlatko Nemeć (predsjednik gospodarske komisije) izvještava o sadašnjem trenutku akcije za revitaliziranje Velebita i ističe primjernu suradnju nekih planinarskih organizacija: Savjet ZPP-a preuzeo je brigu o Rossijevom skloništu, Planinarski savez Slavonije o skloništu u Šugarskoj dulibi, planinarska društva u INI o skloništu na Mliništu a društva Banije o skloništu na Oltarima.

Milan Turkalj (PD »LTA« Varaždin) žali se da skupoča transporta otežava školovanje mladih kadrova. Predlaže da se PSH manje brine o održavanju planinarskih objekata, jer je to zadatak društava, a više o pravnom statusu tih objekata i o koordinaciji rada.

XIV. skupština Planinarskog saveza Hrvatske. U prvom redu sijeća: Vladimir Mihaljević, predsjednik PSH, Zdravko Dujmović, savjetnik Lutrije Hrvatske, Drago Safar, savjetnik Lutrije Hrvatske, Milan Rukavina Sajn, Marinko Panić, član predsjedništva RK SSRNH, dr. Slavko Komar, predsjednik Republičkog savjeta za zaštitu prirode, Božo Skerl, predstavnik PSJ, Faruk Hasanbegović, predstavnik PS BiH, dr. Željko Poljak, zapisničar, dr. Tone Strojnik, potpredsjednik Planinske zveze Slovenije, Josip Grubišić, Rudo Starčić i Jure Bušlješta, članovi predsjedništva PSH. Foto: V. Strašek

Faruk Hasanbegović (predsjednik PS BiH) pozdravlja skupštinu i poziva na međurepubličku planinarsku suradnju u obliku bratimljjenja društava i povezivanja markiranih puteva kojih sada ima u BiH 10 000 kilometara.

Lujo Herceg (PD »Milengrad« Budinčina) predlaže da PSH umnoži primjerak oglednog statuta planinarskog društva, te da ga pošalje svim planinarskim društvima kako bi lakše mogla svoje statute usuglasiti sa saveznim. To bi osobito pomoglo onim društvima koja u svojim redovima nemaju pravnika.

Mladen Kuka (PD »Dubovac« Karlovac) zažeće se da skupštinski izvještaji budu opširniji. Opaža da u njima nema spomena o najvećoj našoj planinarskoj akciji ove godine, o uponu na Everest.

Nakon diskusije jednoglasno su prihvaćeni izvještaji pod točkom 3—7, zajedno s dopunama i prijedlozima koji su proizašli iz rasprave i izlaganja Vlade Mihaljevića.

8. Financijski plan za 1989. g.

Ivica Martinek (potpredsjednik PSH) predlaže da se ubuduće tim planom predvidi fond za Velebit umjesto dosadašnjeg fonda za ekspediciju Everest koji se ostvarivao određenim postotkom iz prodanih članskih markica.

Vinko Prizmić (PD »Mosor« Split) misli da bi doprinos iz članskih markica za fond Everest trebalo i ubuduće zadržati, ali kao eks-

pedicijski fond za pomaganje vrijednih ekspedicijskih pothvata.

Borut Kurtović (PD »Biokovo« Makarska) pridružuje se tom prijedlogu.

Darko Berljak (predsjednik PS Zagreba) objašnjava važnost ekspedicije na Everest i misli da PSH treba bar simbolički sudjelovati u financiranju.

Vlado Mihaljević (predsjednik PSH) nudi kompromisni prijedlog: umjesto fonda za Velebit neka to bude fond za sve planinarske objekte.

Nakon toga jednoglasno je prihvaćen finansijski plan PSH za 1989. g.

9. Dodjela priznanja

Skupština je u cijelosti i bez diskusije prihvatiла prijedlog komisije za dodjelu priznaja za službenim planinarima i planinarskim organizacijama. Popis osoba i organizacija priložen je skupštinskim materijalima, a predlaže jednu plaketu PSJ, 6 zlatnih znakova PSJ, 9 srebrnih znakova PSJ, 9 plaketa PSH, 23 zlatna znaka PSH, 36 srebrnih znakova PSH, 76 brončanih znakova PSH i 15 pismenih priznanja PSH.

10. Pitanja i prijedlozi

Budući da se nitko nije javio za riječ, skupština je završila s radom (oko 14 sati).

Zapisničar: Željko Poljak
Ovjerovitelji: Zdenko Anić i Ladislav Janeš

ZA DUŽE PLANINARSKE IZLETE PREPORUČAMO UDOBNE I SIGURNE AUTOBUSE

KOMPAS

EKSPEDICIJA EVEREST '89 PUTOVALA JE NA PRIPREME U CHAMONIX
TAKOĐER S »KOMPASOM«, POSLOVNICA GAJEVA 6, ZAGREB

»Desetljeće Velebita«

IZ UVODNE RIJEĆI PREDSJEDNIKA VLADIMIRA MIHALJEVIĆA

Značajan, moglo bi kazati i povijesni zadatak ove naše Skupštine jest u tome da donese odluku o Desetljeću Velebita, tj. da proglašimo desetogodišnji plan akcija planinara Hrvatske na revitalizaciji i dalnjem razvoju planinarske infrastrukture na Velebitu. Velebit je, naime, naša planinarska, rekreacijska, turistička, biološka i ekološka atrakcija, pa zaslužuje našu posebnu pažnju. On zaslužuje i mnogo veću općedruštvenu pažnju, pogotovo nakon 1978. godine, kada je deklaracijom UNESCO-a uvršten među svjetske rezervate biosfere.

Popis od 33 objekta što ga imate u pisanim skupštinskim materijalu, s naznakom što bi trebalo učiniti na svakom od njih, samo je početak ovoga našeg obimnog posla. Najteži, ali ne i nesavladiv posao bit će osiguranje finansijskih sredstava. Namjeravamo još ove godine pod okriljem Republičke konferencije SSRNH donijeti Društveni dogovor mjerodavnih društvenih činilaca o usmjeravanju društvenih akcija i finansijskih sredstava na planinarske i skijaške objekte te na očuvanje prirode u planinama, pri čemu bi Velebit imao prioritet.

Zašto prioritet Velebit? Prvo zato što je to naša najljepša planina, drugo jer je pod zakonskom zaštitom kao park prirode u kojem se nalaze i nacionalni park i strogi prirodni rezervat, i treće, zato što su veća naselja, privredne aglomeracije i jača planinarska društva daleko od Velebita.

Prihvatimo li program »Desetljeće Velebita«, idućih će deset godina svako planinarsko društvo jednom nogom biti na »svojoj« planini, a drugom na Velebitu. PSH i njegove komisije trebat će oko 70% svih svojih djelatnosti usmjeriti na Velebit. Svaka naša planinarska organizacija treba da uzme pod svoj patronat neki planinarski objekt na Velebitu, ili bar neku stazu, kako bi dobrovoljnim radom pripomogla revitaliziranju Velebita. Naše akcije na Velebitu moraju u neku ruku postati dodatni poligon i stimulans za školovanje i edukaciju planinara i planinarskih specijalnosti. Možda bi upravo naše akcije na Velebitu mogle postati idealan motiv da se na svim našim planinama, a posebno na Velebitu, proslavlja 29. rujan, dan što ga je UIAA proglašila svjetskim Danom čistih planina. Ovo je važno zato što će nam biti jedan od teških zadataka, ako ne i najteži, da sačuvamo prirodnu ravnotežu ekosistema na Velebitu pred zadiranjima u njegovu prirodu.

Ozbiljan je zadatak produžiti Premužičevu stazu u južni Velebit. Ako to uspijemo, možemo zajedno s Planinskom zvezom Slovenije ponuditi alpskim partnerima planinarski put Alpe-Adria.

Velebit će, zahvaljujući svim ovim našim akcijama, postati još poznatiji i još posjećeniji. Zato, sada, u osmišljeni, dobro planirani planinarski juriš na Velebit!

DUGOROČNI PROGRAM ODRŽAVANJA, REKONSTRUKCIJE I IZGRADNJE PLANINARSKIH OBJEKATA I STAZA NA VELEBITU

I. Općenito o Velebitu

Velebit je po svoj dužini ne samo najveća planina u SR Hrvatskoj nego i u Jugoslaviji. On je uz Gorski kotar glavno planinsko područje u Hrvatskoj, koje nudi jedinstvene mogućnosti za razvoj planinskog turizma u ovoj Republici, jedinoj koja nema vrhova viših od 2000 metara. Položaj Velebita uz more jedinstven je po dimenzijama u području cijelog Mediterana za integraciju primorskog i planinskog turizma. Zahvaljujući geološkoj gradi, naslagama vapnenca od 2000 i više metara u toj je planini izvanredno razvijena kraška morfologija. Po bogatstvu površinskih i podzemnih oblika ova planina nema premcu u Jugoslaviji.

Stjenoviti oblici kao što su npr. Anića kuk, Tulove grede i Dabarski kukovi, pružaju obilje mogućnosti za alpinizam. Tradicionalni prvosvibanjski alpinistički skup u Paklenici redovito okuplja više od 1000 pe-

njača iz Jugoslavije i inozemstva. Brojni neistraženi speleološki objekti pružaju obilje mogućnosti za speleološki rad. Jama na Buncovcu (534 m) jedna je od najdubljih u našoj zemlji, a Cerovačke pećine tek su prvi pokusaj turističkog iskorištavanja velenbitskog podzemlja. Travnate površine na Dušićama, Oštarijama i Jezerima pružaju zbog blizine mora u proljeće zanimljivu kombinaciju kupališnog i zimskog turizma u jednom danu.

Velenbitska flora i fauna privlače svojom šarolikošću i bogatstvom vrsta pažnju svjetske znanosti. Degenia velenbitica je vrsta koja raste samo na Velebitu, a i Sibirea croatica malo ima staništa izvan Velebita. Koliko je biljni pokrov Velebita zanimljiv može ilustrirati bezbroj botaničkih istraživanja posljednja dva stoljeća kao i glasovita »Flora velenbitica« Arpada Degena u tri sveska enciklopedijskog formata. U Modrić-dolcu pod Zavižanom već 20 godina postoji Velenbitski botanički vrt s oko 700 biljnih vrsta. Sve su

to bili razlozi zbog kojih je Velebit pod zakonskom zaštitom kao park prirode, a neki su njegovi dijelovi posebno zaštićeni, tako npr. Velika i Mala Paklenica kao nacionalni park, a Rožanski i Hajdučki kukovi kao strogi prirodni rezervat.

UNESCO je svojom poveljom 1978. godvrstio Velebit među svjetske rezervate biosfere. Nažalost, zaštita prirode na Velebitu u stvarnosti još uvek nije dobro riješena, premda su velebitska sela uglavnom raseljena. Šume se sijeku više nego što je prirošt i, nažalost, ne tamo gdje je to najpovoljnije, nego tamo gdje je cesta najbliže. Tako je npr. danas Štirovača, inače prvi proglašeni nacionalni park u Jugoslaviji (1928), područje najveće šumske sjeće na Velebitu. U javnosti još uvek nije afirmirano shvaćanje da se vrijednost Velebita ne smije ocjenjivati količinom posjećene šume.

No, unatoč stalnom pustošenju prirode i ponovnom ozakonjenju kozarstva na kršu, Velebit i danas još predstavlja područje od prvorazredne planinarsko-turističke vrijednosti. Važan je zadatak u budućnosti otvaranje Velebita u tom pravcu, ali na strogo kontrolirani način, tako da time ne bude ugrožena njegova priroda. U tu svrhu, dobro mogu poslužiti mnogi već postojeći objekti u planini, počevši od brdskih cesta i staza do planinarskih i šumarskih kuća. Računa se, da cestovna mreža u planini prelazi 500 km, a šest njihovih prijevoja idealne su točke za razvijat planinarsko-turističkih punktova (Vratnik, Oltari, Alan, Oštarije, Mali Halan, Prezid). Povezivanje i započeto asfaltiranje uzdužne ceste kroz cijelu sjevernu polovicu planine (Krasno-Štirovača-Sušanj) velik je doprinos turističkom otvaranju Velebita u budućnosti.

Mreža planinarskih markacija, a osobito uzdužni »Velebitski planinarski put« (otvoren 1969), što ih održavaju planinarske organizacije, pionirski su pothvati u otvaranju Velebita. U tom pogledu valja posebno istaknuti dvije činjenice: postojanje Premužičeve staze i niz planinarskih kuća.

Premužičeva staza je uzdužna turistička staza od Zavižana do Oštarija, građena 1930—1933, koja je tako idealno projektirana da ni danas, nakon 60 godina, ništa nije izgubila na vrijednosti. Naprotiv, ona danas izgleda kao vizionarski preteča današnjim evropskim pješačkim putevima što ih trasira Evropski pješački savez ne obazirući se na državne granice. Premužičeva staza nudi se kao idealna dionica na trasi puta E-6 koji je od Baltika stigao do Jadrana (Rijeka) i sada se treba nastaviti prema Egejskom moru.

Druga je osobita vrijednost u planini niz planinarskih kuća i skloništa što su ih planinarske organizacije svojim skromnim sredstvima, ali amaterskom upornošću, podigle posljednjih 60 godina. One su time obavile svoju pionirsку ulogu krčeti put turističkom razvoju, no daljnji i širi razvoj prelazi njezine volonterske mogućnosti. Brigu o Velebitu treba da preuzmu institucionalizirani faktori,

tim više, što su jača planinarska društva po pravilu daleko od Velebita.

Planinarska će organizacija i ubuduće nastaviti s obradom Velebita u okviru dugoročnog plana što ga je sama zacrtala. U njemu je na prvom mjestu održavanje postojećih i izgradnja novih planinarskih kuća i skloništa, markiranje tradicionalnih planinarskih staza, te izdavanje planinarskih karata i vodiča. Uspjeh planova planinarske organizacije uvelike će ovisiti o razumijevanju društva u cjelini, a posebno onih faktora čija je dužnost briga za turistički razvoj naše zemlje.

II. Prijedlog programa

Sjeverni Velebit (od Vratnika do Velikog Alana)

Veza s Kapelom na budućem putu E-6 je planinarsko sklonište u Krivom Putu kapaciteta 30 ležajeva, uredno održavano.

1. Vratnik, MOTEL, 697 m, autobusna stanica, polazna točka.
2. SIJASETSKA DRAGA, kuća PD »Zavižan«, ključ u Turističkom društvu Senj.
3. SELO LJUBEZZINE ili LISKOVAC, podno Senjskog bila, na stazi Vratnik — Oltare. Postoje napuštene kuće, poneki stanovnik i škola. Potrebno izgraditi sklonište ili adaptirati jednu prostoriju.
4. SKLONIŠTE U RUJICAMA, nekadašnja Krajačeva kuća, 1100 m, prvo sklonište na Velebitu; danas više ne postoji; postoji cisterna; markacija kao nastavak na Kapelski planinarski put.
5. OLTARE, školska zgrada, u prizemlju gostionica, trgovina, asfaltirana cesta: urediti jednu ili dvije prostorije za sklonište
6. ZAVIZAN, 1554 m, planinarski dom: popravak pristupne ceste, popuna inventara, maljanje, popravak krova i poda, sagraditi WC, veliki stol i klupe vani. Za izgradnju novog planinarskog doma postoji projekt.
7. ROSSLIJEVO SKLONISTE, 1580 m, zidana zgrada: kompletno uređenje objekta i popuna inventaram.
8. LUBENOVAC, dobar kolski put, izleti na Hajdučke kukove, Kozjak i Alan: uredjenje skloništa u napuštenoj lugarnici.

Srednji Velebit (od Alan do Baških Oštarija)

9. STIROVACA: izgraditi manje sklonište ili unajmiti jednu sobu u šumarskom objektu.
10. ALAN, 1370 m, koristi se lugarnica: tekuće održavanje zgrade, izrada stolova i klupa, WC-a i popuna inventaram.
11. JABLAC: tekuće održavanje zgrade i inventara, zamjena prozora, cisterna i septička jama.
12. OGRADENICA, 1400 m, nekadašnji dački dom ispod Satorine: potreblja obnova; ima cisternu.
13. MILINIŠTE, 20 minuta ispod staze: izgraditi sklonište (varijanta: Radlovac)
14. BAĆIĆ KOSA, nekadašnji dački dom, obnovljen 1952., krov propao 1965., postoji cisterna, danas ruševina: potreblja obnova.
15. VRBANSKA DULIBA, 1100 m, 1 sat od ceste, 11 cisterna, stalni stanovnici, mogućnost adaptacije stare napuštene kuće.
16. RAVNI DABAR, 723 m, kuća PD »Industrogardnja«: održavanje zgrade i sitnog inventara.
17. BASKE OSTARIJE, 924 m: izgradnja novog objekta, a do njegovog završetka uredjenje pri-vremenog skloništa.

Južni Velebit (od Baških Oštarija do Halana)

18. SUGARSKA DULIBA, 1210 m, ruševine lugarnice: izgraditi objekt (voda postoji)
19. JELOVA RUJA, postojeća lugarnica napuštena: sanirati krov, postaviti vrata i prozore, zamjeniti polomljene podne i stropne grede.
20. VISOCICA, 1460 m, kuća PD »Visočice«: uređenje skloništa, tekuće održavanje zgrade i inventara.

21. STAP, sklonište PD »Paklenica«, voda izvorska; tekuće održavanje
22. BOJINAC: umjesto dosadašnjeg Tatekovog zatvarača izgraditi malo čvrsto sklonište.
23. RUJNO, gostišnjska soba uz obnovljenu kapelu: uspostaviti kontakt radi mogućeg uređenja skloništa.
24. ŠTIROVAC, 1350 m, planinarska kuća: uređiti planinarsko sklonište, na zgradi zamijeniti krovnu konstrukciju i tavanske grede u obavdije razine, tekuće održavanje zgrade i inventara.
25. MARASOVAC, 1500 m: izgraditi sklonište (cisterna postoji).
26. BORISOV DOM, kuća PD »Paklenica«: održavanje zgrade i inventara.
27. IVINE VODICE, 1250 m, sklonište PD »Paklenica«; tekuće održavanje.
28. DUŠICE, 1300 m, nekada bila planinarska kuća: izgraditi novu sa cisternom.
29. HALAN, šumarska kuća koja je bila na usluzi planinara više se ne koristi. Sumarija iz Gračaca namjerava je obnoviti, što bi trebalo biti i planinarama na korist.

Jugoistočni Velebit (od Halana do Zrmanje)

30. TULOVE GREDE, 1100 m: izgraditi sklonište u Dolcu pod Tulom ili na mjestu atraktivnijem za alpiniste; potrebno izgraditi i cisternu za vodu.
31. CRNOPAC, 1000 m: izgraditi sklonište kod prvih pastirskih koliba na usponu prema vrhu Crnoca.

— o —

32. Uređenje, čišćenje i markiranje planinarskih puteva prema posebnom programu.
33. Producenje Premužičeve staze od Oštarija u južni Velebit.

III. Zaključak

Na osnovi prijedloga Gospodarske komisije PSH, Predsjedništvo PSH usvojilo je prijedlog dugoročnog programa održavanja, rekonstrukcije i izgradnje planinarskih objekata i staza na Velebitu, te ga predlaže Skupštini PSH na usvajanje. Po njemu treba da u idućih deset godina PSH uz pomoć društva, regionalnih saveza i šire društvene zajednice uredi, popravi ili izgraditi niz planinarskih objekata i puteva, te poduzme druge odgovarajuće akcije na revitalizaciji Velebita (propaganda, karte, vodiči, razglednice, prospkete i dr.).

S obzirom na proslavu dvadesete obljetnice VPP-a utvrđeni su prioritetni radovi u 1989. g. i to: izgradnja novog objekta na Baškim Oštarijama (dosadašnje sklonište je zatvoreno jer je istekao ugovor s vlasnikom), odnosno uređenje privremenog skloništa do završetka novog objekta; uređenje Rossijevo skloništa; postava novog krovnog lima na domu Zavižan; izgradnja skloništa u Šugarškoj dulibi; uređenje i markiranje trase VPP-a i pristupnih puteva.

Navedeni program usvojen je na Redovnoj skupštini PSH održanoj dne 8. 4. 1989. u Zagrebu.

Prije stotinu godina...

Sljemenska piramida 1889—1989

Dr. ŽELJKO POLJAK

ZAGREB

Prije točno stotinu godina podiglo je Hrvatsko planinarsko društvo željeznu piramidu na Sljemenu, na mjestu dotrajale drvene piramide. Bio je to za ono vrijeme, kad je Zagreb imao tridesetak puta manje stanovnika nego danas, a svega nekoliko stotina organiziranih planinara, velik događaj. Ruku na srce, bio bi to i danas velik zalogaj za našu organizaciju, premda ima stotinu puta više članova nego tada. U spomen-spisu HPD-a »Sljemenska piramida« o proslavi 40-godišnjice (1889—1929) objavljen je članak »Povijest Sljemenske piramide« iz kojeg doznađemo da su Zagrepčani već 1870. na vrhu postavili drvenu piramidu, da je 1877. HPD podigao na njenom mjestu novu i veću drvenu piramidu koja je koštala 500 forinti, a projektirao ju je član ing. Milan Lenuci, a kad je i ona dotrajala, počelo se pomicati na podizanje nove piramide od trajnije grude. Dajmo riječ suvremeniku proslave 1929. godine:

Godina 1889. u analima HPD-a upisana je »gvozdenim« pismenima, jer dok je društvo do ove godine podizalo i podržavalo samo drvene gradnje, a među njima i drvene pi-

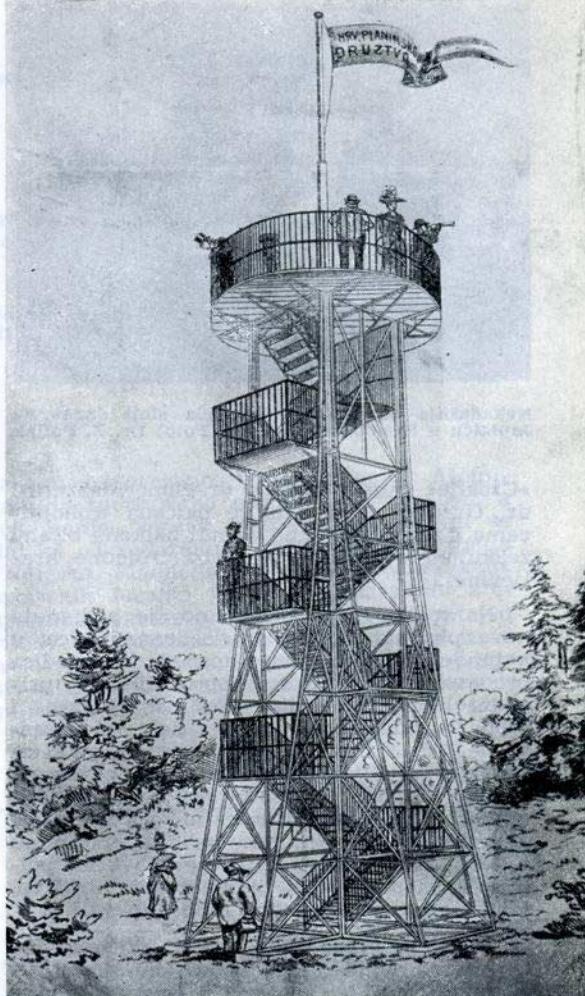
ramide na samoborskoj Plješivici i na Ivančici, ove je godine podiglo na Sljemenu željeznu piramidu...

Između šest osnova, što su društvu na njegov poziv stigli od najboljih tvornica u Pragu, Beču, Grazu i Budimpešti, odbor je odaširovao onu tvornicu C. pl. Milde i dr. iz Beča. Piramida po toj osnovi ima nježno zavinuti oblik poput tada popularnog Eifelovog tornja u Parizu, a taj oblik sa svojom širokom bazom daje cijeloj konstrukciji veću stabilnost, te godi oku kao stas vitke, tankostrukne ljestvice...

Cijava konstrukcija važe 8324 kilograma i zbita je sa preko 6000 željeznih klinaca. Ako se ima na umu, da su putovi, koji su onda vodili na Sljeme, imali duboke kolotečine, na kojima su kola do osi propadala, pa uz to velike strmine i jaze, koji su mjestimice bili više slični vododerinama, nego kolnicima, može se pojmiti, koliko je truda stajalo, dok je sve željezo, kamen, cement, pijesak, voda i drvo za skele na vrh Sljemena spravljeno. Vrijedno je, da se u ovoj prigodi spomeni ime onoga poduzetnoga gračanskog seljaka, koji je svu građu uz stroge uvjete

Ovo je mrtvo željezo, ali postavljeno na divnim visinama, okruženo dražesnim perivojem prirode, kadro je čovjeka zanijeti u idealne svjetove, uskrisiti mu u srcu čuvstva ljepote, a opojiti veličanstvom prirode, one neizmjerne knjige, gdjeno, kako naš veliki pjesnik pjeva: »Višnji svojim prstom piše, neka vidi, tko ga nije, čijim duhom stvor taj diše«. No što da vam dalje o divotama ovoga vidika govorim? uspnite se na ovu visinu, neka vam srce i vlastite oči govore!

Iz govora predsjednika HPD-a Josipa Torbara na otvorenju piramide 7. srpnja 1889. godine

Sljemenska piramida 1889. godine

ugovora bez ikakve štete i u propisanom roku na Sljeme spravio. Taj se poštenjačina zove Đuro Novak. Grada se sastojala iz 277 komada razne željezne konstrukcije, teške ukupno 8003 kg, jednoga lagva željeznih klinaca teških 354 kg, dviju škrinja oruđa i uglijena, teških 1077 kg, ili u svemu 9434 kg. Ako se tome doda 12 kamena i 10 bačava cementa, što čini također blizu 800 kg, to je ukupno dopremljeno iz Zagreba na Sljeme preko 17.000 kg...

Nova željezna piramida posvećena je i predana javnoj porabi svečanim načinom u nedjelju 7. srpnja 1889. Prema opisu tadašnjih dnevnika »Obzora«, »Narodnih Novina« i »Agramerice« ta je svečanost protekla ovačko: Još u subotu (6. VII.) uputio se cijeli odbor HPD-a na Sljeme da obavi dekoracije na piramidi i gradskoj kući (HPD-ova kuća na Sljemu). Svečanost je započela još iste večeri pucnjavom iz mužara i rasvjetom sa piramide. Rasvjeta je obasula živim svjetlom cijelu goru zagrebačku i vidjela se na milje

i milje daleko u okolo, ali sa samoborske i zagorske strane bolje nego iz Zagreba. Veliki kriješ na vrhu Prekrižja bio je odzdrav vatrometu na piramidi.

U nedjelju (7. VII.) svanula je zora, da ne može biti divnija. Već oko 5 sati počeše dolaziti na vrhunac gosti iz Zagreba i Zagorja, a među njima velik broj krasnog spola, u kojem su svaciču pažnju na sebe svratile dvije ljepotice iz Zagorja u narodnoj nošnji. Oko 8 sati našlo se na tratinu pred gradskom kućom oko 400 gostiju, što za ono vrijeme kraj slabih i nezgodnih putova bijaše izvanredan događaj. Uz građane okupio se lijep broj seljačkoga svijeta. Pjevačka društva »Kolo«, »Sloga« i »Sokol« dodoše in corpore. Grad Zagreb zastupali su zastupnici: grof Miroslav Kulmer, Vladimir Krešić, Ivan Plohberger i perovoda Slavko Šrepel; županijsku oblast žup. perovoda M. Smrekarić i mјernik O. Kralj; općinu Sesvet bilježnik Mileusnić. Od gostiju se napose spominju grofovi Ljudevit i Emil Kulmer, ravnatelj

Nekadašnja Sljemenska piramida stoji danas na Japetiću u Samoborskom gorju Foto: Dr. Z. Poljak

»Croatie« Đuro Crnadak, dr. Šime Mazzura i dr. Gradska kuća bila je okićena trobojnicama i zelenilom, a na ogradi balkona bijahu zelenilom ovjenčana tri grba trojedne kraljevine.

Na maloj ravnici, na kojoj je podignuta nova piramida, bila je priredena sjenica, u kojoj je izabrani vijenac gospoda i gospodica prodavao svečani Spomenispis »Sljeme«, prigodni humoristički list »Šestinski Figaro« i lijepo »uspomene na Sljeme« koje su se sastojale od kitica sušenog gorskog cvijeća, ubranog na Sljemenu, i bile priljepljene na finom bijelom kartonu, zatim fotografije gradske kuće i uspјeli crtež novog »čardaka«, kako je odbor na tursku pozvao piramidu u svom spomenispisu. Lijepo prodavačice učinile su dobar posao planinarskom društvu, jer su gosti te uspomene rado kupovali.

Sama piramida bila je sva iskićena trobojnicama, emblemima i zelenilom, a pod piramidom bio je isto tako od zelenila improviziran žrtvenik. Predsjednik HPD-a g. Josip Torbar, ravnatelj realke, odslužio je uz asistenciju jednoga svećenika iz Dalmacije svečanu misu uz svirku vojničke glazbe i pjevanje »Kola«, koje je izvodilo poznatu Abtovu pjesmu »Dan Gospodnj« s finim nijansiranjem.

Upravo bijaše svečan, uzvišen momenat, — veli se u opisu »Nar. Novina: — koji se duboko dojmio duše svakoga prisutnika, kad je vrijedni starina, dugogodišnji predsjednik samoga društva u krasnoj božoj prirodi pod vedrim plavetnim nebom, a uz umiljatu svirku vojničke glazbe i pjev naših »Kolaša« služio svečanu službu božju, kojoj je uznesena srca i tronute duše prisustvovalo preko 300 sabranih gosti.« Taj krasni prizor oko žrtvenika snimio je fotograf Standl sa posebnog višeg mesta. Poslije mise i blagoslova piramide uspeo se predsjednik g. Torbar na drugi balkon nove piramide te izrekao govor pun rodoljubna žara i iskrena zanosa za čare i ljepote domovine i predao piramidi porabi općinstva. Taj svečani čin popratila je »Sloga« krasnim zborom »Živila Hrvatska!«

Zatim se počelo općinstvo uspinjati na piramidu, te je sve bilo ushićeno s ljepote prizora i vidika, što puča čovjeku pred očima sa vrha piramide, koja se svima u velike svidjela. Općenito se priznavalo, da je njezina vanjskina elegantna, konstrukcija solidna i čvrsta, pravi produkt moderne tehničke, pa da je kao takova lijep ures Sljeme, kad služi na ponos i diku HPD-u. Kad se je obredalo čitavo općinstvo, uspela se na piramidu vojnička glazba, te je odsvirala nekoliko putoputnika.

U to se već bilo nebo naoblaci i za malo časaka spusti se jaka kiša i svojim pljuskom rasprši društvo. Sve je pohitalo prema gradskoj kući, u kojoj su se brzo napunile sve sobe, kuhinja, pivnica, staja, tavan. No »Sloga« nije si mnogo trla glavu zbog kiše, pjevači se skvrčili pod granatim stablima oko gradske kuće i bez brige pjevali, tješeci tako i druge suputnike.

Kad je poslije podne prestala kiša i zatim prosinac žarko sunce na radost planinara, sabralo se općinstvo na čistini pred gradskom kućom. Uto zasvirala glazba, a već za čas razvij se živahan ples, pa se u tom šarolikom prizoru među gradskom haljinom u nepomućnom skladu isticala i seljačka odora. Kad su se malko udobrovoltili na toplim zrakama sunca i okrijepili dobrom kapljicom vina, razvila se po svim sjenicama animirana zabava, a pjevačka društva »Kolo« i »Sloga« izmjenjivaju se u pjevanju. Niz nazdravica otvorio je dr. Klaić, pozdravivši predsjednika g. Torbara, koji je kićenim riječima zahvalio na tom pozdravu.

Oko 5 sati stalo se općinstvo razilaziti i vraćati sa Sljeme, noseći sa sobom najlepšu uspomenu na tu uspjelu svečanost, koja je obavljena upravo uzornim redom i dostojnim načinom.

* * *

Eto, tako je bilo prije stotinu godina. A danas? Godine 1960., nakon izgradnje TV tornja na Sljemenu, preselilo je PD Jastrebarsko HPD-ovu piramidu na Japetić u Samoborskom gorju, gdje i danas stoji. Nažlost, o njoj se, izgleda, nitko više ne brine. Boja se s nje ljušti i zahvata je hrđa. Dok je stari HPD »u stalnim razmacima vremena (4–6 godina) dao ostrugati cijelu piramidu i nato oliciti dvostrukom bojom da se tako željezo osigura protiv štetnog utjecaja vode, sunca, studeni i vjetra« — danas ona stoji zapuštena i zaboravljena.

Ipak, njezina stoljetnica trgnula nas je iz nebrige. Zajedničkom akcijom Planinarskog saveza Zagreba, te planinarskih društava »Japetić« i »Jastrebarsko« ona će tijekom ljeta biti uređena i u nedjelju 22. listopada u 11 sati skupit će se planinari oko nje da prigodom priredbom — riječju, glazbenim programom i skromnom izložbom — proslave njezin jubilej, odavši tako na skroman način poštovanje onima koji su nam svojim požrtvovanim radom u teškim uvjetima stvorili dragocjenu baštinu.

Ama Dablam

III. Zagrebačka alpinistička himalajska ekspedicija

BRANKO PUZAK

ZAGREB

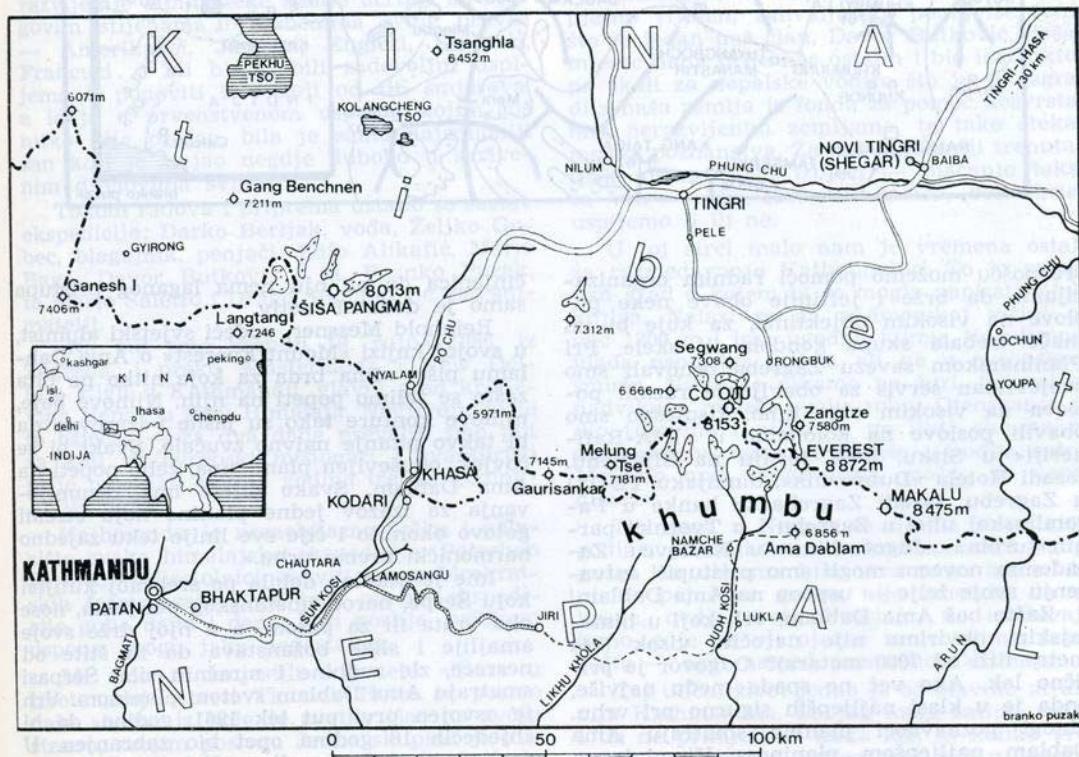
»Ama Dablam, sveto brdo, najljepša planina u području Khumbu i jedna od najljepših na svijetu. Deset dana proveli smo u njenoj sjeni i svakog dana iznova bili iznenadeni, zadržani, ošamućeni. U susjedstvu najviših divova svijeta, Mt. Everesta, Lhotsea, Nuptsea, ova niti 7000 m visoka ljepotica uspijeva privući pažnju jedinstvenom linijom svojih ludo strmih hrptova, blještavim svojih visičih ledenjaka.«

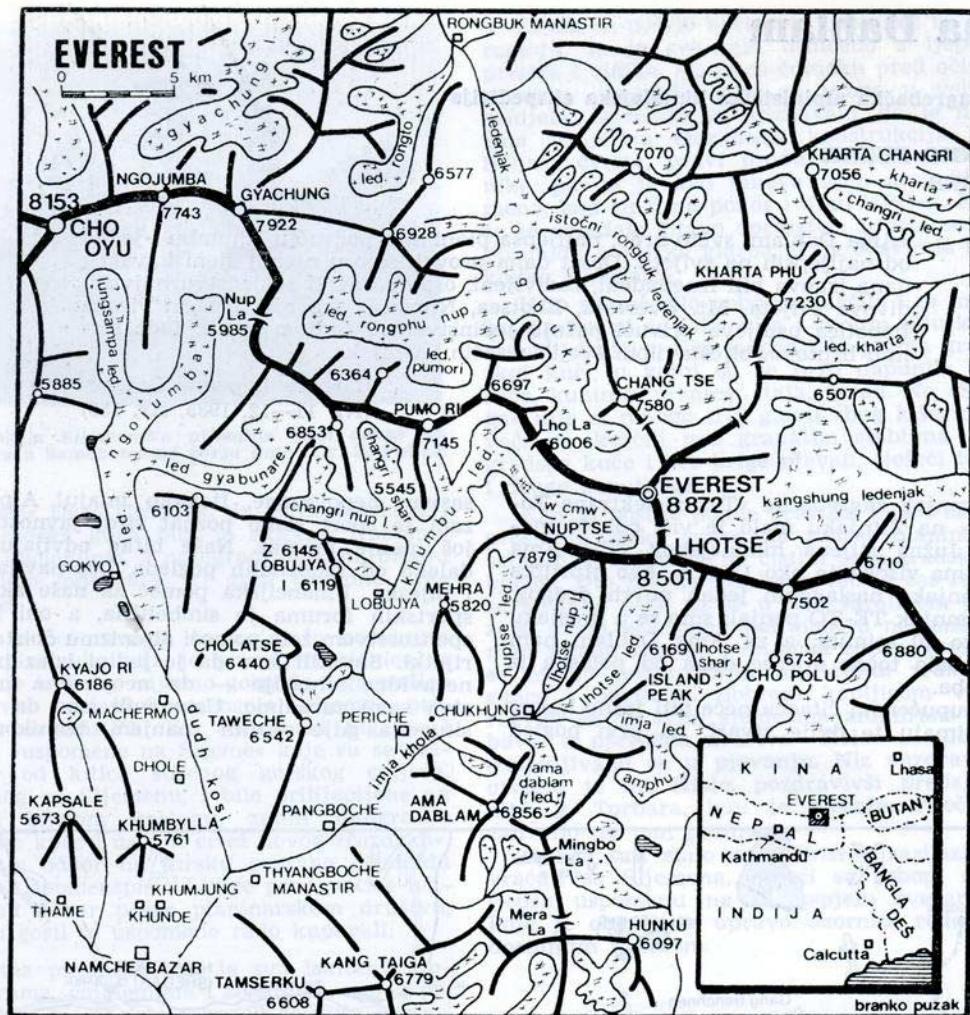
Barbara Lapenna-Brakus
(NP 11-12, 1985, str. 188)

Dimnjak zagrebačke »Termoelektrane-Toplane« na Žitnjaku malo je viši od 200 metara. Južna stijena himalajskog vrha Ama Dablama visoka je oko 1500 m, kao otrplike 7 dimnjaka naslaganih jedan povrh drugog. Na dimnjak TE-TO penjali smo se u prosjeku za oko 20 minuta, a za Ama Dablam nam je trebalo točno mjesec dana od polaska iz Zagreba.

Neupućenom čitaocu neće biti jasno kakve veze imaju te dvije stvari, na prvi pogled

sasvim nepovezane. Itekako imaju! Alpinizam je sport slabo poznat široj javnosti, a još manje priznat. Naše bitke odvijaju se daleko od radoznalih pogleda, bez navijanja i pljeska. Financijska pomoć za naše akcije sportskih foruma je simbolična, a oni koji sponsorstvom žele pomoći alpinizmu doista su rijetki. Shvatili smo da je jedini izlaz iz te nezavidne situacije — da neophodna sredstva sami zaradimo. Ustanovili smo da ima situacija gdje svojim znanjem, tehnikom i

srčanošću možemo pomoći radnim organizacijama da brže i jeftinije obave neke poslove na visokim objektima, za koje bi im inače trebala skupa gondola ili skele. Pri Planinarskom savezu Zagreba osnovali smo svojevrstan servis za obavljanje raznih poslova na visokim objektima. Uspješno smo obavili poslove na kolonama u »INA-Rafineriji« u Sisku, RTV tornju na Sljemenu, fasadi Hotela »Dubrovnik«, dimnjaku TE-TO u Zagrebu, fasadi Zagrebačke banke u Paromlinskoj ulici u Zagrebu i u Tvornici parnih turbina »Jugoturbina« u Karlovcu. Zarađenim novcem mogli smo pristupiti ostvarenju svoje želje — uspona na Ama Dablam!

Zašto baš Ama Dablam, vrh koji u himalajskim okvirima nije naročito visok (144 metra niži od 7000 metara)? Odgovor je pričljeno lak. Ako već ne spada među najviše, onda je u klasi najljepših sigurno pri vrhu. Mnogi poznavaoци planina smatraju Ama Dablam najljepšom planinom Himalaja, a

činjenica da na nju nema laganog pristupa samo je dodatni motiv.

Reinhold Messner, vodeći svjetski alpinist, u svojoj knjizi »Mount Everest« o Ama Dablam piše: »Ima brda za koja nitko ne pita zašto se želimo popeti na njih. Njihove boje, njihove konture tako su jasne i izazovne da bi takvo pitanje naivno zvučalo. Svaki bi se čovjek, oduševljen planinama, želio popeti na Ama Dablam. Svako dijete ima razumijevanja za izazov jedne planine koja stremi gotovo okomito i čije sve linije teku zajedno harmonički prema vrhu.«

Ime je planina dobila po srebrnoj kutijici koju Serpe, narod tibetanskog porijekla, nose oko vrata ili za pasom, a u njoj drže svoje amajlige i slike božanstava da ih štite od nesreće, zle sudbine i mračnih sila. Serpsi smatraju Ama Dablam svetom planinom. Vrh je osvojen prvi put tek 1961. godine, da bi slijedećih 18 godina opet bio zabranjen. U posljednjih sedam godina, od kada su usponi

Ama Dablam (lijevo) sa sjeverne strane

Foto: B. Puzak

dozvoljeni, desetak ekspedicija je pokušalo osvajanje toga himalajskog ljepotana. Najrazvijenije alpinističke nacije ucrtale su njegovim stijenama i grebenima svoje pravce — Amerikanci, Japanci, Englezi, Švicarci, Francuzi... Mi bismo bili zadovoljni uspijemo li ponoviti bilo koji od tih smjerova, a ideja o prvenstvenom usponu, kojim još nitko nije prošao, bila je samo najsmioniji san koji je tinjao negdje duboko u skrivenim dijelovima svijesti.

Tokom radova i priprema ustalio se sastav ekspedicije: Darko Berljak, vođa, Željko Gobec, blagajnik, penjači: Edin Alikafić, Mario Bago, Davor Butković i ja, Branko Puzak, te Mario Saletto i Drago Simunković kao snimatelji.

Na put smo krenuli 19. rujna 1986. iz Zagreba, i preko Amsterdama i New Delhija stigli u Kathmandu, glavni grad kraljevine Nepal, u srcu Himalaja. Nevjerojatan je to osjećaj — za dva dana prevallili smo put za koji su evropski misionari i avanturisti prije nekoliko stotina godina trebali godinu-dvije dana!

Kathmandu je nezaobilazna točka i polazište svake himalajske ekspedicije. Potrebno je u toj prijestolnici obaviti masu birokratskih formalnosti. Zbog toga mnoge ekspedicije gube dane i dane, koji poslije, prilikom uspona, mogu jako nedostajati.

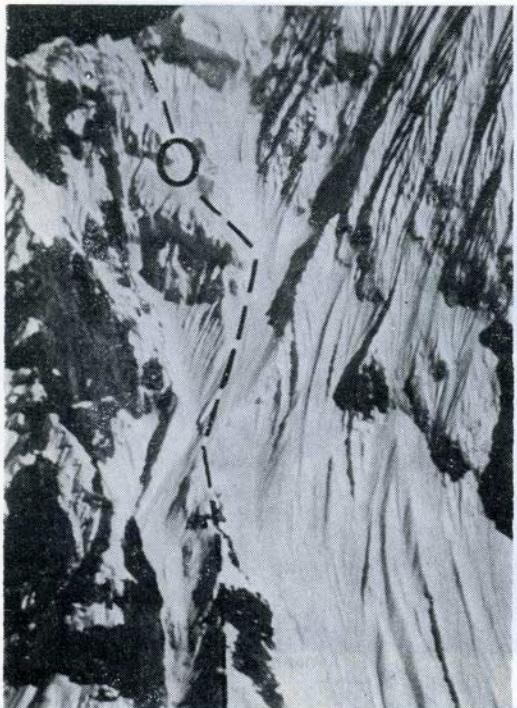
Mi smo se smjestili u hotelu »Star« u tibetanskoj četvrti Thamel. Hotel je postao naša »baza« iz koje je svatko išao na svoju stranu, svojim poslom. Jedna skupina je kupovala hranu, druga opremu koja nam je

nedostajala. Najosjetljiviji dio posla — kontakti s nepalskim Ministarstvom za turizam i planinarstvo — bio je relativno brzo i uspješno riješen, zahvaljujući ponajviše tome što je jedan naš član, Davor Butković, došao mjesec dana prije nas ostalih i bio instruktor na školi za nepalske vodiče što ju je izgradila naša zemlja iz fonda za pomoć nesvrstanim nerazvijenim zemljama, te tako stekao mnoga poznanstva. Za nas najboljniji trenutak ipak nismo mogli izbjegći — plaćanje takse za vrh — oko 1200 US dolara, bez obzira uspijemo li ili ne.

U toj strci malo nam je vremena ostalo za razgledavanje Kathmandua. To je predivan grad o kojem bi se mogla napisati cijela knjiga. Nalazi se na nadmorskoj visini od oko 1300 m i ima ugodnu klimu. Na ulicama vlada neopisiva gužva, ali ne u evropskom smislu. Nitko se nikamo ne žuri, trgovci se nadvikuju nudeći svoju robu. Cjenjanje je dio trgovine i nitko se ne ljuti ako nakon sat vremena ništa ne kupite: »Dodite sutra. Možemo opet razgovarati, možda se pogodimo!«

Tih dana u Nepalu se slavila Nova 1107. godina, po njihovom kalendaru, tako da je gužva na ulicama bila veća nego inače. Ali ni ta pojačana gužva nije smetala da se krave, ovdje svete životinje, ne izležavaju tamo gdje je vjerojatno samo njima jasno zašto — npr. nasred prometnog križanja.

Taj ulični život jedna je od glavnih atrakcija Kathmandua. Čovjek može satima lutati i da ne primjeti ni kuda ide, ni koliko vremena je prošlo a pritom mu niti u jednom

Detalj južne stijene (bivak označen krugom)
Foto: B. Puzak

trenutku nije dosadno. Za glavni grad Nepala kažu i da je »grad hramova«. Svakako najpoznatiji su Boudhanath, najveća budistička stupa na svijetu (stupa je vrsta budističkog hrama), zatim stupa Shwayambu-nath ili Majmunski hram, jer se po njemu penje bezbroj pitomih majmuna, dok je najveće hinduističko svetište, hram Pashupatinath, na obali svete rijeke Bagmati gdje spaljuju svoje mrtve, a njihov pepeo prosipaju u vodu.

Nisam imao priliku detaljno uživati u svim tim zanimljivostima jer sam već nakon dva dana krenuo s Edinom i Mariom prema Ama Dablamu, kao prethodnica, sa zadatkom da odaberemo mjesto za bazni logor i izvidimo mogućnosti za uspon kroz južnu stijenu, za koju smo dobili dozvolu.

Nepal je izrazito planinska zemlja: 75% površine države je prekriveno planinama, i to ne bilo kakvim — na svijetu postoji 14 planina viših od 8000 metara, a od toga ih se osam nalazi u Nepalu. Zbog takve konfiguracije tla nema mnogo cesta. Do našeg cilja, Ama Dablamu, ima od Kathmandua oko 300 km. Samo jednu trećinu tog puta može se prijeći redovnom autobusnom linijom. Putovanje je priča za sebe. Po našim standardima u taj autobus (tj. minibuz) stalo bi maksimalno 30 putnika, a po nepalskim standardima bilo nas je oko 80. U jednom redu ima šest sjedala (Nepalci su mali ljudi), a dobar dio putnika vozi se na krovu, što nas se i ne bi mnogo ticalo da nisu sjedili na našim stvarima. Pejzaži su predivni i može

se detaljno uživati u njima, jer je putna brzina prosječno 10 km na sat (za tih 110 km trebalo nam je 11 sati vožnje). Cesta vijuga suptropskim pojasmom šuma i rižinih terasa, a s najviših prijevoja ugledali smo u daljini ono zbori potocić, iznad nas najlepša planina na svijetu, i još mnogo pre-

gleđan niz zasneženih vrhunaca. Himalaja, naš san!

Jiri je posljednje mjesto do kojeg vodi cesta. Sav daljnji transport odvija se — nogama. U cijelom Solo-Khumbuu, domovini Serpa, nema niti metra ceste! Poteškoća s angažiranjem nosača nismo imali. Nismo mi tražili njih, već su oni našli nas. Nošenje tereta ovđe je uobičajen posao. Nepalci izgledaju mali i slabšani ljudi, a nose 30—40 kg, po blatu i po kamenju, i to većinom bosili u japankama. A dnevnice su im zaplanjujuće niske — oko 2—3 dolara, a za to se tamo ne može kupiti niti jedno pivo!

Tih 200 km do Ama Dablama prelazi se obično za 10—12 dana hoda. Nas je bilo trojica, s oko 150 kg tereta. Unajmili smo tri nosača, a s nama je bio i kuhrska pomoćnik Pasang. Takva relativno mala grupa (sedam ljudi) može napredovati brže. Nama je trebalo sedam dana. Žurili smo se da bismo imali što više vremena za aklimatizaciju.

Prvih dana forsiranog marša išli smo kroz tropsku džunglu. Monsun je kasnio i cijele dane je kišilo. To je bila prava mora za nas — silna voda svuda okolo, a mi žedni! Naime, u ovim krajevima se ne preporuča piti neprokuhanu vodu. Pili smo uglavnom čajeve i flaširana osvježavajuća pića, koja su svaki dan bivala sve skupljia. Put ide gore-dolje, dnevno i po nekoliko tisuća metara visinske razlike. Na prijevoj od 3500 m, pa u dolinu rijeke na 160 m, pa ponovo na drugu stranu gore. Nigdje ni stotinu metara ravne staze!

Petri dan hoda napokon smo ugledali planine prekrivene snijegom. Više negoli lijepom vidiku, radovali smo se izlasku iz zone pijavica koje su nas svakodnevno pratile tih prvih dana.

U Khumjungu smo naše nosače zamjenili yakovima. To su himalajska goveda, dugodlaka, otporna na velike hladnoće. Khumjung je najveće mjesto u zemlji šerpa. Šerpe su narod tibetanskog porijekla. Došli su u ovaj kraj iz Tibeta prije šest stotina godina. To su ponosni ljudi koji su odigrali veliku ulogu u osvajanju Himalaja, a i danas su od velike pomoći ekspedicijama.

Khumjung se nalazi na 3800 m nadmorske visine i odavde smo prvi put ugledali Ama Dablam. Prizor je bio fantastičan, kao s najljepših kalendara. Ali trajao je kratko. Gusti oblaci ubrzo su ga zaklonili. Više ga nismo vidjeli sve do baznog logora, dva dana poslije. Ali i to je bilo dovoljno da osjetimo strahopostojanje prema toj planini i da naša želja postane još jača.

Bazni logor podignuli smo na livadi ispod zapadne stijene Ama Dablama, na visini od 4600 m (skoro kao Mt. Blanc). Mjesto je idilično: u blizini žubori potocić, iznad nas najljepša planina na svijetu, i još mnogo pre-

divnih vrhova, neki još i neimenovani, a nad svima kao da stražari Everest, ili Sagarmatha po nepalskom, ili Chomolungma po tibetanskom, najviša planina svijeta.

Klasične himalajske ekspedicije borave u samoj planini i do dva mjeseca. Dugotrajna aklimatizacija, postavljanje brojnih visinskih logora, uz korištenje visinskih nosača, poznatih »himalajskih tigrova« — šerpa, prenošenje velikih količina materijala i hrane što je moguće bliže vrhu — i na kraju — juriš. I to ako vrijeme dozvoli i ako su svi (još uvijek) zdravi. Mi smo se odlučili za moderniji pristup (i mnogo jeftiniji) — za tzv. alpski stil. To znači: u što je moguće kraćem roku, uz minimalne količine materijala, u nekoliko juriša, pokušati osvojiti cilj. Pa ili čemo uspjeti ili odustati...

Nas trojica iz prethodnice odmah smo se dali na posao. U nekoliko slijedećih dana do dolaska glavnine ekspedicije poduzeli smo tri izvidnička penjanja prema jugozapadnom grebenu i južnoj stijeni da bismo otkrili najpovoljniju mogućnost uspona. Vrijeme nije bilo baš najbolje. Svakodnevno smo u baznom logoru osvanjivali zatrpani novim količinama snijega, a gusti oblaci zaklanjali su nam pogled prema stijeni. Uspjeli smo doći do visine od 5700 m, a dalje ni makac. Nедaleko od nas bila je čehoslovačko-švicarska ekspedicija koja je imala dozvolu za uspon kroz zapadnu stijenu. Tu su već puna dva tjedna i nisu još uspjeli ništa više od tih istih 5700 m. Izgleda da je to granica do

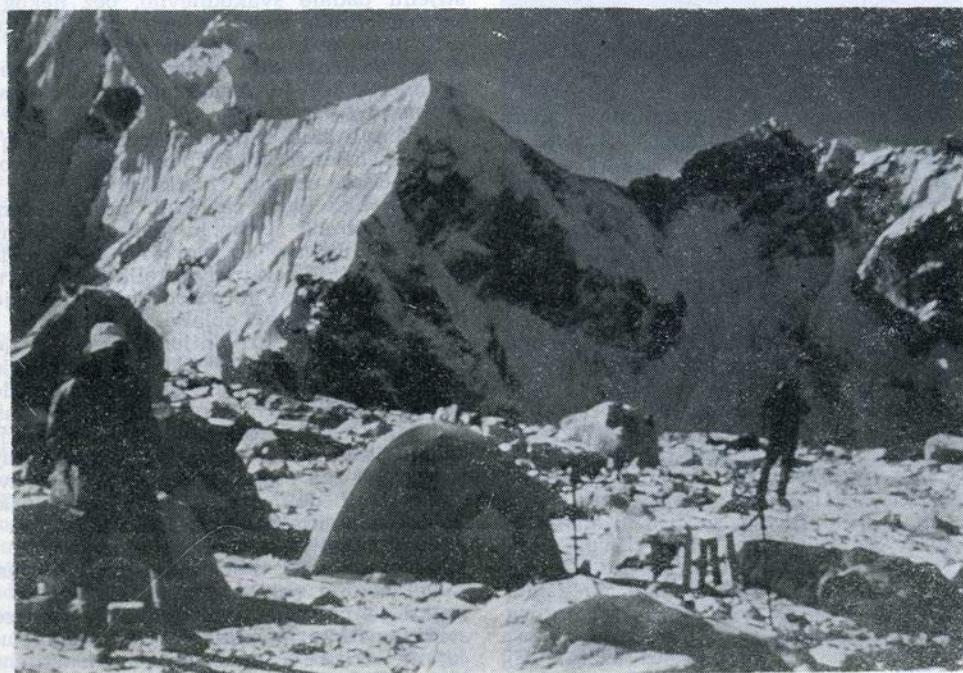
koje nas u ovim danima Ama Dablam pušta k sebi.

Ipak, uspjeli smo locirati pravac uspinjanja, bar u donjem dijelu stijene. A što nas čeka gore, u oblacima, o tome nismo sada željeli ni razmišljati.

Nakon tjedan dana stigao je i ostatak ekspedicije. Napokon smo svi zajedno na okupu. S njima je stigao i Beni, Janez Benkovič, alpinist iz Kamnika, koji je s našim Davorom bio instruktor na školi za nepalske vodiče, a također je bio u izvidnici za slovensku ekspediciju na Lhotse Shar u proljeće 1987. Ostalo mu je još vremena da polaska aviona pa nas je zamolio da nam se priključi, što smo nakon malo razmišljanja ipak prihvatali. (Reći će nam da ne možemo bez Slovenaca, a s druge strane, povoljno je da i Slovenac, koji spadaju u svjetski alpinistički vrh, žele penjati s nama!).

Donijeli su nam loše vijesti. Na Dhaulagiriju je stradao jedan Austrijanac, a na susjednom Everestu, koji upravo opsjeda međunarodna ekspedicija, pod lavinom su nastradali jedan Šerpa i liječnik ekspedicije. Himalaja se ne šali. To nas, međutim, nije pokolebalо, već samo potenciralo našu opreznost.

Zaključili smo da je za uspjeh nužno postaviti jedan istureni logor ispod same stijene, što smo u slijedećih nekoliko dana i uspjeli. Dio tereta prenijeli smo sami, na svojim leđima, a drugi dio su do grebena prenijeli yakovi. Da i to nije baš jednostavno vidjeli smo kada je jedna životinja sa cjelom

ABC-istureni bazni logor

Foto: B. Puzak

Namche Bazar

Foto: B. Puzak

kupnim tovarom odletjela stotinjak metara u provaliju. Srećom ipak nije došlo do još veće nesreće — boce plina nisu eksplodirale, već se samo malo udubile, i mogli smo ih dalje upotrebljavati.

Istureni logor postavili smo na visini od 5350 m, na obali ledenjačkog jezera, koje se noću ledilo. Prvih nekoliko dana nismo baš najbolje spavali na toj visini. Boli glava, jedva zaspis, a nakon nekog vremena panično se budiš, s osjećajem da se gušiš. Ali i na to se organizam privikne.

Da se iznad nas nije nadvila strašna južna stijena, čovjek bi mogao i uživati u pejzažima što su r's okruživali. Ama Dablam je vrh na koji nema laganog pristupa. Sve njegove strane su strme stijene s višećim ledenjacima i golemlim seracima, blokovima leda velikih kao kuća koji se u nepravilnim, samo njima znanim razmacima, survavaju u dolinu. Postavilo se pitanje: ako se i popnemo, kako sici? Zbog toga smo odlučili najteža mjesta osigurati užetima, da bi povratak bio bar donekle siguran.

Prvi su u stijenu krenuli Mario i Beni. Budno smo pratili svaki metar njihova napredovanja, veseli što im sve ide bez većih poteškoća. Oko podneva su ušli u maglu i do navečer nismo znali što se zbiva. Kada su u sumrak dobauljili do logora bili su, začudo, dobre volje. Ide! Riješili su jedan kameni skok težine IV—V, i onda se zbog lošeg vremena vratili, ali uvjereni da seだlje može. Nedostajat će nam još užeta! Taj veliki problem odlučno je riješio Davor. Sam se ponudio da se spusti u dolinu i po selima

potraži užeta što ih znaju ekspedicije prodavati na povratak s planine, jer im je to jednostavnije nego ih nositi u Evropu, Japan ili Ameriku.

Slijedeći dan se Davor uputio u dolinu, a Edo i ja, sa svim našim zalihama užeta, u stijenu, da nastavimo započeto. Prvi dio prešli smo relativno brzo, zahvaljujući jučerašnjem radu naših prijatelja. Što smo više napredovali, bilo je sve teže. Onih dvadesetak kilograma na ledima nakon nekog vremena mi se činilo kao najmanje stotinu. Stijena je kombinirana, što znači: malo snijega, malo leda, malo suhe stijene. To pričinjava velike teškoće, jer za svaki dio treba primjenjivati posebnu tehniku penjanja i posebnu opremu. U gornjem dijelu smo ušli u pojaz seraka koji su nam kao Damoklov mač visjeli nad glavama i to nas je najviše zabrinjavalo. Što će biti ako se neki od njih baš sada odlomi? Taj dan smo došli do 6000 m i vratili se.

Noć je bila vedra i hladna. Nisam mogao odmah zaspasti. Zavukao sam se u vreću za spavanje, turio glavu kroz vrata šatora i promatrao nebo. Toliko zvijezda u životu nisam video. Pokušao sam pronaći neki satelit, ali mi nije uspjelo. Trudio sam se da mislim na bilo što samo ne na stijenu, ali svako malo misli ipak skrenu na tu stranu. Što će nam donijeti slijedeći dan?

Južne stijene u Himalaji su zbog geoloških razloga strmije i teže od sjevernih (slično kao u evropskim Alpama), a osim toga su zbog toga svog položaja izloženije suncu što stvara dodatne neprilike: veće temperaturne razlike, učestaliju mogućnost lavina itd. Tokom dana lavine su kroz »našu« južnu stijenu padale svakodnevno, bez nekog posebnog voznog reda, pa smo odlučili primjenjivati alpski stil — penjanje noću. Opazili smo da su noći najčešće vedre i jako hladne, što je dobro, jer je manja mogućnost opasnih lavina.

Krenuli smo u ponoć. Početak je bio čak idiličan. Mjesecina toliko jaka da smo gotovo mogli čitati novine. U takvim uvjetima razmjerno brzo smo savladali pojaz ledenjačkih pukotina i seraka u podnožju stijene. U tri sata bili smo na oko 5700 m. I onda je nastao lom. U roku od nekoliko minuta nebo se okrenulo. Prvo je počeo puhati jak vjetar, koji je »dopuhao« oblake, i odjednom smo se našli u metežu. Snijeg, orkanski vjetar, temperatura oko -30°C i sve to u mrklom mraku. Jedino što nam je preostalo bilo je da se zakvačimo o klin u stijeni, da nas ne otpuše, i da pričekamo da se nevrijeme smiri. Stajali smo svaki na komadu stijene taman za dva stopala. U Himalaji je uvijek hladno, ali dok čovjek napreduje ipak se hladnoća manje osjeća. Sada smo stajali prikovani i prijetilo nam je smrzavanje. Davoru su obamrli prsti na nogama i rukama, a najgore je prošao Mario. U jednom trenutku je prilikom prekopčavanja neoprezno stavio metalnu sponku na čas u usta (uobičajeni »trik« u našim domaćim stijenama kad za trenutak zatreba još koja »ruka« da pridrži nešto), a kada ju je sekundu poslijе

izvadio, izvadio je komadić sluznice i jezika koji je ostao zalipljen na hladnom metalu. Šiknula je krv i obuzela ga nevjerljivatna bol. Srećom je bio pričvršćen na klin, inače bi odletio u dubinu.

Kao što je oluja iznenada došla tako je iznenada i otišla. Nakon dva najduža i najteža sata u mom životu mećava se smirila, ali nije bilo govora da idemo dalje. Vratili smo se u isturenu bazu. Tako smo na najsuvrojivij način naučili da Himalaje nisu Alpe.

Kada sam poslije čitao novinske izvještaje o usponu pomislio sam: da ne znam kako je bilo, imao bih dojam da je to sve bilo lako. Na vrh smo se popeli trojica, ali u tri različita dana i svaki sam!

Nakon mećave Davor je obolio na plućima i morao se spustiti u niže krajeve. Ja sam imao posljedice na nogama — prste uopće nisam osjećao, a Mario slijedećih dana nije mogao jesti ništa osim mlađih juha. Nastavili su Beni i Edo.

Postavljen je bivak na 6100 m u ledenoj spilji, zapravo ispod nadvisnog komada leda. Jedan mali šator u carstvu leda i snijega bio je posljednje uporište prije juriša na vrh. Dana 16. listopada na vrhu je stajao Beni, a dva dana poslije Edo. Taj dan smo se Mario i ja osjećali donekle oporavljeni i krenuli smo prema bivaku, s namjerom da sutra pokušamo na vrh. Nismo bili opterećeni osjećajem da pošto-poto moramo uspjeti, jer u Himalaji uspjeh ekspedicije ako makar samo jedan član stane na vrh.

Dok smo polako napredovali prema bivaku, silazio je Edo. Na licu smo mu pročitali da je uspije, i prije nego je progovorio. Dao nam je nekoliko obavijesti o zadnjem dijelu uspona, koji je nama bio nepoznanica, i nastavio što prije dolje.

Satorčić u ledu bio je taman za jednoga. Ipak, uspjeli smo se smjestiti obavojica. Vlaga se kondenzira i kaplje s krila šatora na nas. Uskoro smo mokri, a pred jutro je sve to zaledeno. Uobičajeni himalajski problem. Okrećemo se u paru. Ako se jedan ne pomakne, drugi ne može. Mariju je loše. Ono malo što smo pojeli, povratio je.

Jutro je osvanulo izrazito vedro i hladno. Popili smo malo čaja. Topili smo vodu pola sata, pa još toliko dok nije zakipila i onda smo pili doslovce kipući čaj. To je moguće, jer na ovim visinama voda vrije znatno ispod 100 °C. Najobičniji posao, kao oblačenje cipelama ili zavezivanje dereza, traje tri puta duže nego normalno. Prsti se koče od hladnoće, svako malo ih treba grijati i masirati.

Mario je čvrsto odlučio da se usprkos zdravstvenim tegobama popne bar do grebenja. Do kraja fiksнog užeta išlo je bez većih teškoća. Zadnje metre do grebena išli smo bez osiguranja, jednostavno je ponestalo užeta. Morali smo se odlučiti — ili se vraćamo, ili idemo dalje, pa što bude. Maksimalna pažnja, svaki pokret se odmjeri dva puta. Više nema mogućnosti za popravak greške. Svaki pogrešan korak bio bi koban. U 10 sati izlazimo na jugozapadni greben. Južna stijena je ispenjana. Na Marijovom licu čitam

kombinaciju sreće i bola. Loše mu je. Zadovoljan je ispenjanom stijenom, ali na vrh ne može. Želim se vratiti s njim, ali mi jednostavno ne da. Kaže mi: »Ako možeš, kreni što prije! Ja će te čekati u bivaku.« Pravi prijatelj!

Zadnjih 60 metara do vrha idem sam. Greben je strm i izložen razornom vjetru sa sjevera, iz tajanstvenog Tibeta. Hladno je, a vjetar taj osjećaj višestruko pojačava. Cijelo vrijeme mičem prste u cipelama, ali ih ipak ne osjećam. Snimam brda što ih već skoro tri tjedna gledam prema gore, sada su sve niža i niža. Razgovaram sam sa sobom: »Campi, pazi ovo, stani tamo, polako...« Stotinjak metara ispod vrha nekako sam osjetio: »Samo polako, pametno i tvoj je Campi!« Tri koraka, odmor, tri koraka, odmor... Kidam ledene sigice što mi vise ispod nosa na brkovima i bradi. Opet dalje. Zadnjih sto metara mi izgleda kao sve prije toga.

Na vrhu bacam ruksak, sjedam na njega i ništa ne osjećam. Ni prste, ni sreću, ništa... Tek nakon nekog vremena dolazim k sebi. Osjećaj zadovoljstva, ne zbog uspjeha, već zato što više ne moraš dalje. Pravi osjećaj sreće i uspjeha došao je mnogo kasnije, kad smo razvili filmove i sve još jednom proživjeli.

Gledam oko — Everest dominira pejzažom, a nevjerljivo more vrhova podsjeća me da s jednim ostvarenim ciljem ne nestaje motiv za nove ciljeve. Lionel Terray, legendarni alpinist, nazvao je alpiniste »osva-

Pokušaj noćnog uspona (M. Bego i D. Butković)
Foto: B. Puzak

jačima beskorisnog». To more beskorisnog ležalo je sada ispod mene i znao sam — usprkos svim teškoćama, hladnoći, opasnostima, doći ču opet. Zašto? Ne znam, samo tako osjećam.

Kao po nekom pravilu, sad kada je uspon gotov, vrijeme se popravilo. Monsun je prošao i nastupa razdoblje ljepšeg, ali malo hladnjeg vremena. Između ostalog, to je znalo da u povratku možemo koristiti mogućnost prijevoza s malog aerodroma u mjestu Lukli, čime bismo uštedjeli oko 5—6 dana hoda kroz suptropski pojaz u podnožju Himalaja.

Često me ljudi pitaju bojam li se dok se penjem. Dok je čovjek u pokretu, traži mogućnost za slijedeći korak u stijeni i nema suviše vremena da bi ga bilo strah. Malo straha postoji prije i poslije uspona, ali mjesto gdje sam se uvjerljivo naviješ uplašio na ovoj ekspediciji nije bilo u stijeni Ama Dablam, niti je to bio jedan od nekoliko susreta sa zmijama u džungli, već — aerodrom u Lukli! Ako aerodromom možemo nazvati malo veću livadu, tj. krčevinu, punu rupa i kamenja. »Pista« je dugačka oko 300 m, a visinska razlika između gornjeg i donjeg dijela piste je 60 metara! A na kraju — ponor dubok oko 900 m, kanjon rijeke Dudh Kosi. Kao velika skijaška skakaonica. Pista je »izgrađena« 1977. godine, a kontrolni toranj 1983. Sama pomisao da bi se trebalo sjesti u mali avion sa 14 mjeseta i uzletjeti, zastrašujuća je. Ali primamljivo izgleda mogućnost da za 35 minuta leta uštedimo 6 dana džungle, pijavica i svega što ide uz to. Osim toga, tješće nas Šerpe, nesreće se nikad ne dešavaju pri uzletanju, već obično pri slijetanju. Kao dokaz pokazuju nam olupinu malog »twin ottera« na krovu jedne kuće u selu, koja danas služi kao kokošinjac.

Kada smo i to preživjeli, i nakon nekoliko sati u Kathmanduu pili pivo, zaključili smo da smo rođeni pod sretnom zvijezdom. Imali smo još dvadesetak dana do povratka u Evropu i odlučili da ih iskoristimo za ostvarenje jednog sna iz djetinjstva — posjet tanjstvenoj zemlji Tibetu.

Tibet — najviša visoravan na svijetu, s druge strane Himalaje, obavijena stoljetnom mistikom. Dojmovi s tog puta mogli bi ispuniti cijelu knjigu i jako ih je teško pretočiti u nekoliko rečenica.

Još prije nekoliko godina svi stranci koji su ikada posjetili Tibet znali su se po imenu. Godine 1979 dozvoljen je ograničeni posjet, samo Lhasi, glavnom gradu, i to samo avionima iz Pekinga ili Hong Konga. U osmom mjesecu 1985. otvoren je jedini granični prijelaz iz Nepala u Tibet, u mjestu Kodari. Godinu dana nakon toga mi smo bili prvi Jugoslaveni koji su prešli preko Himalaje u Tibet i putem dugim ravno 1000 km stigli u Lhasu, »Zabranjeni grad«.

Povijest Tibeta izuzetno je zanimljiva, isprepletena legendama, mistikom i čudnim proročanstvima. Visoravan je prirodnim osobinama izolirana od ostalog dijela svijeta, Klima je surova (temperature se kreću od

+30 °C do —40 °C), a narod je već stoljećima okrenut duhovnim vrijednostima. Gotovo je nevjerojatan podatak da su do nedavno četvrtinu stanovništva činili monasi. U Tibetu je bilo 6000 manastira, a manastir Drepung je bio najveći na svijetu, s 10 000 monaha. Pravi manji grad.

Danas je Tibet autonomna pokrajina NR Kine. Po nekim je podacima nakon kulturne revolucije od onih 6000 manastira ostalo samo devet, a po drugima četrnaest. Dio monaha je 1959. godine prebjegao s Dalaj Lamom u Indiju, dio se vratio svjetovnom životu, stari su poumirali, a mladi monasi se ne školuju.

Osnovano je mnogo državnih farmi i zadruga, otvorene su klasične ustanove za obrazovanje. Koliko je to dobro za Tibetance, narod koji je znao za kotač, ali ga vjekovima svjesno nije želio koristiti, jer je smatrao da donosi napredak koji će ih omesti u njihovu meditiranju i duhovnom miru — pokazat će vrijeme.

Dvije stvari su me u Tibetu posebno impresionirale — ljudi i Potala. Potala je do 1959. bila zimska rezidencija Dalaj Lame. Gradnjava koja oduzima dah. Podignuta je u 7. stoljeću, srušena u stoljetnim ratovima s Mongolima, ponovno podignuta u 17. stoljeću. Građena primitivnim sredstvima, bez ijednog čavla, samo kamen, drvo, glina i — zlato. Potala je impresivna — visoka 110 m, dugačka 400 m, ima 1000 soba, 10 000 oltara, 200 000 statua. Samo jedan od tornjeva na krovu prekriven je sa 3,5 tone zlata! Uz sve te monstruozone brojke, Potala djeluje izuzetno skladno. Danas je pretvorena u muzej, ali je još uvijek mjesto hodočašća mnogih Tibetanaca.

Ima još mnogo zanimljivosti u Tibetu. Ustanovili smo da su nas u školi krivo učili da je Titicaca, u Južnoj Americi, najviše plovno jezero na svijetu. Vidjeli smo velika slana jezera, preko 50 km dugačka, po kojima plove brodice, i sve to na visini od preko 4500 m nad morem!

Nakon Tibeta nam se ponovni susret s Nepalom učinio kao povratak u budućnost. A tek Tajland! Naime, nema izravne veze iz Kathmandua za Evropu, već se mora presjetati u Delhiju ili Bangkoku. To presjeđanje smo pretvorili u sedmo-dnevni obilazak Tajlanda. Bilo je to pravo opuštanje nakon napora Himalaje. Klimatizirani hoteli, pješčane plaže, palme, sve same suprotnosti vječnom snijegu i ledu Ama Dablamu i puštinji Tibeta. Bangkok — idealan grad za »šoping« i lake žene, ali mi smo svoje novce već odavno potrošili. Ono malo što je ostalo potrošili smo za obilazak zemlje. 600 km na jug, preko prevlake Kra na Malaci, znane nam do sada jedino iz križaljki, pa most na rijeci Kwai, i još mnogo toga, ali to je već sasvim druga priča.

Mi alpinisti trudimo se da osim stijene vidimo i još nešto više. Ali ne samo hramove i kipove — već prvenstveno ljudе. Svijet je zapravo tako mali i toliko ljudi su zapravo braća, a ipak nam je to tako teško otkrivati.

Dvadesetčetiri sata Matterhorna

BERISLAV MOKOS

ZAGREB

Dugo u noć ne uspijevamo zaspati. Okrugli mjesec klizi prema vrhu najpoznatije evropske granitne piramide, a mi u šatorima na polici ispod Hornli grebena napeto očekujemo elektronsko pijuhanje Stanetove ure. I konačno: Ti, ti, ti! Tri sata ujutro. Vedro nebo, hladno je. Opremamo se pod snopovima čeonih lampi, provjeravamo zategnutost pojasa, potrebnu opremu, dereze. Zvuk patentnog zatvarača na ulazu u šator posljednji je kontakt s toplim skrovištem.

Krećemo. Najprije se spustimo na ledenjak i traverziramo ga prema stjenovitom skoku koji moramo ispenjati da bismo dosegli gornji plato Matterhornovog ledenjaka. Dok hodamo po ledenjaku pašu nam zimski uvjeti stvoreni preko noći, međutim, stjenoviti skok je okovan u led, a u srednjem dijelu teče slapić.

Najprije po zaledenoj stijeni hvatajući se za oble oprimke koji podsjećaju na kokošja jaja, zatim kroz slap, pa onda opet po zaledenoj stijeni do strmog ledene pogonja. Sve u svemu jedna dužina u kojoj prvo ne shvaćaš kakva je to tajanstvena sila koja drži rukavice na glatkim oprimcima, onda ti više nije uopće do razmišljanja o tajanstvenim silama jer ti voda iz slapa curi za vrat sve do gaća (pet sati ujutro na temperaturi ispod ništice nije baš neko vrijeme za tuš) i na kraju opet po ledu i nekakvoj kombiniranoj stijeni daješ sve od sebe samo da se malo ugriješ i dočepaš »normalnog« terena. Ipak idemo na bolje. Konstantni nagib ledene pogonja i brzo kretanje, zbog upadnice valjda svog padajućeg kamenja sjeverne stijene, ponovo nas ugriju i stvar se na izgled odvija normalno.

Drago penje preko skoka u ledu. Gledam odozdo snop svjetla iz njegove čone lampe kako uporno traži u okomitom detalju i razmišljam što bih napravio da sada padne. Znam što bih napravio, ali isto znam da bi me uže iščupalo s osiguravališta i da bismo završili nekih 200 metara niže u jednoj od ledenjačkih pukotina. Možda bi nas pronašli kada se razdani. Tada bi nam već bilo svejedno. Svjetlo Dragine lampe nestane iza ugla i uže ponovo počne brže kliziti po ledu.

Na gornjem platou i radimo ono što se u smjerovima ne smije raditi. Raspravljamo: gdje je naš smjer? Stane je još doma govorio da za Matterhorn nema problema jer on ima dobar opis. Taj dobar opis ostavio je u autu. I sada je najglasniji i najuvjerljiviji pa mu šutke prepustamo vodstvo. Zanimljivo je bilo na Kleine Scheidegu ispod Edera, kad nam je bilo postavljeno pitanje tko je voda grupe. Blesavo se smješkajući pogledali smo jedni druge i onda gotovo u isti

čas lanuli: »Nema vode!« Dostojno zastupamo domovinu i njen samoupravni sistem. I doista, uloga vođe seljakala se od jednog do drugog zavisno o situaciji i trenutnom raspoređenju.

Sada ju je preuzeo Stane. Odglavinjali smo na desni rub platoa, pod strmo snježno pobočje. »Veš, tam gor ima tak 'en kamin. V njega moramo prit!« Dobro, Stane! Nenavezani penjemo pobočje i s prvim zrakama sunca dosegnemo snježni greben. Greben? Rekli smo kamin! Na grebenu prtina, na kraju prtine nazubljeni lagani granitni greben i u trenutku ko šaka u glavu dolijeće misao jasna ko dan. Na Zmuttovom smo grebenu. Za povratak nema vremena i bilo bi opasno, pa nema druge nego se penjati, što i nije tako loše, jer zbog toga smo i došli. Lijepo je popeti se na Matterhorn. Istodobno s lijepim mislima grize me crv razočaranja i činjeničnog stanja. Jer prvi »problem« Alpa promašili smo za dobrih 300 metara i trenutno se nalazimo u objektivno lakšem smjeru, koji je osim toga i duži. Dolje jedan navez prelazi rubnu pukotinu i penje po prvom snježnom pobočju Schmidtovog smjera. Ne zavidim im. Svejedno mi je. Stane odjuri po prtini do stjenovitog dijela grebena. Svjestan je greške i sigurno mu nije lako. »Nema veze, Stane. Penjat ćemo se i sve zaboraviti.«

I stvarno. Pod stjenovitim dijelom grebena navežemo se i počnemo penjati po razlomljenim granitnim blokovima, čas s lijeve čas s desne strane grebena. Trojke, dvojke, četvorke izmjenjuju se i nema im kraja. Nakon malene zaravnji na grebenu dolazi dio stijene za koji nam se čini da vodi na vršni greben. Ima mnogo snijega, mjesta za meduosiguranja gotovo i nema, a mi niti ne pomisljamo da ih stavljamo. Radimo kao nekakvi strojevi za penjanje. Popneš se svoju dužinu, napraviš dobar »štant« i čekaš da drugi izvuče svojih 80-ak metara, pa onda ti svojih 80 i tako sve bliže rubu gdje greben završava. Međutim, na tom nazovi završetku čeka nas neugodno iznenadenje. Greben ovde doista završava, ali nezgoda je u tome što izlazi na drugi greben po kojem, na prvi pogled, ima još dosta do vrha. Letimičan pogled na sat. Tri sata su. S ovog mjeseta prvi puta smo ugledali talijanski greben i kuću. Možda bi bilo bolje da nismo, jer sada smo, prema visini na kojoj se nalazi kuća, odredili i visinu na kojoj se sami na-

Berislav Mokos (AO Željezničar, Zagreb)
Drago Frelih (AO Železniki, Železniki)
Smjer: Zmuttov greben, izlazna varijanta preko Zmuttova nosa u Matterhornu (4476 m)
Visina smjera: 1200 m (2200—4476)
Ocjena: V/II, kombinirana stijena
Datum uspona: 28. srpnja 1978.

lazimo. Oko 3800 metara. To znači da do vrha ima još otprilike 600 metara, i da će nas uhvatiti noć u stijeni. Ne uzbudujemo se. Kratak odmor i krećemo dalje.

U Carrelovoj galeriji dočekaju nas slapovi, ali ne oni lijepi zaledeni kakve smo prenjali doma u Alpama. Kada smo u planinarskom domu na Hornli grebenu pitali kakvi su uvjeti u stijeni, dežurni vodič nam je rekao da ima oko 70 centimetara novoga snijega na Matterhornu. Istu priču slušao sam i prije tri godine kada sam se želio popeti s talijanske strane. Izgleda da je to neki tajni dogovor među vodičima. Novoga snijega ili nema ili ga ima 70 centimetara. Ipak bilo ga je dovoljno da pod toplinom sunca, koje je sada grijalo sjeverozapadnu stranu planine i počelo ga topiti, stvoriti slapove ispod svake police u stijeni. Nekoliko takvih mješta bilo je nezaobilazno pa je upriličeno i drugo kupanje danas. Němamo više snage za posvanjanje i nervozu. Moramo se čuvati za posljice. Još je mnogo toga pred nama.

U smiraj dana dolazimo do dijela stijene gdje nas dočeka nekoliko iznenadenja. Najprije klinovi. Zatim prvi prevjesni detalj, tu na visini od 4200 metara. Pa priječnica, čija težina je najmanje pet. I sada je tek počelo pravo penjanje. Ovi teški dijelovi za mene su na neki način bili motivacija. Nakon petnaest sati provedenih u stijeni osjetio sam ponovo radost penjanja i pazio čak da pěnjem slobodno, što je prilično šašavo i beskorisno trošenje snage, ako to radiš u ovakvim uvjetima. Još jedna teška priječnica ulijevio i na grebenu smo. Dočeka nas divlji vjetar. Vrh je blizu. Srećom vidimo jedan drugoga dok penjemo, jer vjetar je tako jak da se ne možemo čuti. Na nekim mjestima vitla našim mokrim užetima kao da su nekakva dva konca. Neugodan osjećaj za prvo. Čini mu se kao da drugi poteže, a ne popušta uže. I konačno! Osiguravalište kod željeznog križa sa slikom Bogorodice. Ispod tamnoplavne linije oblaka u našoj visini, mješćejava kugla na svjetloplavoj podlozi. Na suprotnoj strani, na grebenu ispod nas, rumentilo magle i oblaka, raspršenih vjetrom, nagovješta kraj jednog dana.

Nema vremena za slavlje. Mokru i tešku užad trpmo u ruksake i spuštamo se po snježnoj strani. Mjesec nam štedi svjetlo iz čeonih lampi. Pravi saveznik. Sigurno zna da moramo trošiti devize za kupovinu batevirojskih uložaka.

Kod prve kuke koja viri iz snijega uredimo apsajl i od ovog načina silaska ne odustajemo sve do Solvayhutte. Štedimo snagu. Jednoličan noćni mir prekida bljesak munje u daljini. Moramo požuriti usprkos iscrpljenosti. Za danas je bilo dosta tuširanja. Dolje u tamnoj dubini žmirkaju svjetla Zermatta. Turisti u toplim restoranima dovršavaju bogate večere, piju pivo, slušaju muziku, idu na masažu i sami ne znaju kako im je lijepo. Oni nikada neće osjetiti radost ispijene čaše piva ili spavanja u čistoj postelji. Za njih su to sasvim normalne i obične stvari. Za mene, sada dok sjedim na hladnoj stijeni mokar, gladan i ždan u nekakvoj agoniji između budnoga stanja i sna, takve stvari su vrhunac svih mojih želja i stremljenja. I onda začujem kako me Drago zove. Moram se ponovo i s velikim naporom koncentrirati na spust, jer imam strašnu želju da se vratim dolje u taj »normalni« život. Usput primjetim da svjetla Zermatta imaju simetričan oblik.

Po tko zna koji put provlačimo uže u nadi da je to predzadnji put. Začujemo neugodan zvuk padajućeg kamenja iznad naših glava i instinkтивno se priljubimo uz stijenu. Dobro je! Sve je palo s naše lijeve strane. Međutim, uže je oštećeno. Za penjanje sigurno više nije, ali nama će možda još poslužiti. Kod sljedećeg apsajla dobro pazim kako ga opterećujem i stalno gledam debelo fiksno uže kojim je osiguran put po Hornliju. Ako moje uže pukne, odmah se hvatam za ovo debelo. Dobar plan, koji srećom nije trebalo isprobati. Ne bi bilo zgodno ustanoviti da nije ostvariv.

U tri ujutro spustim se na malenu terasu ispred Solvayhutte. Drago sjedi na klupi i šutke me promatra. Poslijednji put povučemo polusmrznuto uže i šutnemo ga pod klupu. Gotovo je.

Promjene u pretplatni za »Naše planine«

Zbog stalne i visoke inflacije primorani smo da ubuduće tokom godine mijenjamo visinu pretplate. Vjerojatno nije potrebno dokazivati da dinar na početku godine ne vrijedi kao i na kraju. Ubuduće će na drugoj stranici svakog broja biti označena visina pretplate koja će vrijediti samo do izlaska idućeg broja. Tako je početkom godine pretplata iznosila din 15.000, nakon izlaska broja 3-4 din 30.000, a sada iznosi 50.000 din. Po izlasku idućeg dvobroja bit će visina pretplate opet korigirana u skladu s porastom troškova tiskanja.

Na brojne upite koji stižu otkad je uvedena ova novost, dajemo ovdje objašnjenje umjesto pismenog odgovora.

Tko je početkom godine uplatio 15.000 din, nije dužan platiti nikakvu nadoplatu. Ako je netko platio 15.000 din nakon izlaska broja 1-2, a prije dostave broja 3-4, bio je dužan nadoplatiti još 15.000. Tko ni dosad nije poslao pretplatu, dužan je uplatiti 50.000 din. Molimo pretplatnike da shvate opravdanost ovoga neugodnog preračunavanja.

Onima koji nisu poslali pretplatu do 12. VI poslali smo opomenu. Ako po njoj ne postupe, idući broj neće im biti dostavljen. Budući da tiskamo samo toliko primjeraka časopisa koliko je pretplatnika, onima koji zakasne s pretplatom ne možemo jamtiti da će dobiti sve dosad izasle brojeve.

Po planinama Turske

DAMIR LACKOVIĆ

ZAGREB

Nakon speleološke ekspedicije Niğde '85, te turističkog putovanja 1987. godine, članovi speleološkog odsjeka PDS »Velebit« ponovno su se uputili u planine ove daleke zemlje. Na dvadesetodnevno putovanje ovoga puta kretnuli su početkom kolovoza 1988. godine Ana Sutlović i Damir Lacković.

Direktna autobusna veza Zagreb—Istanbul, koja vozi dva puta tjedno, jednostavan je način da se za 24 sata vožnje stigne u Malu Aziju. Naš cilj bio je putovanje kroz unutrašnjost Turske te uspon na neke od brojnih privlačnih planina visoke Anadoljske visoravni. Veće udaljenosti u Turskoj prelazili smo vlakom koji na liniji Istanbul—Tatvan (na jezeru Van) vozi dva puta tjedno, a za manje udaljenosti koristili smo se, ovdje najčešćim prevoznim sredstvom, Dolmusom (minibusom) ili autobusom.

Područje Kapadokije, koje smo prvo posjetili, nalazi se u središnjem dijelu Anatolije, između gradova Nevşehir, Kayseri i Niğde. Turistički najatraktivnija mjesta Kapadokije svakako su Göreme i Ürgüp — podzemni grad. U svijetu jedinstveni erozijski oblici gotovo bijelih vulkanskih tufova, tako zvane »gljive«, »vilini dimnjaci«, »dine« i

drugi, privlače pažnju planinara i turista. Dva dana proveli smo u okolini Göremea u naizgled pustinjskom pejzažu koji je ispresjecan uskim plodnim dolinama. Krščani koji su ovdje živjeli još od 8. st. bušili su pećine u mekanim stijenama, te ih bogato oslikavali freskama. Iskopani kanali i podzemni rezervoari za skupljanje vode čine prave katacombe u ovim stijenama. Seljaci iz obližnjih sela koriste i danas taj stari sistem navodnjavanja.

Zaputili smo se dalje, dan i pol vožnje vlakom, do najistočnije željezničke stanice — Tatvan. Naselje Tatvan smješteno je na zapadnoj obali jezera Van, najvećeg jezera Turske. Ovo jezero okruženo je ogoljelim visokim planinama. Istiće se Süphan đagi (4434 m), čunjasti vulkanski vrh, drugi po visini u Turskoj, te planina Nemrut đagi (3050 m) koja privlači ne toliko visinom koliko svojom jedinstvenom ljepotom. Nemrut predstavlja kalderu nekadašnjeg vulkana čiji je krater danas ispunjen 300 metara dubokim modrim jezerom. Monoton uspon od oko 5 sati penjanja po jednoličnoj prašnjavoj padini bio je dobrano opravдан. Došavši na rub kra-tera zadivila nas je stjenovita divlja unutra-

Na rubu vulkanskog kratera Nemrut Dagi

Foto: D. Lacković

Pogled s Kaçkara na visinsku točku 3860 m
Foto: D. Lacković

Pontida — Kaçkar (3937 m). Bivak se sastoji od nekoliko postavljenih šatora koje čuvaju i iznajmjuju dvojica dječaka. Markacija na ovoj planini nema, a zbog neuočljivih i loših puteva uspon na vrh bez karte ili vodiča bio bi vjerojatno neizvediv. Vrhovi u oblacima i povremena kratkotrajna kiša nisu nas baš privlačili. Nastavio sam prema vrhu sam, nejasnim putem uz tzv. More jezero (3200 m). Uz povremena nehotična skretanja sa staze, te vraćanja i po stotinu metara visinske razlike, bilo je potrebno oko pet sati penjanja do vrha, dok je spuštanje sada već poznatim putem bilo mnogo jednostavnije i brže. Osim Kaçkara, u ovim brdima nalazi se još niz impresivnih vrhova viših od 3500 metara.

Slijedećih četiri dana kretali smo se polaganom, praćeni lošim vremenom, preko 3200 m visokog prijevoja do jezera Crno more i dalje prema selu Ayderu na sjevernoj strani planine. Prebacili smo se kamionom do crnomorske obale, a odatle u grad Rize i Trabzon.

Zahvaljujući blagoj klimi s puno oborina ovaj primorski pojas obrastao je bujnom vegetacijom, a posebno se ističu plantaže lješnjaka i čaja po kojima je ovaj kraj poznat širom svijeta.

Izmijeđeni dugotrajnim probavnim smetnjama uputili smo se iz Trabzona ravnou za Istanbul, te nakon dva dana provedena u ovom živopisnom gradu, produžili za Zagreb.

Pejzaž Göremea

Foto: A. Sutlović

šnjost u čijem se središtu bljeska jezero. Bistra voda jezera osim za piće odlična je i za kupanje, a bivakiranje u ambijentu vulkana nezaboravan je doživljaj. Već naviknutim na svjetle, pretežno karbonatne stijene jugoslavenskih planina, neobični su nam bili skrivenuti izljevi tamno smeđe lave, te blistavo crno vulkansko staklo, opsidijan.

Na ovom krajnjem istoku Turske mogući su još usponi na Ağrı dağ (Ararat, 5137 m), najviši vrh ove zemlje, te Sat dağları, poznatu kao najljepšu tursku planinu, međutim za uspon na njih potrebno je prethodno nabaviti posebnu dozvolu.

Preko gradova Ercişa i Erzuruma naš zamišljeni put vodio nas je dalje prema crnomorskim planinama — Pontidima. Glavno polazisno mjesto za pristup s južne strane u ova brda jest Yusufeli. Ovo naselje smješteno je u kanjonu gorske brzice koja se spušta s Kaçkar dağija, najvišeg od tri izrazita masiva crnomorskih planina. Turski planinarski vodič kojeg smo slučajno upoznali dao nam je fotokopiju grebenske karte i ona nam je bitno olakšala uspon na vrh i prelaz preko planine prema Crnom moru. Na sličnu susretiljivost i gostoprimgstvo ljudi nailazili smo tokom čitavog putovanja. Iz Yusufelija smo krenuli makadamskom cestom kroz divlji kanjon za planinsko selo Yayladar. Putem smo susreli grupu francuskih planinara s kojima smo zajedno prokopali prolaz na cesti netom zatrpanoj kamenom lavinom. Nastavili smo dalje pješice kroz ledenjačku dolinu prema planinarskom bivaku na 3000 m nadmorske visine s kojeg je moguć uspon na najviši vrh

Bobotov kuk na Durmitoru

Foto: Z. Smerke

Durmitor – soa nebeska

Počivalište bogova i velikan među planinama

TEODOR S. SRDANOVIC

ŽABLJAK

Durmitor, Durmitore...

U bisernom đerdanu naših planina, jedan od najljepših bisera je i planina Durmitor. I nije se slučajno našao kao jedan od dijamanta u krini za svjetsku baštinu.

Onaj koji se bar jednom licem u lice sa njim tučio i koji se u njegovim jezerima — »gorskim očima« — bar jednom oglednuo, taj duši ne može odoljeti, a da ne dode da mu još jednom nazove dobro jutro sa »Zdrav osvanuo, Durmitore, Durmitoroviću!«

Covjek ne može od njega oči da odvoji i ne može njegovoj ljepoti da se nadivi. Izgleda da su bogovi i svoju ljepotu Durmitoru i njegovim ljudima ostavili ili darivali; darivali su ga s osamnaest glečerskih jezera — »gor-

skih očiju«; s vrhovima koji nebo deru; s kanjonima Tare, Pive i Komarnice. Metar kaže da je kanjon Kolorada dublji, ali oko ljudsko — da su Tara i njen kanjon ljepši.

Durmitorac se sa svakim svitanjem zdravi sa Durmitorom kao s najboljim komšijom ili s rodom rođenim. A sunce već u ranu zoru ozari čelo ovog delije i obasja zlatnu krunu ovog monarha Durmitorske republike. Baš tako. Jer, Durmitorci su u toku NOR-a bili svega deset mjeseci pod okupacijom. I obol je bio velik: svaki deseti Durmitorac je poginuo za slobodu; i branili su jedan drugom obraz i lik. Doduše, kad grmi i kad munje sijevaju onda se poneki kâm i od Durmitora očene u niza stranu oburdu, možda da bi se tek u njegovom podnožju skrasio, ako već u

njegovim prisojima i njegovom licu nije mogao da se zadrži. Jer, nije čovjek od kamena kao Durmitor.

Durmitor je domaćinski pružao ruke dobrodošlice svima dobrodošlim i dragim gostima, oslobodiocima koji su dizali zdravice slobodi i njome se pjanili. Dočekivao je srpske proletere i udarnike Dalmacije, ljute Krajišnike i sremačke varnice.

Durmitor, Durmitore,
Visoka planina,
A Jezera... a Jezera,
Moja postojbino...

Ova pjesma odliježe kao duhovna pjesma Durmitoraca; slična valovima mora, ili kao da je Tara pjeva u svom huku.

A ovu sjetu pjesmu ispjевao je, kao uznik, narodni učitelj sa Žabljaka Vlajko Šaulić, u madžarskom ropstvu 1917. godine. A danas je pjeva, ili sluša, cio naš narod, u svakom kutu naše zemlje.

Možda su bogovi upravo zbog njegove ljetote izabrali baš Durmitor za svoje odmaralište, počivalište.

A što čovjek o tome da kaže? Ne znaš da li su bogovi gradili Stožinu i vrhove Durmitora po ugledu na njegove davne i sadašnje savardake, ili su Durmitorci zidali kule po ugledu na Durmitor. I ne znaš koje je šljeme preće Durmitorcima: ono kućno u miru, ili Šljeme u Durmitoru i u miru i u ratu! I ne znaš da li Durmitorci sabljama i puškama brane lice Durmitora i Crnogorska Lica, ili Durmitor svojim grebenima i njedrima čuva i štiti Durmitorce!

Kad posmatraš Veliki Meded i Mali Meded onda pomisliš da je to stvarno tu neki orijaški međed prilegao iznad Crnog jezera i okamenio se. A neki misle da su Durmitorci od zvijezda i nebesa pozajmili ime ovoj grdosiji iznad Crnog jezera i njime ga krstili. I pita se čovjek: nijesu li bogovi zvijezdama na Nebu nacrtali Veliki i Mali Meded, ili su na Zemlji, pod Durmitorom, ti isti bogovi preslikali i izvajali Veliki i Mali Meded i postavili ih ovdje da stražare iznad Crnog jezera.

Ima, vele, i neke sličnosti između Durmitora i Durmitoraca. Eto, na primjer, Durmitor se zakitio Šarenim Pasovima, a Durmitor se opasuju trombolosima; Durmitor je vjećito sa čelenkom od bijelog zlata, a Durmitorci, po ugledu na njega, sa svilenim zavijušima oko glave. Čovjek se pita: zašto su bogovi ostavili nektar i ambroziju na Olimpu i u Durmitoru napravili Kalicu? Možda zato što su više voljeli jomužu sa snijegom i grušavinom, no sva božanska jela i pića.

Nije zato čudo što Durmitorci toliko vole svoj kraj i vrhove Durmitora, kao i šljeme na svojih domova, i što u šali kažu da su porasni zato što se na prste propinju da mu čelo, oblacima krunisano, bolje sagledaju.

Kad sina jedan drugome čestitaju, onda kažu: »Sretan ti bio sin i da bidne viši od oca koliko Durmitor od Štuoca.«

Durmitor — soa nebeska

Čovjek ponekad pomisli da je Durmitor jedini svijet na ovome svijetu i možda centar Vasione. Jer, toliko je Durmitor svijet za sebe i tamo gore na Nebu i tamo dolje na Zemlji.

I nije onda čudo što ga u mitološkoj geografiji i istoriji susrećemo kao »znatno mjesto«.

Antički ljudi nijesu imali baš tačnu predstavu ni o Balkanu ni o Balkancima; Balkan su smatrali za divlju zemlju — pršumu načičkanu planinama — surovu i nepristupačnu. (Slične predstave su se i danas zadržale o Balkanu i Balkancima).

Antički geografi smatrali su pak Balkan za divlji predio nasred kojega se uzdižu visoke planine sa kojih se mogu vidjeti sva mora unaokolo: Crno, Jegejsko i Jadranovo. Tako je medu planine — »vidikovce« svrstan i Durmitor.

Dalje se priča da je i makedonski kralj Filip II. učestvovao u jednoj ekspediciji koja se popela na planinu Balkan. »Odatle je, — vele, — video, 'vascijelu ekumenu'.«

Stari Grci su neke planine uporedivali sa Atlasonom. A Atlas, ili Atlant, bio je značajna mitološka ličnost, titan koji se pobunio protiv svevišnjeg i svemoćnog boga Zeusa, dvojnika našeg svetog Ilijie, gromovnika čija se nije poricala ni na Nebu ni na Zemlji, ni medu bogovima ni medu ljudima. I titani su bili poraženi, a njihov kolovođa Atlas bio je kažnjen da na svom vratu i ramenima drži Nebo da se ono ne bi sručilo na Zemlju.

Ulogu kažnjjenog Atlasa poslije su preuzele planine i tako je Atlason »dvojnik« postao i naš Durmitor; tako je Durmitor služio za podupiranje nebeskog svoda kao soa nebeska. I ne samo Durmitor, već i Olimp i Rtanj.

Vuk Karadžić u svojem »Rječniku«, spominje legende u kojima se kaže da su Durmitorci imena kamenih zubaca i šiljaka prozvali Soe Nebeske, ili Soe Božje, a one se vide sa zapadne, pivske strane Durmitora.

Cudnovato je da je čak i grčki filozof Aristotel, — tako univerzalna glava i jedan od najvećih umova čovječanstva — vjerovao u postojanje planina, soa nebeskih, koje svojim šiljcima podupiru Nebesa. Između ostalog mislio je da Sunce redovno konači iza tih vrhova i odmara se nakon duga puta zbog čega je na južnom dijelu mrak.

Zanimljivo je da su stari Grci Nebesa zamišljali u obliku metalnog svoda, volta, velike teplje, kamene kape, iznad koje je bio nebeski svod. A planine, podupirači Nebesa, čuvale su Zemlju i ljudi da se na njih ne bi sručio nebeski svod. A soe nebeske su različito rasporedene radi sigurnosti Zemlje i ljudi: planine su u centru, one visočije i veće, a manje po krajevima.

Etnolozi, pak, kažu da su soe nebeske, ustvari, primitivne predstave i davna komparacija slike, naravno, metamorfozirane, koja podsjeća na konstrukciju nomadskog

šatora sa glavnim podupiračem — kocem u sredini koji je istovremeno i nosač cijele konstrukcije.

Iz prve predstave proističe i druga: žitelji tako visokih i »božanskih« planina kao što su Olimp i Durmitor ne mogu biti obični smrtnici te su zato bića više vrste, viša rasa.

Nije zato čudno što naši Durmitorci izgovaraju riječ »Durmitorac« ponosno kao što plemić izgovara svoju titulu. Ta riječ često podrazumijeva i moralni lik čovjeka i plemenitost i duhovitost, i rodoljubivost — sve ono što obuhvata pojma čojstva i junaštva kod Crnogoraca.

Ali, osim Olimpa i Durmitora postoje još neke planine koje spadaju u odmorišta bogova: Rтанj, sa najvišim vrhom Siljkom (1560 m), zatim planina Smiljana, čije ime još nije identifikovano; obje planine služile su za obitavanje i svetaca i bogova.

Eto, tako je Durmitor sa Rтанjom, Smiljanom i Etnom, postao poput Olimpa prijestonica, ali i vrzište bogova i božanske hijerarhije. Naravno, hijerarhija na Nebu nije ništa drugo do kopija hijerarhije na Zemlji.

Etimološko tumačenje

O Durmitoru, kao počivalištu bogova, govori i naš poznati helenist dr. Budimir.

Po našem mišljenju i etimološko tumačenje riječi Durmitor ima veze sa legendama. Ipak, tumačenja su razna, pa je K. Jireček nazvao Durmitor (2522 m) »kulom svjetiljom«. Otuda neki misle da je riječ Durmitor romanskog porijekla.

Vjerojatno zbog toga se misli i to da je riječ Durmitor nastala od dvije latinske riječi »durus, -a, -um«, što znači »tvrd, -a, -um« i slično, i druge riječi »turris, -is«, što znači »kula«, »tvrdava«. Kombinovanjem ove dvije riječi nastala je, navodno, riječ Durmitor, ime planine, a u smislu kule i tvrdave, pa je, možda, otuda nastao i topomin Tvrđan, »sinonim« Durmitora.

Međutim, svi su razlozi protiv ovakve konstrukcije, jer treba imati u vidu da je imenica »turris« ženskog roda, pa bi prema tome bilo normalno da uz nju stoji i predjev ženskog roda, što bi zajednički činjelo: »dura turris«, odnosno kao jedna riječ — »duraturis«.

Ni drugo mišljenje, prema kome je Durmitor nastao od riječi: »durus, -a, -um«, i druge riječi »torris« koja znači »glavnja«, »prijelek«, »ugarak«, a u dalekom smislu »kule svjetilje«, ne može opstati, jer svojim tokom gubi osnovni smisao.

Kod oba navedena primjera moraju se imati u vidu i (ne)mogućnosti eufonije, što znači milozvučnost, zatim asimilovanja.

Pa ipak, najvjeroatnije je da je riječ Durmitor, po svom postanku, romanskog porijekla i da su mu stari Romani ostavili ime.

U tom smislu daje svoje tumačenje i naš najpoznatiji etimolog Petar Skok u svom »Etimološkom rječniku«. Kao izvanredan romanist, on polazi od stare latinske riječi

»dormitorium«, odnosno odatle proizašle talijanske učene riječi »dormitorio« što bi označavalo »skupnu sobu za spavanje«, »spavaonicu«, odnosno oznaku za mjesto gdje ovce planduju, plandište. Od ovakvih korijenih latinskih, odnosno talijanskih riječi, izvedene su i slične rumunske riječi: »dormitoru«. Ove riječi su, navodno, ostatak migracije srednjevjekovnih Vlaha koji se u ovom kraju spominju već 960. godine.

Tim povodom podsjećamo i na to da se i danas u narodu pod Durmitorom čuje riječ »durmirati«, a u smislu »počivati«, »odmarati se«, a ne »spavati«, kao što se to obično misli, jer se u narodu uvijek kaže: »Durmiriš li?«, a u značenju »Odmaraš li se?«, »Počivaš li?«, a ne u smislu »Spavaš li?«.

Sad se već možemo podsjetiti i na neke toponime kao što su Počivala, Počitelj i dr.

Inače, obrisi Durmitora, sa istočne strane, često podsjećaju na nekog diva koji je usnuo vječnim snom da se više nikad ne probudi.

»Keltska« verzija

Ovog puta ćemo se zadržati na još jednom, pomalo neobičnom, tumačenju, ali držeći se one latinske izreke: Audiatur et altera pars.

Iako se bezrezervno ne priključujemo sljedećem tumačenju, želja nam je ipak, da ne bude diskriminacije ni prema jednom ozbiljnog mišljenju. Ovdje je riječ o tumačenju Ljiljane Kanački, profesora engleskog jezika.

Poznato je da medijevisti tvrde da su na ovim prostorima nekada živjeli Kelti. Ako je tako, onda su morali ostaviti i svoje tragedije; izgleda da je i oronim Durmitor jedan od onih toponima koji su keltskog porijekla. U tom pogledu zanimljive su i tvrdnje Ljiljane Kanački. A tačno je da su brojni hidronimi (Dunav, Tamiš i dr.) keltskog porijekla. Po toj analogiji mogli su to da budu i razni oronimi pa i oronim Durmitor.

Ako su Kelti ovdje živjeli prije Rimljana onda je moguće da su mu oni prvi i dali prvo ime. A možda su to ime Romani priлагodili svom izgovoru. Upravo tim putem ide Ljiljana Kanački pobijajući ranija tumačenja.

Dajemo riječ Ljiljani Kanački:

»Međutim, naziv Durmitor ne treba rješavati na osnovu zvukovne asocijacije, već (na osnovu) značenja ove složenice. Toponim Durmitor čine tri dijela keltske provenijencije. Ovu složenicu čine slijedeće keltske riječi: Dwr (dor, ili dur) — na keltskom (velškom) znači voda; Maes, magh (velški, irski) — znači zaravan, visoravan; Toor, tote (irski: Tuar) — znači mljekarski zabor (otuda i tor). Ova tri pojma označavaju mjesto gdje ima vode i pašnjaka.«

* * *

Eto, takav je naš Durmitor: div i delija među planinama. Doduše, ponekad natomršten, ali će vas svakoga dana njegovo sunce bar jednom ogrijati i toplo pozdraviti.

Vodice bez vode

JASENKA MIKŠIĆ

KARLOVAC

Žumberačka gora i planinarski dom »Vodice« na 850 metara nadmorske visine, već su tridesetak godina česti cilj mnogih planinara, izviđača, lovaca i ostalih ljubitelja prirode, čistog zraka i zdrave vode. Dom na Vodicama je vrlo ugodan, okolina je prekrasna i vrlo je zgodno iz doma ići na kraće ili dulje šetnje, na Pleš, Geru, Sopotski slap i dalje.

Prošlo je oko dvije godine kada sam, ponovno dolazeći na Vodice iz Sošica, bila vrlo neugodno iznenadena. Naime, sve do doma uvijek smo išli iz Sošica šumom, što je, naročito ljeti, bilo vrlo ugodno, međutim, sada šume nije bilo. Posjećena je. Sjeća je počela još prije nekoliko godina ispod Sošica, a sada je došla na red i šuma iznad Sošica, ispred i oko planinarskog doma.

Bilo je ljetno, kako je bilo vruće i, naravno, jedva smo čekali da speremo sa sebe znoj i prašinu te da se napijemo svježe izvorske vode. Za one koji to ne znaju, planinarski dom Vodice dobio je ime upravo po vodi. U blizini doma nalazio se prilično jak izvor i vode je uvijek bilo dovoljno. Da bi se voda zaštitila, izvor je kaptiran, voda je sprovedena u dom, a u vanjskom je bunaru bilo dovoljno vode i za piće i za kuhanje i za pranje. Potok kojim je voda otjecala uvijek je veselo žuborio.

Slap Sopot u Žumberku — nekoć
Foto: Imre Rodić

Ljeto 1988. godine bilo je sušno, potok nije bio glasan, vode je bilo malo manje i to smo, naravno, pripisali suši. Na Vodice sam ponovo došla u rujnu i bilo je opet isto. Nakon toga su uslijedile kiše, ne baš obilne, ali ipak su pale. Vode je svejedno bilo sve manje. U listopadu izvor je potpuno presušio.

Došla je zima i odlučila sam pridružiti se društву za doček Nove godine na Vodicama. Stigli smo na Vodice, dovezli hranu, vino, mineralnu vodu i sve ono što se već nosi na doček Nove godine, ali ovoga je puta trebalo dovesti i pitku vodu jer vode na Vodicama više NEMA. Otišla sam uz potok do izvora, ali taj je bio suh. Uzrok nestanku vode nije bila suša, već očigledno posjećena šuma. Vode nema niti u domu a niti u gornjem dijelu Sošica. Kraj koji nije znao što znači biti bez vode, sada je više nema.

Razumijem da šume obolijevaju, da šumu treba obnavljati, ali zar prilikom šumske sječe ne bi trebalo voditi brigu i još o nečemu?

Nedavno je u Sošice trebao doći republički inspektor za šumarstvo upravo zbog nestanka vode u tom kraju. Je li bio i što je zaključio ne znam. Znam samo da vode nema i da je to što se dogodilo ekološka nesreća, možda za široku javnost malih razmjera, ali za planinare i ostale ljubitelje prirode, a naročito za mještane Sošica, to je prava katastrofa.

Od 1. travnja dom »Vodice« je otvoren svakog vikenda. Domar Dugi dežura do nedjelje u podne. Ali planinari, sada kad podete na »Vodice«, ponesite sa sobom i čuturu vode. Rješenje bi bilo izrada cisterne, ali kako je PD »Dubovac« iz Karlovca u vrlo lošoj materijalnoj situaciji, do tada ...

Ponekad nam se i voda pije.

Sljemenska bajka i zbilja

MIRA ŠINCEK
VARAŽDIN

Nabubrio zrak mirisima proljeća, zemlje poorane, mletačka lišća, latica mekih; uzvibao se sokovima u život novi probuđeni. Kud oko seže sve čisto, ko za blagdan velik dotjerano. Među brežuljke plave i mirnim dolinama razlila se ljepota i mir; polegla blagost ko rosa jutarnja čitavim krajem drevnih pun-tara, Gupca i crvenih pjetlova.

Već zvižduk se starog cuga u gustiš bavremova zapliće, glavice rascvale pčeće oblijeću, lagani vjetri grozdova jorgovana krune a nebo se plavi, plavi.

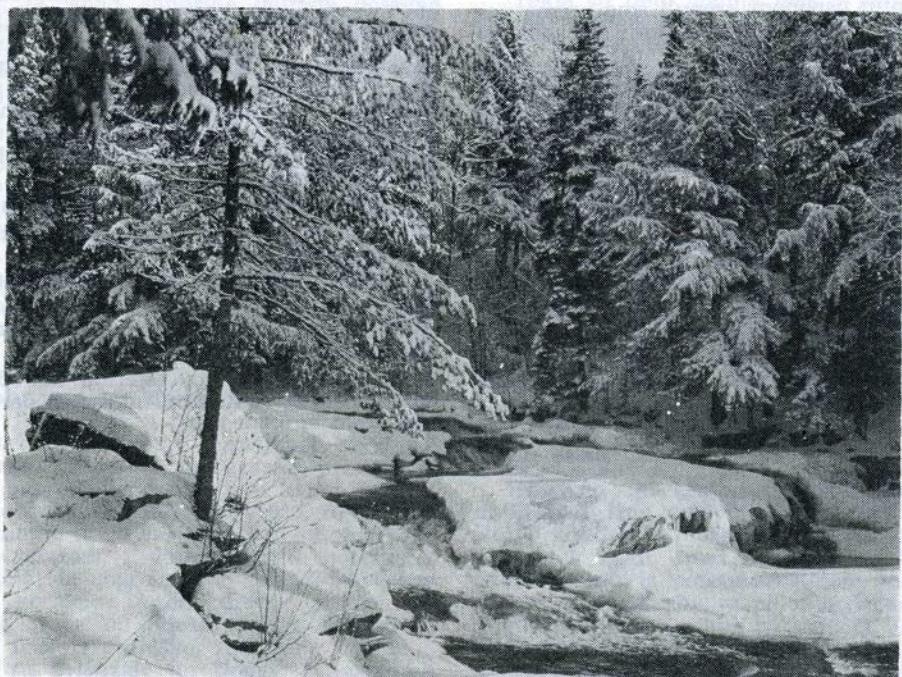
Pred nama opružena, duga, Medvednica, novom se zelenom ogrće kabanicom, a pod noge urešeni cvjetni prostire sag, sag mirisa i boja. Lojzekov izvor, skoro pod pragom bajkovite kućice, okrepa žednima, a zrak otežao, omara pritisika. Kroz tanane vitke prste grana sunčana se pređa presijava i na zemlju rasipa niti od zlata.

Na livadi fakultetskog dobra, u drhtavoj izmaglici vrućeg dana, srebrne se povijaju breze, ko kosom bujnom, granama k zemlji se sagiblju i što su duže u očima sve nalik su razigranim tankonogim, bijelim vilama iz ruskih šuma. A onda Horvatove stube — pjesma kamenja; šuma visoka. Tu vrijeme se pješčanim satom mjeri, tu minute su zrnca

na stajanih bukavci, ali smiješ a i smiješ jedan vještak i oči metoš na stope a zbilja zbori, ana učinak moći u si žed I gospodariš učinku anšabdo dobro u sjaj i olim osmeš a amido molatov'ne, mlečnoj stolici učinak i smiješ učinak zbilja — zboriš učinak moći U haka — zbilja zlaćana. Osluhneš li srcem ti meki češ čuti korak stidljivih patuljaka što u tamu spilja nestaju, a dobri se dusi planinski u kusu zvlače i sve uhu nešto tajnovito šapuću, šapuću. Dolje, na dnu stuba, nakon spilja i ponora, u sjenci mrkih visokih borova, male-nom dolinom skrovitom Bistri se jarek srebrom vode uvija; tu jutrom srne na pojilo silaze a noću zvjezde lica umivaju.

Vrhom Sljemena planinari se, ko gljive, rasuli. Zašarenili se vidici rukscima i jaknama, oživjeli prostori bukom automobila i cikom djece, pred nedjeljom vrevom i gužvom mir planine na usamljene rascvale staze silazi. Kroz još prozirne mladahne krošnje visoko, na drugoj strani, vidjet je Medvedgrad stari. Bijeli se daleko grad crnih spletki i smutnji, u kamenu napuklom samo vjetri jecaju a kiše povijest oplakuju.

Korakom svakim stranicu nove bajke listam. Od Kraljičina zdenca, po šuštvu lišća lanjskome, duge se sjene ispružile. Uz stazu, dolje, potok se Kraljevac pjeni, grgori; šumi ta voda živa, u valima svjetlo se iskri, na kamenu sunce pretače, a boje množe i kovitljaju u malim zelenim virovima. Poneki voden leptir, staklastih krilca, u letu vodu poljubi i mahnito nestaje već rastopljen u boje šuštavu.

me i s njime, gle, stvarnost nestaje, ni auto s ceste ne čujem više i nedjelja ova bajka već je.

I baš tu, u tom tkanju sna, vode, mirisa i boja, u potok odbačena olupina isluženog »fičeka«, ne vjerujem očima, a samo malo dalje ostaci nekog kamioneta i neka bijela tehnika — užas! U ovu bajku prirode — među patuljke, dobre planinske duhove, bijele snjegulice i crne kraljice, netko je okrutno gurnuo olupine i krntije i otišao, jer ovo je samo planina i svatova i ničija.

Prisjećam se sad čistih dvorišta kraj kojih smo prolazili, gdje sve je svoje mjesto

imalo i razmišljajem tko li to i zašto, čisteći svoj prag, svoje smeće u planine odnosi, vježajući zar da će to i onako, jednom, granje prigrliti, obrasti, sakriti, ili da to tamo nikoga neće smetati nit ikoga boljeti?

I zašto smo brižni samo za ono i nad onim što je u knjigama i papirima naše, a za planinu i čistoću prirode sve je manje brige i straha?

I eto, odlazim, ni sjajni bljesak s plavog krova šestinske crkve, milina zvona, ni srećljivost mještana nisu u stanju odagnati tugu ranjene sljemenske bajke što je odnosim u očima.

Jedno planinarsko poslijepodne

JOSIPA ŠTIBRIĆ

ZAGREB

Srijeda. Dan, kada mi planinari »Zagreb-Matice«, odlazimo na izlet okolicom Zagreba. Te nam srijede već devet godina dariva naš član Ivo Pevec.

Prognoza je najavila moguće pljuskove, ali mene nije pokolebala, jer volim proljeća, divim se travama, drveću, cvijeću...

Ovaj smo se put sastali na Savskom mostu. Bilo nas je šestero. U 13,30 sati odvezli smo se u Repišće. Iskrčali smo se u četrnaest sati. Prvo na čemu mi se oko zadržalo, bio je vrh Plješivice.

Laganim usponom krenuli smo prema našem cilju, Domu na Oštrcu, koji smo odavde gledali u daljini.

Prošli smo kroz šumu, puteljkom posutim jesenskim lišćem, što je neke od nas i sada u proljeće oduševljavalо. Iz daljine javljala se kukavica, a ja sam pomislila na Brehma:

»Koje se ljudsko srce, ako se nije ukrutilo u sramotnom egoizmu, ne osjeća razdražano, kad u proljeće odjekne prvi zov kukavice? Mlado i staro, siromašno i bogato, osluškuje s jednakim užitkom, taj zvonki glas.«

Prolazili smo pokraj kuća s vrtovima u kojima su cvali tulipani. Voćke u cvatu gledala sam pomalo razočarano, jer su samo od nedjelje, kad smo išli »U susret zdravlju«, izgubile svoj sjaj. Tek poneka trešnja, kao da je podrhtavala u svojoj svježoj bjelini.

Posjedali smo kraj jedne »vikendice« i tu su se, nakon odmora, dvije između nas odvojile i spustile u Braslovje.

Nas četvero nastavili smo put. Išli smo išli, a onda je odjednom za mene sve prestalo postojati, osim ovog planinskog puta kojim smo se kretali, zelenih bregova, širokih daljina i tišine. Samo bi se Ivo koji put oglasio, da nam kaže ime sela na nekom dalekom brdu.

Možda sam ja tek sada osjetila dušu Samoborskog gorja. Trenuci su to kad se umjesto umora javlja želja da ovo vječno potraje i da tom putu ne dođe kraj.

Stvarnost je ipak nastupila, kad smo poslije dva i pol sata hoda pred Domom na Oštrcu sjeli i porazgovarali. Ogledali smo Dom barem izvana, kad već nismo mogli unutra. I ovdje je moju pažnju najviše zauzupila rasvjetana trešnja.

Zatim smo se dva sata spuštali u Rude.

Od obećanih pljuskova palo je tek nekoliko kapi kiše.

Autobus nas je u Samobor odvezao u osam sati.

Kući sam stigla malo poslije devet sati, omamljena od zraka i ljepote.

Drugi sam se dan osjećala kao da sam dobila neočekivani, meni najljepši dar.

Kamenčići sa staza (VI)

Dr. ANTE RUKAVINA
GOSPIĆ

KAKO SMO UREĐIVALI GOJTONOV DOM

Imamo ga i volimo ga i zato nastojimo da nam Gojtanov dom bude što bolje uređen. I zato mu posvećujemo puno pažnje. Ulažemo mnogo brige i truda, a sredstava koliko se god smogne. Posljednjih nam se godina pohrešilo da se u našu blagajnu silo više sredstava nego smo se u snu nadali zahvaljujući činjenici što je jedan naš član, inače vrlo aktivan i požrtvovan planinar i vrijedan društvenopolitički radnik, izabran u organe upravljanja institucije koja građanima širom zemlje dijeli za male uloge puno nade, ponekad i nešto sreće, a nekomu katkada i novaca.

A mi smo imali sreću da smo nekoliko puta, zahvaljujući njegovim upornim nastojanjima na sastancima te institucije, dobili za naše skromne planinarske želje poveće svote. Naravno, sve je utrošeno za uređenje doma. I godine 1986. napravljena su 24 sastavim solidna i uredna ležaja, a uz to uređena je i cijela kuća. Naš vrijedni predsjednik Andrija pronalazio je brojne načine da pomoći svojih prijateljskih i poslovnih veza pronađe, što se tiče finansijskih uvjeta, najpogodnijeg prijevoznika da nam kupljeni materijal preveze do samog podnožja vrha Visočice, skoro do kraja šumske ceste. Ona vodi kroz Rizvanuš, preko Zovinovca i Mrkovaca, te iznad Jandrine poljane dosegne ono mjesto odakle smo označili kraticu kojom se za 7–8 minuta može izdoci do planinarske staze neposredno ispod Krivog gaja. A odatle do Gojtonova doma još je samo dvadesetak minuta lagana uspona. Sve skupa uvezvi, od mesta dokle nam teretnjak doveze kupljeni materijal pa do Gojtonova doma manje je od pola sata lagana uspona, ako se hoda bez težeg tereta. Koliko je to hoda pod teretom, to smo saznali i upamtili uznoseći ga više puta i prije, a i posljednjih nekoliko godina.

Trebalo je prenijeti sav materijal za 24 kreveta, svu novu posteljinu, madrace, dosta cementa, drvene gredice, daske, čavle, boje, posude i sve ono što je još potrebno za popravak prilično doirajale kuće, a uz to i za izgradnju potpuno novog zahoda. Tko bi rekao da jedan običan feder-madrac može biti toliko težak i nespretan za prijenos. Te zapone li za drvo, za kamen, za ogranke, pri tom se i noge nepredviđeno upletu u kakve žile na tlu koje se inače i ne primjećuju, te grizu li obadi znojno tijelo baš onda kad su obje ruke zauzete teretom, i stotinu drugih poteškoća, ne računajući uopće napor koji se povećava svakim korakom. A one drvene gredice još potpuno sirove, od svježe odsječenih smrekava, bile su teške i preteške. Ali jedna po jedna polako su pristizale do Doma. I naslanjali

smo ih na zid jednu do druge kao stijegove koji su označavali našu pobedu nad strmim obroncima. A ona kutija plahta što su je Dane i Ante htjeli neraspakiranu donijeti u Dom! Našli su zgordan kolac, za njega privezali tu kutiju plahti tešku kao nado, i počeli je uznositi. A kutija se nije i nagnje, pleše privezana o kolac kao da joj svi velebitski vjetrići daju takt. Ramena pod kolcem skoro da krv nije oblila. A jednostavno su mogli kutiju podijeliti u dvije naprntače i donijeti plahte bez muke. Ali... oni su je htjeli uznijeti do Doma neraspakiranu, onaku kakva je preuzeta u trgovini i... što im tko može za to. A što bi tek rekao onaj vojnik iz jedinice kapetana Marjanovića koji je kod teretnjaka uzeo vrećicu cementa i donio je bez odmaranja ravno u Dom. Tko je god to vido rekao je, naročito oni stariji i ne bez zavisti: svaka mu čast!

Tako su prolazili dani i tjedni u prinasanju materijala, u popravljanju Doma. Neki su se istog dana i po sedam puta vraćali do ceste i onda se izdizali s teretom. I dolazili i drugom prilikom da rade to isto. Svatko je davao od sebe onoliko snage i želje koliko je mogao, članovi su se društva od srca žrtvali za svoj Dom.

Tekla su ljeta godine 1986. i 1987. Radovi su tekli nekad brže, nekad sporije, ali postojano. Prije svega, svake je godine trebalo dočekati skoro kraj lipnja da okopni snijeg s osjajnih sjevernih velebitskih obronaka, a onda jednoga dana otici da se očisti cesta od polomljena granja, koji put cijelih stabala, te od obrušena kamenja i stijena. Tek onda se počeo prevoziti materijal. I pri tom smo se više puta uvjerili da je, nažalost, najgori dio ceste onaj uspon od Rizvanuše do raskrižja pod Zovinovcem, tj. do odvojka prema Jelovoju ruji. A da je odličan onaj dio što se od Pijeska uzdiže do Jandrine poljane. No, kako se tamo vozila rijetko upućuju, trava je probila između nasutog kamenja i cesta je kao poravnata. Jedina je poteškoća na ovom dijelu ceste, ako se odvali od brda koja veća stijena pa se mora ukrčiti, ili onih nekoliko oštreljih i prilično uskih zavoja na tom dijelu ceste.

Konačno smo krajem proljeća 1988. odahnulli. Mogli smo zadovoljno reći: Dom je pristojno uređen i možemo u njega primiti i tridesetak ljudi. Imat će pristojne ležajeve, odličnu vodu iz potpuno očišćene cisterne i svakog tjednog odmora poletne dežurne planinare da budu gostima na pomoći. Jer godina je 1988. godina 90. obljetnice našega planinarskog društva »Visočice« iz Gospica, go-

dina je to osnutka prve podružnice HPD-a. S uređenog okoliša moći će se uživati u ljeđepom pogledu na more i podgorske obronke, a s vrha Visočice otvara se na sve strane najljepši vidik na Velebitu. Ipak, još nešto nismo uspjeli postići. Nismo izgradili lijepo za-

mišljeno i posve novo zidano sklonište malo ispod Doma. Ta lijepa ideja o skloništu i ognjisu u njemu nadmašivala je, za sada, naše snage, i novčane i sve druge. Ali do naše 100. obljetnice, vidjet će se, možda što bude od toga ...

A KAKO GA SE RAZGRADUJE ...

U jednom razdoblju prije nekoliko godina vrata Gojtanova doma nisu bila zaključana, iako je imao plaćenog stalnog čuvara. To je na neki čudnovat način trebala biti preventiva prema onima koji su stalno provaljivali u Dom razbijajući vrata i prozore. Ali, kad je Dom godine 1986. i 1987. prilično uređen, počelo je svakog tjedna dežurstvo dvojice članova i to već od 1. svibnja do kasne jeseni. U druge dane tjedna, dakle od ponedjeljka do subote prije podne, Dom je bio zaključan, što baš nije bilo najzgodnije, ali se članovi PD »Visočica« iz Gospića, koja je vlasnik Doma, nisu mogli složiti u tom da stalno dežuraju svakog dana barem u srpnju i kolovozu. Zato je za prolaznike već prije bilo izgrađeno i stalno otvoreno uz Dom uistinu skromno sklonište gdje su se prolaznici mogli zaštiti od nevremena i za nuždu preociti.

Kako je većina poslova u Domu bila zgovljena do jeseni 1987., Dom je zaključan, na vrata postavljen širok željezni zasun i na njegovu kraju lokot čiji je onaj pokretni, savijeni dio bio debljine malog ljudskog prsta. Vjerovali smo da se nitko neće usuditi provaljivati tako debele zapreke, jer bi najgrubljim načinom provale onda trebao otkinuti dio zida ili potpuno strgati metalna vrata.

I lijepog kasnog jesenskog dana, bio je upravo Dan republike, krenuše naši da vide kako je u uređenu Domu, da nalože vatre u pećima i rastjeraju vlagu te da usput protegnu noge. Idu da vide kako diše njihovo djelo pod prvim snijegom te jeseni, jer ionako tih dana nije bila u planu nikakva radna akcija. U tanku sloju snijega ispod Krivog gaja primjetili su ljudske stope što tu nije rijetkost. Češće tuda prodru lovci, a još češće krivolovci, ali njih rijetko tko vidi. Tko zna, možda su kakvi planinari? I u takvu razmišljanju naši planinari stigoše do Doma. A kad tamo, vrata širom otvorena kao da je sred ljeta, a u kući nepoznati ljudi ...

Bila su to dva planinara iz Zadra, mlađi ljudi i to još rukovodioci tamošnjeg planinarskog društva. Gledaju naši i čudom se čude. I pitaju i sebe i njih: kako su ušli u Dom, kako su mogli provaliti kroz dobro učvršćena vrata? Pa kroz vrata smo ušli, kažu oni i skoro da se smiju svojemu junačkom djelu. I zbilja. Smisili su oni da je Dom zatvoren, a možda su već i bili kod njega pa nisu mogli unutra. Zato su ovaj put ponijeli sa sobom iz Zadra pilu za željezo, teški čekić uz to, prepilili lokot, odvalili ga silom od zasuna i ... postali gospodari Doma. Upravo kao da su u nekom jako divljem kraju gdje nema ni gazde ni gospodara. A naši ih našli baš na djelu.

A oni ništa, kao da je provala u Dom najobičnija stvar koja se zbiva svakog časa. Samo su još rekli da je njima bilo potrebno ući u Dom, jer ih sklonište ne zadovoljava. I sve im se to čini normalnim. Njihovi su drugovi ostali u Tatekovu skloništu na Stapu, a oni su baš htjeli ovamo doći i znajući da je Dom zaključan ponijeli su potreban provalnički atat.

Naravno, naše je planinarsko društvo podnijelo prijavu javnom tužitelju u Gospiću. No prijava je odbačena, jer u našem krivičnom zakonodavstvu provala se ne uzima kao krivično djelo, a oštećena se stranka upućuje na neku drugu prijavu sudu kojom se može tražiti odšteta za pričinjenu štetu. No, kako u nas teku stvari, takva se odšteta može nakon brojnih odgađanja rasprava, vještačenja, utoka, žalbi i svih sličnih odugovlaženja, protegnuti godinama i na kraju šteta iznositi toliko da se za nju može kupiti, recimo, kućija šibica.

A bilo bi zgodno vidjeti kad bi netko provalio u sud, tužilaštvo ili urede državne sigurnosti, bi li onda bio upućen na tu drugu ustanovu ili na neko drugo mjesto. Barem da na tom drugom mjestu odsjedi onolikovo sati koliko je neovlašteno proveo u provaljenom planinarskom domu.

Zlatko Smerke: »PLANINARSTVO I ALPINIZAM«

Obavijest preplatnicima knjige

Knjiga napokon izlazi iz tiska, nakon brojnih neprilika objektivne i subjektivne naravi (kvarovi strojeva u tiskarni, povećanje opsega knjige za 80 stranica, izmjena zastarjelih dijelova teksta, zahtjev tiskare za plaćanje dodatnih troškova itd.).

Preplatnici će dobiti knjigu poštom u toku kolovoza, najkasnije rujna, bez ikakve nadoplate, premda će knjižarska cijena biti otprilike deseterostruko veća od preplatničke cijene. Isprćavamo se preplatnicima, koji su tako striživo čekali, za uistinu preveliko zakašnjenje, a ujedno ih molimo za dobrovoljni prilog, jer preplatna cijena danas jedva pokriva poštarinu.

Planinarske pjesme

Komentar uz »Planinarsku pjesmaricu« (PSH, Zagreb, 1987)

Nastavak iz prošlog broja

VLADIMIR JAGARIĆ

ZAGREB

Istaknuta članica Planinarskog društva »Japetić« iz Samobora Ranka Novosel (Zagreb, 1930) predaje hrvatski jezik u Osnovnoj školi »Janko Mišić« u Samoboru. Piše stihove na književnom jeziku i kajkavskom dijalektu, izdala je i zbirke pjesama pod nazivom »Tkanje« i »Tragovi«. Na samoborskom kajkavskom narječju napisala je stihove za planinarske pjesme NA JAPETIĆU BREGU I PESMU SAMOBORSKIH PLANINARA. Pjesme je uglazbio Željko Bradić (Petrinja, 1934), nastavnik glazbenog odgoja, direktor Muzičke škole i dirigent Tamburaškog orkestra »Ferdo Livadić« u Samoboru.

Ranka Novosel je cijeli svoj život posvetila odgoju djece i omladine. U svojoj školi osnovala je i bila voditelj sekcije PD »Japetić« pod imenom »Mali planinari«. Zahvaljujući razumijevanju bivšeg upravitelja škole Josipa Hudeka, skupina »Mali planinari« ušla je u program škole »Janko Mišić« kao redovna slobodna aktivnost.

Gotovo svaki planinar ima »sviju« planinu koju najviše voli i posjećuje. Ranka voli Velebit, jer taj planinski dio je njezinog zavičaja po ocu, a Samoborsko gorje obogažava, jer *pitomi predjeli te kolijevke našeg planinarstva* dio su njezina života.

U izgradnjini doma na Žitnici pod Japetićem (1951–1955), osim Jaskanaca sudjelovali su u radnim akcijama i brojni planinari iz Samobora, Karlovca i Zagreba. Od samoborskih planinara vrlo često su dolazili na radne akcije Ranka Novosel i Željko Bradić. Nanečer, u još nedovršenoj prostoriji doma, uz petrolejsku lampu, bilo je veselo — pjevalo se i plesalo, recitirala se poezija i igrale se društvene igre. Jedne zimske večeri, prilikom boravka na skijaškom tečaju, raspoložena Ranka inspirirana atmosferom »hižice drage« sricala je stihove, a Željko ih je »odijevao« u melodiju. I tako se rodila pjesma »Na Japetiću bregu«. Prvu verziju pjesme veseli planinari su uokvirenu poklonili ondašnjoj domarki »teti Ani«

jer za planinara
sa puno mara
brine, brine teta Ana!

Taj pripjev su autori poslje preuredili u novu verziju koja je objavljena u »Našim planinama« (NP 9–10/1985). Pjesma je u novom rahu prvi put izvedena 1984. godine na otvorenju orientacijskog natjecanja »Memorijal Janka Mišića«, a pjevao ju je zbor Os-

novne škole »Janko Mišić« pod ravnateljem Danice Gospodarić, planinarke i nastavnice glazbenog odgoja.

I postanak »Pesme Samoborskih planinara«, tandem Novosel-Bradić, vezana je uz izgradnju planinarskog doma, ovog puta na Velikom dolu. S mnogo ljubavi i veselja Samoborci su gradili svoj dom (1963), po kiši i snijegu, u zimi i ljetu, uz pjesmu, šalu i veliku zdjelu »bažul šalate«. Zidar je zidajući zid doma slagao ciglu do cigle, a Ranka, noseći cigle sa svojom skupinom planinarića, slagala je stih do stiha, gradeći strofu. Radanje te pjesme trajalo je nekoliko godina, i na kraju je od skromne pjesmice nastala himna samoborskih planinara. Premijerno je izvedena 24. studenoga 1974. u prepunoj velikoj dvorani Doma JNA u Zagrebu na Svečanoj akademiji povodom proslave stote obljetnice našeg planinarstva. S oduševljenjem i simpatijama publike je pozdravila pjevački zbor i tamburaški orkestar »Mladi Samoborac« Osnovne škole »Bogumil Toni« iz Samobora, sastavljen od 120 izvođača-učenika, s dirigentom Željkom Bradićem.

Milivoj Radović (Nova Bukovica, 1915 — Zagreb, 1987) završio je studij agronomije, ali se nakon školovanja solo pjevanja profesionalno posvetio karijeri opernog pjevača. Bavio se i skladanjem vokalnih djela. Od najranije mladosti aktivno se uključio u razne sportske discipline, bio je i olimpijski reprezentativac, prvak Jugoslavije i trener u mačevanju sabljom i floretom. Povodom proslave 75. obljetnice sporta na Sveučilištu u Zagrebu (1978) napisao je riječi i glazbu za »Pjesmu prijateljstva«.

Na stihove Stjepana Jakševca i u aranžmanu Borisa Krnica, Radović je 1968. godine skladao pjesmu za pjevački zbor pod nazivom NA PAPUK, koju je posvetio svome zavičaju, planinarima i planinarskim društvima Slavonije. Renomirani zagrebački skladatelj i dirigent Pero Gotovac obradio je pjesmu za dva glasa i na taj način prilagodio glazbenim mogućnostima planinara. Od ostalih Radovićevih planinarskih skladbi zanimljive su još pjesme »Pjesma mlađih planinara« i »Kolo mlađosti«.

S glazbenim djelom »Na Papuk« Slavonska planinarska regija dobila je »sviju« pjesmu, a u Riječkoj regiji pjeva se pjesma »Primorski planinar«. Pjesmu je spjevao, uglazbio i posvetio Planinarskom društvu

»Kamenjak« iz Rijeke Dušan Praželj, bivši asistent Herberta von Karajana i Lovre Matačića te direktor i dirigent Riječke opere, a sada dirigent Mješovitog pjevačkog zboru »Jeka Primorja« iz Rijeke. Pjesma je izvedena prvi put 21. ožujka 1981. povodom proslave 20. obljetnice Planinarskog društva »Kamenjak«, objavljena je u časopisu »Planinarski list« (PL 1/81).

Dugogodišnji predsjednik Planinarskog društva »Bilo« iz Koprivnice i urednik »Bilogorskog planinara« dr. Milivoj Kovačić pobri-nuo se da i Podravci dobiju »svouje planinarsku pjesmu. Stihove za »Himnu Koprivničkih plainara« napisao je Milan Krmpotić-Mikan, kajkavski pjesnik iz Podravine i član PD »Bilo«. Njegove pjesme izražavaju ljubav za ljepotu Podravine i Bilogore. Pjesma je objavljena u »Bilogorskom planinaru« (BP 1/1980). Stihove je početkom 1980. god. naknadno uglazbio profesor glazbe Davor Pre-mec, također član PD »Bilo«. Himna je tada dobila naziv »Pjesma koprivničkih planinara«, notirana je i pod tim nazivom ponovno tiskana u »Bilogorskom planinaru« (BL 7/1988), a poslije je objavljena i u »Našim planinama« (NP 3—4/88). Premijerno je izvedena 29. svibnja 1982. kod planinarskog skloništa »Peseć« prilikom otvaranja »Bratskog susreta planinara na Bilogori '82«, a izveo ju je Pjevački zbor učenika-planinara Osnovne škole iz Hlebina i Drnja pod vodstvom planinarke Ane Pleskalt.

Rudolf Taclik (Karlovac, 1894—1942) dje-lovalo je u Karlovcu kao nastavnik glazbe i direktor Gradske muzičke škole. Skladao je romantična djela svjetskog i crkvenog karak-tera, bavio se melografijom i obradom na-rodnih napjeva. Od njegovih je brojnih vo-kalnih djela trajnu popularnost stekla popi-jevka KAJ. Antologički stihovi Dragutina Domjanića izvrorno se slažu s lirskim ugoda-jem melodije.

Veteran zagrebačke škole šansone Zvonko Špišić, rođen je u Zagrebu 1937. godine. Sudjelovalo je gotovo na svim značajnim jugo-slavenskim festivalima zabavne glazbe. Autor je više od 250 objavljenih pjesama i još jed-nog neizvedenog mjuzikla. Dobitnik je preko 40 nagrada.

Spišićeva popijevka SUZA ZA ZAGOR-SKE BREGE na Festivalu kajkavске popevke »Krapina 69«, proglašena je najboljom i na-gradena sa šest nagrada. Nagradila ju je i Skupština grada Zagreba nagradom »Lijepa naša« a na Festivalu kajkavске popevke u Krapini povodom 10. obljetnice ocijenjena je kao najuspješnija pjesma u deset godina po-stojanja festivala. Pjesma je stekla veliku popularnost, izvodili su je, osim pjevača za-bavne glazbe, koncertni i operni solisti, zbo-rovi i pjevači narodne glazbe.

Zbog prekrasne melodije i nostalgičnih stihova te izuzetne popularnosti među planinarama objavljena je i u »Planinarskoj pjesmarici«. Riječi

»samo sem bregovima dragim obečal
da vrnul se bum nazaj«

mogim su planinarama postale motto. Pjesma je izvedena i na programu Svečane akademije u Domu JNA povodom 110. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj u interpretaciji Đuke Čajića, solista zagrebačkog kazališta »Komedia«. Akademiji je prisustvovao i Špišić koji je želio sam otpjevati svoju pjesmu na našoj proslavi, ali je bio boležljiv i glasovno indisponiran.

Kajkavska pjesnikinja Ana Bešenić (Va-raždinske Toplice, 1952), autorka teksta, na pitanje kako su nastali stihovi za ovu kajkavsku popijevku, pismeno mi je odgovorila:

»Često su me pitali kako je nastala »Súza za zagorske brege«. Možda je bolje pitati — zašto! Jer ona je bol za izgubljenim djetinjstvom, ali i radost što je imam, jer saznanje da se imate kamo i kome vratiti, znači više od bilo koje radosti. Ona je iznikla iz kori-jena koji sam jednog dana kao dijete ostavila među bregovima i ostala kao karika lju-bavi između Zagorja i mene. U tim stihovima svoje sam Zagorje ponjela sa sobom, uvjereni da mu je mjesto kraj mene i meni u njemu.«

Markantna ličnost zagrebačkog planinarstva Eugen Kumičić (Zagreb, 1916) član je Planinarskog društva »Zagreb-Matica« od osnutka, bivši potpredsjednik i predsjednik društva, suosnivač grupe »Goranin« i njezin pročelnik od osnutka (1951) do danas. Planinari od svoje dvanaeste godine, 1936. godine postaje član HTK »Sljeme« a poslije rata je u planinarskoj sekciji FD »Dinamo«. Planinarski je fotograf i predavač, organizator i vodič planinarskih i turističkih izleta. Objavljivao je planinarske putopise u »Našim pla-ninama«. Uz prirodu voli i glazbu, koja mu je najmilija razonoda.

Genči (tako ga zovu prijatelji i planinari) na jednom nedjeljnju izletu, nadahnut lje-potom prirode, nehotice je počeo svirati jed-nu melodiju na svojoj omiljenoj fruli koja mu je nerazdvojni suputnik na izletima. Kod kuće je Genči tu osnovnu melodiju svirajući na glasoviru razradio, notirao, i za nju napi-sao tekst. Tako je BAJNA NEDJELJA oblikovana u lijepu planinarsku pjesmu.

»Bajna nedjelja« napisana je još davne 1953. godine, a objavljena u albumu popularnih plesnih melodija »Ritam« (1959—1). Pe-desetih godina Genči je napisao još jednu planinarsku pjesmu, »Planine zovu«, koja se u to vrijeme vrlo često emitirala na Radio Zagrebu. Posljednjih dvadeset i pet godina nije ništa više značajnije napisao, iako još uvijek prebira po klavijaturi glasovira.

Genči i njegova planinarska frulica aso-ciraju me na boga Pana. Taj mali šumski bog, zaštitnik šuma, livada i pastira prema mitu iz starogrčke mitologije, luta gorama i dolinama, druži se s pastirima, ponekad us-kracija lovcima sreću, strašnim glasom pla-ši usamljene šumske prolazničke, pleše kolo s nimfama ili ih zabavlja svirajući na pa-

stirskoj frulici — što se za Genčija baš ne bi moglo reći.

Marija Maček r. Hebler (Maribor, 1892 — Zagreb, 1978) bila je član Hrvatskog planinarskog društva od 1934. godine, a član Skupine seniora Planinarskog društva »Zagreb-Matica« od osnutka (1952) sve do svoje smrti. Sudjelovala je u brojnim planinarskim i turističkim izletima, obišla je planine Dinarida, Alpa i Tatra. Najviše je voljela Slovenske Alpe. (Na Triglavu je bila 12 puta, posljednji put sa 77 godina). Osim prirode naročito je voljela glazbu, bila je dugogodišnji član Društvenog orkestra Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu, svirala je violu, osnovala je i svoj gudački orkestar. Za članove Skupine seniora povremeno je organizirala komorne glazbene večeri u društvenim prostorijama na kojima su sudjelovali prominentni zagrebački umjetnici i njezin kvartet.

»Riječi i melodiju pjesme PLANINARSKO-SENIORSKE KORAČNICE posvetila je Marija Maček Skupini seniora PD »Zagreb-Matica«. To je jedino glazbeno djelo koje je stvorila« — rekao mi je uvaženi prof. dr. Vladimir Blašković (Karlovac, 1901), izuzetna ličnost hrvatskog planinarstva, jedan od najstarijih jugoslavenskih živućih planinara (član HPD od 1921), iniciator i vodič seniorских planinarsko-turističkih putovanja u zemlji i inozemstvu. S Blaškovićem sam razgovarao u Gradskoj kavani za »njegovim stolom«, gdje već godinama redovno dolazi na »crnu kavicu i konjačić«. Bilo je ugodno s njim čavrljati o svemu i svačemu, a najviše, naravno, o planinarstvu.

Petar Krelja, skladatelj (Drniš, 1903 — Vrbovec, 1984) završio je Vojnu muzičku školu u Vršcu, bio je dugogodišnji vojni muzičar, a neko vrijeme i član orkestra kazališta »Komedija« u Zagrebu. Skladao je zabavnu glazbu i djela za duhački, tamburaški i harmonikaški orkestar. Volio je prirodu i šetnje šumom. Posljednji njegov boravak u prirodi završio je nažalost tragično. S Kreljom sam bio dobar znanac i prilikom jedne šetnje obroncima Medvednice zamolio sam ga da napiše nešto i za planinare, čemu se on rado odazvao. Tako je i njegova PLANINARSKA KORAČNICA na riječi Stjepana Jakševca obogatila opus planinarskih pjesama.

Poznati zagrebački skladatelj zabavnih melodija, dječjih mjuzikla i baleta, Miroslav Berta (Zagreb, 1926), skladao je veći broj skladbi s planinarskom tematikom. U muzičkoj produkciji »Jugotona« 1978. godine izašla je Bertina prva samostalna instrumentalna LP-ploča pod naslovom »Planinske polke i valceri«. Gramofonska tvrtka »Tetricaphon AG« iz Svicaarske otkupila je od »Jugotona« licencu i objavila ovu ploču. Od tada se Bertine planinske polke i valceri nalaze u prodaji mnogih svjetskih diskografskih kuća. Bertina druga LP-ploča »Zagrli me« također je s planinarskim sadržajem. Pjesme su snimili Vokalni kvartet »Studio«, solistica Ljiljana Budičin i Instrumentalni sastav »Ansambl Miroslava Berte«. I

ova je ploča izašla 1979. godine u produkciji »Jugotona«, a u prodaji je već i treće izdanje. Iz te zbirke najpopularnija je polka »Oj, oj, aj« te valcer »Zagrli me« i popijevka »Hajdimo dečki«. Berta priprema i treću LP-ploču na kojoj će biti snimljene u njegovom aranžmanu stare i nove planinarske pjesme, a izvodit će ih vokalne i instrumentalne grupe sastavljene od samih planinara.

Berta je osnivač i umjetnički rukovodilac profesionalnog instrumentalnog sastava »Zagrebački planinari«. Orkestar je nastupao desetak godina na raznim priredbama i šteta je da više ne postoji, ali Berta namjerava ponovno osnovati jedan takav sastav. »Zagrebački planinari« nastupili su i u programu Svečane akademije u Domu JNA u Zagrebu povodom proslave 100. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Taj isti sastav zabavljao nas je i na proslavi ispred Planinarskog doma na Oštrenu poslije nezaboravnog jubilarnog pohoda planinara »Tragom prvog izleta HPD-a«. Sjećam se koliko je tada bilo problema oko prenošenja ozvučenja. Trebalo je prenijeti od Velikog dola do Oštrea osim instrumenata i teške i glomazne zvučnike. Problem je riješio tajnik PSH Nikola Aleksić angažirajući »serpe« iz plemena »Vihoraša«.

Od brojnih Bertinih pjesama na temu prirode i planinarstva odabrao sam za našu zbirku dvije, i to IDEMO SI i ŠKRLAČEK JE MOJ. Polka »Idemo si« izvedena je premijerno na Festivalu kajkavske popevke »Krapina '82« u interpretaciji vokalnog soliste Rolanda Šusteria i ženskog seksteta »Sirene«. Od tada se ta popevka nalazi na glazbenom repertoaru zagrebačkog radija, a vokalni sastav »Corona« povremeno je izvodi na svojim koncertima. Pravi mali glazbeni biser je dražesna polka »Škrlaček je moj«. U ritmu valcera pjesma nam priča o planinarskom šeširiću. Stihove za ove dvije popijevke napisala je kajkavska pjesnikinja Ančica Koprek koja je na dosadašnjim festivalima kajkavske popevke u Krapini dobila čitav niz priznanja i nagrada.

Miroslav Berta je svojim stručnim savjetima pomogao i pri konačnom oblikovanju Planinarske pjesmarice. Veoma je zaslužan za razvoj planinarske pjesme jer je jedini profesionalni glazbenik i skladatelj u Zagrebu kojega posebno zanima planinarski melos.

Planinarska pjesma za OLUJNIIH ZIMSKIH VEĆERI posljednjih je godina jedna od najpopularnijih i najviše pjevanih pjesama. Među planinarama poznatija je po stihovima:

»Sad zbogom bregovi i stijene oko nas
Mi ćemo se vratiti i posjetiti vas«

Nema izleta da ove stihove netko od planinara ne zapjeva. Toliko je već poznata da se na melodiju improviziraju novi tekstovi, a pojedine strofe često su puta vrlo duhovite i ponekad prilično lascivne. Mnogi su me pitali tko je autor glazbe. Planinarka Milica

Krunić piše u pismu uredništvu »Naših planina« da je melodiju jednom čula na radiju u izvođenju pjevača Nat King Cola. Evo, sad je prilika da razjasnim neke dileme oko autora i da kažem kako je nastala pjesma.

Branimir Špoljarić, među planinarama poznat po nadimku Štef Žliga, u planinarskoj organizaciji (PDS »Velebit«) prisutan je više od tri desetljeća i poznata je njegova bogata planinarska biografija. Urednik je Radio Zagreba, često ga čujemo u jutarnjem II programu (utorak) kako razgovara i s planinarama.

Špoljarićevo baka Veronika vrativši se iz Amerike u domovinu, donijela je, uz ostale drage uspomene, i jednu lijepu pjesmicu koju je vrlo često na engleskom pjevala voljenom unuku. Bila je to pjesma koju su pjevali naši iseljenici u Americi smatrajući je svojom pjesmom, vjerojatno zbog nostalgičnih riječi i melodije. Kako je Branko volio glazbu i pomalo prebirao po bugariji, naučio je svirati istu melodiju. Baka je pjevala, Branko ju je pratio i tako su priredivali male obiteljske kućne koncerte, a izvodili su, po pričanju Branka, najviše bakičinu »američku pjesmu«.

Prilikom jednog izleta »velebitaša« na Samarske stijene, a bilo je to 60-ih godina, spontano su nastali i stihovi na tu melodiju. Napisao ih je Branko uz pomoć prijatelja speleologa Zlatka Čorka. Tako je ta pjesma ostala i do danas omiljena pjesma članova Planinarskog društva Sveučilišta »Velebit«.

Uz pomoć muzičkog urednika Radio Zagreba Adice Dobrić-Jelača, saznao sam da se naslov pjesme u originalu zove »Goodnight Irene«, da je nastala negdje tridesetih godina i da su autori Amerikanci Ledbetter i Lomax. Ovu sentimentalnu i melodiznu pjesmu izvode u različitim aranžmanima mnogi estradni sastavi s poznatim vokalnim solistima, među kojima je bio i američki pjevač Nat King Cole. »Goodnight Irene« danas je naročito popularna na evropskoj rock-sceni. Tako ju npr., u Španjolskoj, pod naslovom »Adios Irena« izvodi vokalno-instrumentalni sastav »Los Machucambos«, a u Engleskoj izvodi je u neobičnom ali dopadljivom aranžmanu Ansambl »The Sensational Alex Harvey Band«.

Za pjesmu JEDNOM SAM IMAO LJUBAVI DVJE Branko Špoljarić je napisao i glazbu i riječi. I ovoga puta u sastavljanju stihova pomagao mu je Zlatko Čorak. Pjesma se slučajno rodila na jednom društvenom sastanku »velebitaša«, a osnovni joj je motiv — nesretna planinarska ljubav. Lijepe su i romantične te naše planinarske ljubavi koje obično završavaju tužnim rastankom, ali nekad i pred matičarem.

Profesor klavira mr. Emin Armano pročitavši u »Našim planinama« da se u izdavačkoj djelatnosti PSH priprema izdavanje Planinarske pjesmarice, poslao je uredniku »Naših planina« notni zapis navedenih Špoljarićevih pjesama. Zanimljiv je podatak da su mu pri zapisivanju nota pomagali svojim

pjevanjem i kazivanjem stihova »velebitaši« Dubravka i Marijan Čepalak te Damir Prelovec. Kad su pjesme bile pripremljene za tisak u harmonizaciji Petra Krelje i fotografiji Martina Riharta, predao sam ih uredniku »Naših planina«, a on ih je objavio u »Našim planinama« br. 11–12, 1980. i u broju 1–2, 1981. Od tada se pjesma »Sad zbogom bregovi« još češće čula na izletima.

Inženjer šumarstva Boris Vrbek (Zagreb, 1949) član je Planinarskog društva Sveučilišta »Velebit«. Dugogodišnji je planinar, speleolog od gimnazijskih dana, nosilac naslova speleolog, instruktor speleoloških škola, speleološki pisac i gorski spasavalac. Eks tremni je skijaš, a kao takav je sudjelovao i u prvoj hrvatskoj Himalajskoj skijaškoj ekspediciji na Kang Guru (1982).

Pjesma SPILJ (pogrešno tiskana u Planinarskoj pjesmarici i u »Našim planinama« kao Spilja) jedna je od pjesama koje su nastale sedamdesetih godina, u doba najvećeg Vrbekovog angažiranja u speleologiji.

Inspiriran prirodom Velebita, Vrbek je napisao stihove za pjesmu »Spilj« jedne večeri uz logorsku vatrnu, prilikom snimanja terena oko Velikog Rujna. Tekst je naknadno dotjeran i uz nekoliko odsviranih akorda na gitari, prof. Emin Armano je notno zapisaо melodiju.

Pjesmu »Spilj« rado pjevaju speleolozi na svojim pohodima, a izvedena je i koncertno u »Koncertnoj dvorani« spilje Veternice na Medvednici.

Povodom proslave Dana mladosti svake se godine u Zagrebu održavaju Smotre dječjih pjevačkih zborova. Kao dugogodišnji redatelj takvih priredbi primjetio sam da se na repertoaru ponekog zборa nalazila i vesela dječja planinarska pjesmica BOSONOGI PLANINAR, skladatelja Vladimira Tomerlin (Osijek, 1920 — Zagreb, 1979), profesora glazbe i dječjeg pedagoga. Od Olge Tomerlin čuo sam da je ovu poletnu pjesmicu njezin suprug napisao 1957. godine. Tomerlinove dječje pjesme velik su doprinos glazbenom odgoju mlađih.

Drugu jednu dječju pjesmu MALI PLANINAR čuo sam na priredbi »Dak veseljak« u Koncertnoj dvorani »Vatroslav Lisinski« u izvođenju Dječjeg pjevačkog zabora Osnovne škole »Crveni oktobar«. Pjesmica mi se toliko svidjela da sam poslije priredbe, u želji da što prije dobijemo notni materijal, potražio dirigenta zabora Branku Pintar. Notni zapis sam dobio ali ime autora nisam, jer je nepoznat. U prvi mah sam pomislio da je to Piljekova pjesma, ali nije. Isti je samo naslov. Naknadno sam saznao da se ta pjesma pjevala po školama još prije drugog svjetskog rata. Ova jednostavna i vedra planinarska pjesmica nalazi se i danas na repertoaru dječjih pjevačkih zborova. Čuo sam je i prilikom jednog izleta u Samoborsko gorje. Na stazi ispred Planinarskog doma na Žitnici susreo sam jednu veselu planinarsku obitelj, dvoje djece je pjevalo »Malog planinara« a otac ih je pratio zviždanjem melo-

dije. Renomirani dječji zbor »Trešnjevački mališani« s dirigentom prof. Zlatkom Kubikom povremeno pjeva na svojim koncertima i ovu pjesmu. Pjevali su »Malog planinara« i na Svečanoj akademiji u Domu JNA u povodu proslave 110. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj.

Planinarska biografija istaknutog zagrebačkog planinara Želimira Kanture (Zagreb 1936) objavljena je u Biografskom leksikonu hrvatskih planinara (Hrvatsko planinarstvo, Zagreb 1975) i u »Našim planinama« (1986/9–10). Ovom prilikom napisat će nekoliko riječi o njegovoj aktivnosti kao planinara–graditelja. Pozamašna je lista radnih akcija, sati i dana provedenih na njima. Sudjelovao je u izgradnji mnogih planinarskih domova i skloništa, te na uređenju i trasiranju niza planinarskih putova, a posebno »Kapelskog planinarskog puta« gdje je bio jedan od idejnih začetnika, a također i jedan od autora vodiča. Na njegov poticaj uredena su skloništa na tom putu, tako da planinarima uz obilazak prirodnih ljepota pružaju i nužni smještaj. Aktivno je sudjelovao na uređenju naše najljepše srednjogorske planinarske staze, atraktivnog »Vihorškog puta« na Bijelim stijenama, a inicijator je i spojnog puta od Kolvratiskih stijena do Vratnika. Tridesetpetu godišnjicu svog planinarskog djelovanja (1986) obilježio je na najljepši mogući način — potaknuo je i vodio izgradnju planinarskog skloništa »Jakob Mihelčić« na Bjelolasici. U njegovoj planinarskoj biografiji treba spomenuti i da je vrstan planinarski predavač, ali i jedan od rijetkih koji će o svom trošku i bez ikakve naknade otpotovati u neko udaljenije mjesto da održi predavanje.

Planinari ga od milja zovu »Krampus«, no, ja bih ga radije nazvao — »Kerempuh«, jer on je preštimovani fiškal i varoški sudec, plahuter i potepuh, fort v nedelju po gori plazi, gorske hiže dela, huncutarije spelavlje, popevlje i z pajdaši sok od grozđa iz biličuma rad si popije.

Kantura je zaljubljenik u Bijele stijene čiji ga je »začarani svijet kamenih ljepotica« inspirirao da napiše stihove i melodiju za pjesmu-koračnicu **S BIJELIH STIJENA**. Evo što je on sam napisao kako je stvorena ta popularna planinarska pjesma:

»Pjesma je nastala 17. veljače 1977. godine, na dan utemeljenja »Kapelskog planinarskog puta«. Bio je to prvi pokušaj istraživanja puta s Bijelih stijena na Veliku Javornicu. Pokušaj nije uspio. Na povratak u predjelu Tjesnacu uslijed jakih kiša i toplog vremena snijeg je djelomično okopnio. Pojavila se manja lokva, puna vode, a po njenim rubovima iz snijega su izvirili bijelo-žućkasti cvjetovi drijemovca. Dok je na Bijelim stijenama bila još duboka zima, oko 1 m snijega, dolje se probudila priroda. Bio sam osupnut tim opažanjem. Iz mene je iznenada, kao vulkan izletjela melodija. Kako nisam muzički obrazovan, molio sam prijatelje da pjevaju samnom da ne zaboravim melodiju. Tako smo pjevali sve do Lovačkog doma u

Jasenkou. Tamo smo sjedili u planinarskoj sobi. Stihovi su navirali sami od sebe. Rađanju pjesme prisustvovali su: Zoran Gomzi, Mauricije Tuđina, Nelly Kotlar, Stanislav Kotlar i Branko Stipetić, svi iz Zagreba. Melodiju je u note pretvorio sudac Općinskog suda u Zagrebu Radojica Sremac.«

Planinar i velik prijatelj prirode, umirovljeni general potpukovnik JNA Milivoj Gluhak predložio je uredniku pjesmarice da se u zbirku uvrste i pjesme: **PLANINARI** Nikice Kalogjere i **PESMA PLANINARA** Rudolfa Košića. To je i učinjeno, jer ove pjesme-koračnice imaju u sebi toliko hodalačkog ritma i melodija im je tako jednostavna da se pjevaju same od sebe.

Dirigent, aranžer i skladatelj uspješnih, mnogo izvedenih i na pločama snimljenih skladbi, Nikica Kalogjera (Beograd, 1930) učio je kompoziciju i dirigiranje na muzičkim akademijama u Beogradu i Zagrebu, a završio je i studij medicine u Zagrebu. Kalogjera je jedna od najznačajnijih ličnosti jugoslavenske zabavne glazbe. Njegove melodije stekle su veliku popularnost ne samo kod nas nego i u inozemstvu. Autor je zabavnih melodija i šansonu, te dječje, filmske, scenske i lake orkestralne glazbe. Organizator je mnogih zabavnih glazbenih festivala, dobitnik brojnih priznanja i nagrada.

U narodnooslobodilačkoj borbi s pjesmom se jurišalo na bunkere, s pjesmom se odmaralo poslije bitke — pjevalo se na svakom mjestu i u svakoj prilici. Partizani su, obilazeći »Jugoslavensku transverzalu«, »planinari« od Triglava do Koraba. U toj našoj velikoj ratnoj epopeji nastale su mnoge pjesme i teško je odabratи samo jednu za album planinarskih pjesama, jer partizanske pjesme rado pjevaju i planinari. Odlučio sam se za meni najdražu i najljepšu pjesmu iz naše revolucije — **KONJUH PLANINOM**. Zanimljiva je povijest te pjesme.

Husinjski rudar i komesar proslavljeni Husinjske partizanske čete Petar Marković — Pejo, u listopadu 1941. smrtno je ranjen u borbi za oslobođenje Kladnja. Njegovi suborci nosili su ga cijelu noć po snježnoj mečavi preko Konjuha i kad su zastali u Suhodolu, na padini zvanoj Korita da vide kako mu je, on je već bio mrtav. Na tom su ga mjestu i sahranili. Sahrani je prisustvovao i partizanski obavještajac i pjesnik Miloš Popović — Đurin, koji je u ožujku 1942. u selu Kamenici, prisjećajući se tog događaja, napisao tri strofe pjesme »Konjuh planinom«. Četvrtu strofu, nadahnut crvenom zastavom, koju su borci Husinjani postavili u počast poginulih Husinjskih proletara, napisao je naknadno na vrhu Konjuha 1942. godine.

U Zborniku sjećanja »Muzika i muzičari u NOB« (Beograd 1982) poznati skladatelj i dirigent dr. Oskar Danon opisuje između ostalog i svoj susret s borcima Ozrenskog partizanskog odreda u čijem je sastavu bila i Husinjska četa. Sjeća se i susreta s Milošem Popović-Đurinom, kojeg je inspirirala

Pejina pogibija i lepršanje zastave na vrhu Konjuha. Danon navodi da je Miloš Popović-Đurin napisao tekst pjesme »Konjuh planinom« prema melodiji ruske pjesme »Komsomolskoje serdce« i da je pjesma prvi put izvedena pred brigadom na priredbi u Šekovićima 23. veljače 1943. godine. U knjizi »Stante sužnji« (Založba »Borec«, Ljubljana 1976) dr. Radoslav Hrvatin u komentaru o pjesmi »Konjuh planinom« piše »ob njegovem grobu je spomladi 1942. zložil Miloš Popović-Đurin pričujoču pesen o mrtvom hujinskom rudaru — proletercu na preoblikovanu varijantu ruske melodije pesmi N. Koolje »Tam, vdali za rekoj...« (posnetek na gramofonski plošči »Pesmi našoj rodiny«, D 4748—49 sporočilo prof. Borisa Ziherala).

No, nije toliko bitno na koju je varijantu oblikovana melodija pjesme koja se pjevala u svim krajevima gdje su partizani vodili oslobođilački rat i koja se pjeva još i danas. »Konjuh planinom« je himna jednog od najtežih i najčasnijih zanimanja — himna rudara.

Nakon oslobođenja ovu je pjesmu prvi harmonizirao dr. Viktor Šafranek, dirigent, korepetitor i skladatelj. Tiskana je i u mnogim zbirkama i izvodi se u raznim aranžmanima. U našoj pjesmarici objavljena je u obradi slovenskog skladatelja i dirigenta Radovana Gobeca. Toliko je poznata i bliska svima nama da je gotovo smatramo narodnom pjesmom. Ne samo zbog svoje popularnosti već i zbog vremena u kojem je nastala, zaslužila je da bude zastupljena u Planinarskoj pjesmarici.

Planinarsko društvo »Husinjski rudar« iz Banovića ustanovilo je 1977. godine »Planinarski put Konjuhom« koji prolazi najljepšim predjelima Konjuha. Jedna od šest kontrolnih točaka je i spomen-obilježje u Sudadolu. Svake godine povodom proslave Dana borca, PD »Husinjski rudar« organizira masovni pohod planinara legendarnom »Konjuh planinom«.

Profesor glazbe Alojz Hočvar, član i aktivist Planinarskog društva »Bukulja« iz Aranđelovca, posvetio je svoju PESMU BUKULJI »Pitomoj gori iznad malog grada« za koju je stihove napisao Miroslav Živković.

Uborniku »Planinar« koji je objavljen povodom 20. godina rada Planinarskog društva »Željezničar« iz Zagreba (1950—1970) tiskani su stihovi pjesme »Mome društvu za rođendan«. Autor pjesme želio je ostati anoniman i potpisao se pseudonimom GRC. Uz pomoć članova PD »Željezničar« Luje Stanovića i Zorke Šafar-Gruden otkrio sam da se pod tim pseudonimom krije dipl. ing. grad. Veljko Šegrc, planinar i član speleološkog odsjeka PD »Željezničar«. Mislim da je zavrijedio da mu se nakon tolikih godina objavi pravo ime, i to zbog lijepih riječi posvećenih jubileju njegova društva koje su motivirale Alojza Hočvara iz Aranđelovca da sklada

jednu planinarsku pjesmu. Notni materijal koji sam dobio od urednika »Naših planina« predao sam onima kojima pripada — »Željezničarima«, točnije Vilmi Frančeski, jer ona je sa svojom harmonikom »zadužena« za pjesmu na društvenim veselicama i priredbama. Tako će se pjesma »Mome društvu za rođendan« povremeno zapjevati među članovima PD »Željezničar«.

Slovenske pjesme zastupljene su u našoj pjesmarici s pet pjesama, četiri su narodne a petu PO JEZERU BLIZ' TRIGLAVA napisao je Miroslav Vilhar (Planina kraj Rakeka, 1818 — Kalec na Pivki, 1871). Skladao je osim solo pjesama, zborove i klasična djela. Objavio je sedam svezaka slovenskih pjesama a neke od njih prihvaćene su kao narodne, te su se do danas održale.

U »Planinskom vestniku« (1987—11, str. 503) objavljen je kratak osvrт na našu pjesmaricu. Autor teksta (M. R.) između ostalog piše da na zapis melodije slovenskih pjesama uglavnom nema primjedbe, ali ozbiljno privigovara na tekstovni dio: »ki je, na primer, pri pesmi 'Jaz pa pojdem na Gorenjsko' tako spačen, da bi bila to prej hrvaška (zágorska) kod slovenska (Gorenjska) narodna pesem«.

M. R. ima donekle i pravo, jer pjesme »Na planincu sončeće sije«, »Poj'mo na Stajersko«, »Jaz pa pojdem na Gorenjsko« i sponutna Vilharova pjesma godinama se već pjevaju gotovo u svim krajevima Hrvatske, tako da se već smatraju »domaćim« pjesmama (ne »zagorskim«, jer one su nešto drugo). Razumljivo je da su se s vremenom neke slovenske riječi uistinu »spačile«, a poslo su i tiskane u raznim hrvatskim izdanjima, vjerojatno se i kod prepisa potkrala neka pogreška. To je normalno i to se često događa s narodnim napjevima. Isto tako i u dvije slovenske zbirke »Ljudske pesmi« (Mlađinska knjiga, Ljubljana, 1972) i »Tristo narodnih« (Cankarjeva založba, Ljubljana, 1987) pjesme »Jaz pa pojdem na Gorenjsko« i »Poj'mo na Stajersko« različite su u nekim riječima, stihovima pa čak i u naslovu.

Slovenske pjesme tiskane u našoj Planinarskoj pjesmarici »snimljene su i »posudene iz najnovijeg Albuma II »100 najpopularnijih starogradskih pjesama, romansi i šlagera« (izdavač: Savez muzičkih udruženja Hrvatske, Zagreb, skupio i zapisao Dragiša Dukić).

U prvom dijelu ovoga članka (NP 3—4, 1989, str. 79, desni stupac) preskočen je tiskarskom greškom dio rečenice, zbog čega ona gubi smisao. Ta rečenica treba da glasi: U različitim produkcijama i izvedbama pjesma je snimljena na još nekoliko ploča. Tako su je snimili »Zagrebački muzikaši« (1981) i »Ladarice« (1982), ali pod naslovom »Ivanecke sele«. Snimljena je i u Njemačkoj (CBS) na ploči pod naslovom »Lieder aus Jugoslavien«, naslov je pjesme u zagradi preveden kao »Dort wo die Berge sind«.

Sedamdesetpet godina od otkrića Cerovačkih pećina

VLADO BOŽIĆ

ZAGREB

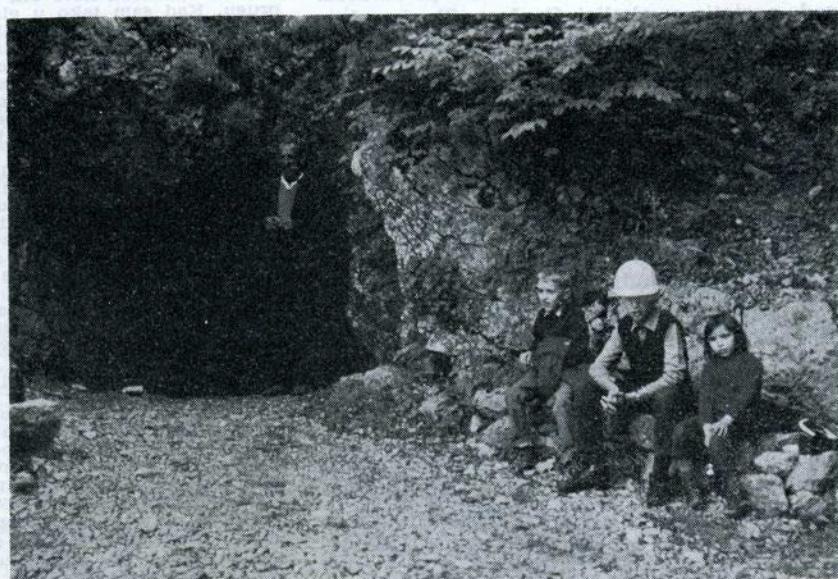
Najveće turistički uređene špilje u Hrvatskoj još su ujvijek predmet zanimanja speleologa, i to ne samo onih koji stalno nastoje prodrijeti što dalje u nepoznate dijelove špilje, već i onih koji žele osvijetliti povijest otkrića i istraživanja špilja. O Cerovačkim špiljama pisano je mnogo, pa se čini da nema više o čemu pisati jer su odavno istražene i turistički uređene, ali očito je svima koji pišu o speleološkim objektima, pa tako i o Cerovačkim špiljama, da nije o njima poznato baš sve. No, to čini pisanje i čitanje o njima zanimljivim. Ako svatko tko nešto dozna i to objavi, stvara ili dopunjuje mosaik povijesti špilje. Drago mi je da mogu i ja malo doprinijeti rasvjetljavanju povijesti otkrića i prvih istraživanja Cerovačkih špilja, posebno Donje Cerovačke špilje (današnji naziv).

Na ovo pisanje ponukala su me dva članka objavljena nedavno, članak A. Srkoča u NP 1988. i S. Božičevića u Biltenu Naš krš 1988. U tim člancima detaljno je opisano kako je otkriven otvor Donje Cerovačke špilje i kako je špilja istraživana tada i neposredno poslije, ali nije navedeno kada, jer autori nisu mogli odrediti vrijeme, odnosno točan datum otkrića špilje.

Meni je taj datum bio poznat još prije petnaestak godina. Za vrijeme uređivanja

Cerovačkih špilja za turistički posjet sredinom sedamdesetih godina i za vrijeme prvi posjeta špilji nakon elektrifikacije špilja 1977. godine više puta sam razgovarao s korisnicima špilje (osobljem motela »Cerovačke pećine« i vodičima) i ustanovio da oni smatraju 1924. godinu godinom otkrića špilje. Upozorio sam ih da je špilja otkrivena desetak godina prije. Zamolili su me da im o tome pošaljem neku literaturu. Najprije sam na adresu vodiča Milana Kesića a onda i Nikole Kesića poslao fotokopije više publikacija o špiljama, među ostalim i dokument o otkriću Donje Cerovačke špilje. O tom otkriću pisao sam u referatu za 9. jugoslavenski speleološki kongres održan 1984. u Karlovcu.

Naime, o otkriću špilje pisao je sam otkrivač, Nikola Turkalj, građevinski inženjer (1886—1947), koji je od 1912—1920. gradio željezničku prugu od Gračaca do Knina i o tome 1914. god. napisao članak pod naslovom »Podzemna čudesac u listu »Obzor«. Kako je taj članak zanimljiv i danas u nekim svojim detaljima, iznosim ovdje njegove pojedine dijelove sa željom da se čitaoci, koji danas posjećuju Cerovačke špilje, podsjetite na vrijeme od prije 75 godina, odnosno na dan 30. listopad 1913., kada je otkrivena Donja Cerovačka špilja.

Milan Kesić, vodič po špilji, 1971. pred ulazom u Donju špilju
Foto: V. Božić

Vladimir Redenšek i Aleksandar Mujić 1951. u kamenicama

Treba podsjetiti da je Nikoli Turkalju trasiranje i gradnja željezničke pruge Gračac-Knin bio prvi posao nakon diplomiranja (diplomirao je 1912. u Budimpešti), ali da je do tada (jesen 1913.) već imao izvjesnog speleološkog znanja i iskustva. Iz njegovog članka je vidljivo da je već bio posjetio Postojnsku i Škocjansku špilju, a također i špilju Grotta Gigante kraj Trsta. U Lici je od 1912. god. posjetio u okolini Gračaca Slavinu špilju, špilju Svetinju, Bijelu špilju, Butkovićevu špilju i još nekoliko bezimenih špilja. Tokom gradnje pruge saznao je i za Gornju Cerovačku špilju (današnji naziv), posjetio je ali je nije opisao, a gradnjom pruge otkrio je (otvorio) ulaz u Srednju Cerovačku špilju, koju nije istraživao jer se špilja nakon desetak ulaznih metara nastavlja u jamu.

Turkalj je otkrivenu špilju prozvao Ninograd, ali su je ljudi ubrzo prozvali Turkaljevom špiljom. Taj naziv je onda prihvatio i sam Turkalj, pa se zadržao i prvih godina poslije drugog svjetskog rata. Gornja špilja zvala se Kesića pećina. Za vrijeme prvih uređivanja špilje za turistički posjet 1936. god. banska uprava, koja je organizirala radove, namjeravala je Gornju špilju prozvati »Špiljom kralja Aleksandra« a Donju »Špiljom kralja Petra«, ali nije uspjela.

A sada evo i nekoliko izvoda iz pera Nika Turkalja:

Bilo je tiho i mirno, bez daška vjetra ili bure. Spustio sam se bio već s tunela i snimao sam profil 1853–64. Iza četvre letve, 16 m na lijevo od osi pruge, opaziše moji radnici granjem, lišćem i kamenjem nasutu pukotinu. Završimo profil i dadosmo se naravno odmah na posao. Prokrčismo malo ulaz i provukosmo se kroz uski otvor, te se nadjosmo u prostranom podzemnom prostoru. Kod slabog svjetla svijeće opazio sam pred sobom 5–7 m široki, a 8–10 m visoki strop kojemu se strop poput pravog gotskog svoda svijao. Pun znatljive jurnuo sam zajedno sa svojim radnicima u tamni podzemni prostor. Nisam se obazirao na sigastom koprenom obložene stijene hodnika, jer sam se žurio, da što prije vidim kakovog opsega je novo otkrita špilja. Ispočetka kakovih 80 m tlo je tako meko i ravno, da se sasvim ugodno i brzo stupa. jedino škripaju i lome se pod nogama komadići zdrobljenih hajdučkih honaca, koji su se prije sigurno ovde sakrivali. Najednom se smjer na desno jako prelomi, a isto se tako i visina i na preko 15 m. podiže, dapače pojedine se pukotine još i dalje gore pružaju, da njim se kraj ni ne vidi. Na ovom prvom lomu dodjoh u susret prvim stalaktitima velikim i ogromnim, a još ljeošim, visoko na stropu visećim stalagmitima, koji već tisuće godina rastu polaganim, ali zato sigurnim rastom. Iza kako se ubrzno opet na lijevo prelomila, slijedi oko 50 m. dugi hodnik u pravcu, koji se prema kraju diže, a prolaz sužuje ogromna, dvostruko-plasta polukruglja, kao spuštena kupola. Popeh se mimo pomenuće polukruglje na mali brežuljak, s kojega ugledah čudesno-strahotni priзор. Pogledam li gore gube se slab traci svjetla u visini iz koje hiti kap za kapljicom, te pred mom očima imam način postanka ovih podzemnih krasota, a predamnom, lomeći se malo na desno, otvorila se strah i počitanje izazivajuća provalina.

Mislio sam isprva, da će 1. tunel 18. gradj. odsječka upravo u špilju udariti te sam se stoga odmah sutradan opremio bakljama i instrumentima, da odredim smjerove i visinske odnošaje Ninograda, da odredim odnošaj u kom se nalaze špilja i željeznička pruga. Uz petrolejske baklje radio sam cijeli dan u hladnom, tamnom podzemlju i iskorčio špilju sve do jezera. Na 310 m duljine, 12 puta se prelomila, to jest izmjerio sam 12 kuteva, a 13 puta morao sam instrumenat premjestiti. Težak posao, cijeli dan biti u ledenoj tamni i zuriti u tu tamu dalekozorom, dok ulovim slabim svjetlom baklje osvjetljenu štangu. Ustanovio sam napokon, da se špilja sa željezničkom prugom kriza pod predusjekom I. tunela 18. gradevnog odsjeka i da se na najkritičnijem mjestu za 13 do 14 m. nalazi ispod nivelete, a pošto se špilja na tom mjestu poput gotskog svoda svila, predvidivo nikako opasnosti neće biti niti za špilju, a niti za prugu. Kad sam tako u glavnom odredio odnošaj špilje prema pruzi, odlučim prebroditi i jezerce, da vidim, što li tamo vječna tama krije. Utjedoh najprije dati nanjeti kamenja i premostiti neduboku vodu, ali nije išlo, jer je kamenja malo bilo, a sige naravno nisam dao lomiti. Ponajboljemu mom radniku dode napokon na pamet, da se izuze i bosonog prode. Kad je vido, da sve dobro ide, uprtio je i mene na svoja široka ramena i preko vode me prenio. Poslije sam istom vido, da je dvorana sa jezercem najljepši dio cijelog Ninograda. Sa blistavog, svjetlucavog svoda vise stotine i tisuće najraznovrsnijih stalagmita, osobito gusto načičkanih sigastih svijeća, koje se u jezeru kao u zrcalu odražuju, a odozdo iz jezera, sa kraja njegovog uspravljuju se isto tako mnogo brojni stalaktiti, ne veliki, ali za to mnogobrojni i prekrasni. Kao prilaz k jezeru, tako je i prolaz dalje od njega otežak. Ravno preda mnom vidi se 2–3 m. više od jezera otvor poput tamnog prozora. Popeh se k njemu i opaziš, da se nakon 2 m. duljine opet spušta, a i na ovoj maloj čunjastoj uzavisiš treba preko malo vode preći, koja se, kao u školici salila, ali pošto je tako tiba, jedva se razabire, dok se u nju ne dirne. Spustih se malko dalje i nadoh se opet u ogromnom i lijepom prostoru. Sad sam opazio, da od jezera u nutrinju špilje još jedan prolaz vodi, ali taj je tako ukaz, da se samo četveronoške može upotrijebiti, ali za to je prekrasan, jerbo se mora verati između predivnih stalaktita i stalagmita najljepšeg oblika. Kad se na obali jezera pred ovim ulazom zapali komadić magnezija, ukaže se upravo ba-

joslovno čaroban prizor, koji se po ljepoti može staviti uz bok onomu, kada čovjek pogleda po stojnku Kalvariju.

Jureći dalje u utrobu Velebita otvaraju se nove krasote i divote...

„... Dalje iza jezera još nisam obavio mjerjenja, ali imade duljine još po prilici 200–250 m. tako da je cijela špilja preko pol km. duga. Pa tko zna je li joj tamo kraj? Nije li se tamo samo vremenskom zatvorivo možda koji njezin uži prozor, a daleje u duljini Velebita možda se nižu još veće i ljepe podzemne čarobnosti i veličanstvenosti. Možda će pobliže istraživanje s vremenom i naovo pitanje odgovor dati.

Sama špilja čeka, da još pobliže bude istražena u geološkom i antropološkom pogledu, da bude snimljena do kraja tehnički i fotografički, te detaljnije opisana. Ja sam špilju već davno otkrio, ali hotimice nisam htio, da na veliki bubanj dođe, dok ne provedem mјere za očuvanje njihinih krasota i dok je pristupnom ne učinim. StrePIO sam u ostalom, vazda, ne će li sa željezničkom prugom u sukob doći, jer potporni zid željeznicne nalazi se tek nekoliko centimetara daleko od ulaza i prijetila je opasnost, da će se zid zatvoriti ili bi se velikim troškom bilo ulaz presvoditi moralno. Na moje veliko veselje, litica je bila zdrava i zid uzdržala. Čim sam jednom ovo pitanje riješio, da sam ulaz prokrcati i čvrsta vrata sa bravom uzdati da nepozvani gosti ne mogu po njoj vandalištine praviti.

U novine dosad nisam htio prije napomenuti uzorak pisati, a i radi toga jer sam htio širem općinstvu tek onda put u nju pokazati, kada je kako tako pristupnom učinim i zaštiti, a s druge strane htio sam špilju svestrano oslikati i opisati. Nažalost radi preobilnosti moga znanstvenoga posla nije mi to bilo moguće. Ako sada sa ovim još ne potpunim opisom izlazim pred hrvatsko općinstvo, uzrok je to, što je netko, tko špilje još ni video nije, sasvim nejasno i netočno o njoj novinama pisao ili pisati dao. Tako sam i ja bio prinuđen da o njoj nešto više rečem sada a izradbu nacrtu špilje moram za jesen ostaviti, kada će mi jesenje kiša ili snijeg više vremena pribaviti.

Ipak već sada moram da napomenem nešto o njezinoj geologiji i povjesnim ostacima. Sigaste tvorevine Ninograda potpuno su slične onima Poštanske Špilje i onima sv. Skocjanu kraj Divače...

Da ja nisam bio prvi čovjek, koji je stupio u ovu krasnu špilju, to sigurno svatko sluti. Premda joj je ulaz bio do malog otvora, kroz se jedva moglo provući — zatrpan, našao sam ipak

k

LITERATURA (kronološkim redom)

- Nikola Turkalj, 1914: Podzemna čudesna, Obzor, Zagreb, br. 211, od 2. 8. str. 3.
- Anonimus, 1926: Podružnica HPD »Visočica«, Gospić, Hrvatski planinar, Zagreb, str. 42.
- Milan Herak, 1947: Starost i sistemske značajke spiljskog medvedja Hrvatske, Geološki vjesnik, Zagreb, sv. I, str. 12–47.
- Srećko Božićević, 1954: Cerovačke pećine, Vjesnik, Zagreb, od 21. 12.
- Vlado Redenšek, 1955: Razvoj i stanje istraživanja krša u Hrvatskoj, I. jugosl. spel. kongres, Ljubljana, str. 33.
- Anonimus (Srećko Božićević), 1956: Zanemarena ljeputa, Otkrića, Zagreb, br. 12, str. 902–905.
- Srećko Božićević, 1956: Planinari u Hrvatskoj i speleologija, NP, Zagreb, br. 4, str. 313.
- Mirko Malez, 1956: Cerovačke špilje, Enciklopedija Menschen in dinarischen Karst, Bulletin scientifique, Zagreb, br. 3, str. 2.
- Mirko Malez, 1956: Explorations récentes des cavernes en Croatie, Acta geologica, sv. I, Zagreb.
- Mirko Malez, 1956: Cerovačke špilje, Enciklopedija Jugoslavije, Zagreb, knjiga 2, str. 357.
- Vladimir Redenšek, 1957: Cerovačke pećine, NP, Zagreb, br. 3–5, str. 125.
- Srećko Božićević, 1957: 3000 Metara čudesna prirode, Ličke novine, Gospić, br. 10, od 15. 5. str. 7.
- Srećko Božićević, 1957: Svjetlost u tami Cerovačkih pećina, Lički kalendari, Gospić.
- S. MA, 1957: Redenšekija Likana, Ličke novine, Gospić, br. 3 od 1. 2, str. 5.
- S. MA, 1957: 400 spilja u Lici, Ličke novine, Gospić, br. 5 od 1. 3., str. 6.
- Mirko Malez, 1958: Cerovačke pećine — najveće u Hrvatskoj, Priroda, Zagreb, br. 6, str. 200.
- S. Mažar, 1958: Slabo poznate prirodne ljepote, Ličke novine, Gospić, br. 12 od 15. 6, str. 3.
- P. P., 1958: Film o Cerovačkim špiljama, Ličke novine, Gospić, br. 11 od 1. 6. str. 1.
- Mate Huljev, 1959/60: Zaštita spel. objekata u Hrvatskoj, Speleolog, Zagreb, str. 7.
- Mirko Malez, 1960: Paleontološka istraživanja i spel. rekognosciranja u 1959. g., Ljetopis JAZU, Zagreb, br. 66.
- C. 1960: Zagrebački speleolozi — željezničari, Željezničke novine, Beograd, br. 30 od 1. 6. str. 11.
- Mate Huljev, 1961: Zaštita spel. objekata u Hrvatskoj, Osnovna znanja iz speleologije, Zagreb, str. 28.
- Srećko Božićević, 1961: Zaštita pećina u Hrvatskoj i njihovo uređenje u turističke svrhe, II. jugosl. spel. kongres, Zagreb, str. 148, 152 i 153.
- Mirko Malez, 1961: Pećine u Hrvatskoj, njihovo značenje i zaštita, Zaštita prirode u Hrvatskoj, Zagreb, str. 137, 138 i 141.
- Srećko Božićević, 1964: Mrtvi kapital pod zemljom, Večernji list, Zagreb, od 5. 10. str. 12.

odmah nekoliko koraka iza ulaza znakove ljudskog obitavališta, naime svu silu komadića od zdrobljenih ionaca, osobito držaka. Po mom suđu, ostaci su to iza ličkih hajdučkih četa, valjda ne velike starosti. Isto tako nadoh i nešto kosti, kojima takođe pripisujem velike starosti. Prekapajući pomalo, našao sam i jedan cijeli, ne zdrobljen lončić, pa sam taj, kao i kosti, koje sam tek ovih dana našao, ne na početku, nego na kraju špilje i kojima već puno veću starost dajem, poslao na istraživanje Narodnom Muzeju u Zagreb, čiji rezultat sa velikom znatiteljom očekujem. Daljnja istraživanja donijeti će možda više toga na svjetlo sunčevo.

Završujući ovaj moj nepotpuni opis napominjem još samo, da se iz Gračaca do Ninograda po željezničkom dovoznom putu za 1 sat stiže može laganim hodom, a kocijim još prije. Koga god dakle prilika nanese na Gračac, taj neka ne propusti prilike, da pogleda ovo bajno podzemno čudo hrvatskih planina.

Na podnožju Crnopca, u srpnju.

N. Turkalj inžinir

Nikola Turkalj je špilje i sam fotografirao, nekoliko slika snimljenih 1916. god. sačuvano je do danas kod njegove supruge Marije i kćerke Zorice u Zagrebu (reprodukciјe dviju slika objavljene su u članku S. Božićevića u Biltenu »Naš krš«).

Slika na str. 131 predstavlja razglednicu u boji izrađenu 1977. god. kada su špilje bile elektrificirane.

O Cerovačkim špiljama napisano je mnogo stručnih i znanstvenih radova i to kako iz područja speleologije, tako i paleontologije, arheologije, turizma i zaštite, ali i mnogo popularnih napisa u raznim dnevnim i tjednim novinama. Ovdje je iznesen popis publikacija u kojima su Cerovačke špilje bile spomenute ili obrađene a do kojih sam ja mogao doći. Sigurno je da objavljenih radova, članaka, osvrta, izvještaja i drugog pisano materijala ima još, pa neka ovo bude osnova za dalje dopunjavanje popisa literature o ovim lijepim špiljama.

- B. Cvetković, 1965: Lička postojna, Vjesnik, Zagreb, od 2. 8, str. 7
- Ivan Bralić, 1965: O potrebi i problemu zaštite pećina kod nas, Priroda, Zagreb, br. 5—6, str. 153
- Ružica Dreksler, 1965: Nalazi u pećinama Like, Priroda, Zagreb, br. 5—6 str. 168
- Mirko Malez, 1965: Nalazišta fosilnih hominida u Hrvatskoj, Geološki vjesnik, Zagreb, br. 18, str. 2
- Mirko Malez, 1965: Cerovačke pećine, Zagreb, Speleološko društvo Hrvatske, broj 1, str. 1—42
- Anonimus, 1966: Cerovačke pećine, Enciklopedija Leksikografskog zavoda Zagreb, knjiga 1, str. 589
- P. Cajzek, 1967: Spilja "porasla", Večernji list, Zagreb, br. 2584, od 01. 12, str. 1 i 7
- I. Bralić, Z. Pepeonić i D. Pavličević, 1967: Cerovačke pećine — speleološko konzervatorska studija, Republički zavod za zaštitu prirode, listopad.
- Željko Poljak, 1969: Cerovačke pećine, Velebit, planinarski vodič, Zagreb, str. 84 i 271
- Srećko Božičević, 1969: Speleološki objekti Velebita, Velebit, PSH, Zagreb, str. 35
- Mirko Malez, 1969: Paleontološki i prehistoricistički nalazi u pećinama Velebita, Velebit, PSH, Zagreb, str. 97—100
- Zlatko Pepeonić, 1970: Neki noviji radovi u Cerovačkim pećinama, Peti jugosl. spel. kongres, Skoplje, str. 83
- Grupa autora, 1970: Cerovačke pećine, Zaštita prirode — svrha i zadaci Zagreb, str. 35
- Srećko Božičević, 1970: Turističke pećine Jugoslavije, Peti jugosl. spel. kongres, Skoplje, str. 291
- R. Dreksler — Bižić, 1970: Cerovačka Donja špilja, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, Zagreb, serija 3, sv. IV.
- Ivan Bralić, 1972: Über die Notwendigkeit und das Problem des Höhlenschutzes in Kroatien, Četvrti međunarodni spel. kongres, Ljubljana, tom 6, str. 85
- Srećko Božičević, 1972: O najdubljoj jami u Jugoslaviji, NP, Zagreb, br. 5—6, str. 142
- Anonimus, 1972: In memoriam Vladimira Redenšeku, NP, Zagreb, br. 5—6, str. 148
- Srećko Božičević, 1972: Cerovačke pećine, Knjiga o sportu II, Zagreb, str. 90
- Ivan Bralić, 1972: Cerovačke pećine, Prirodne znamenitosti Hrvatske, Zagreb, str. 86
- Slavko Marjanac, 1972/1973: Vladimir Redenšek 1887—1972, Speleolog, Zagreb, str. 14
- Anonimus, 1973: Vladimir Redenšek, Bilten KOPDZJ, Zagreb, br. 1, str. 23
- Vlado Božić, 1973: Značajni speleološki objekti, Velebita, Elaborat Republičkom zavodu za zaštitu prirode
- Mirko Malez, 1973: Lička u prošlosti i sadašnjosti, Zbornik historijskog arhiva 5, Karlovac, str. 123
- Željko Poljak, 1974: Cerovačke pećine, Planine Hrvatske, Zagreb, PSH, str. 436
- Srećko Božičević, 1974: Speleologija, Planinarstvo i alpinizam (autora Zlatka Smerka), Varaždin, str. 376 i 389
- Srećko Božičević, 1974: Planinarska speleologija, NP, Zagreb, br. 9—10, str. 171 i 174
- France Habe, 1974: Turističke jame u Jugoslaviji i njih zaštita, Naše jame, Ljubljana, str. 7
- Vlado Božić, 1974: Uredene špilje u Hrvatskoj, Naše jame, Ljubljana, str. 37
- Srećko Božičević, 1974: U tami Cerovačkih pećina, Ličke novine, Gospić, br. 24 od 15. 12, str. 5
- Srećko Božičević, 1975: Planinarska speleologija, Hrvatsko planinarstvo, PSH, Zagreb, str. 171 i 174
- Mirko Malez, 1975: Tragovi paleolitika u Lici i susjednim oblastima, Izdanje Hrv. arheološkog društva, Split, br. 1
- A. Rukavina, 1975: Obavijest o elektrifikaciji Cerovačkih pećina, NP, Zagreb, br. 7—8, str. 143
- Vlado Božić, 1975: Zaštićeni speleološki objekti u Hrvatskoj, NP, br. 11—12, str. 197
- D. Rukavina, 1976: Tragovi prehistoricinskog čovjeka na području Like, Lički kalendar, Gospić
- Srećko Božičević, 1976: Svetlost u tami Cerovačkih pećina, Lički kalendar, Gospić
- Srećko Božičević, 1976: Cerovačke pećine pod svjetlom reflektora, Priroda, Zagreb, br. 10, str. 289—
- D. Jakčin, 1976: Osvjetljena ljepota Cerovačkih spilja, Vlakend, Zagreb, br. 433, od 17. 9, str. 3
- Z. Suhololnik, 1976: Uskoro otvorene Cerovačkih pećina, Vlakend, Zagreb, br. 436, od 1. 10. str. 9
- Tihomir Kovačević, 1977: Podzemna ljepotica, Večernji list, Zagreb, od 21. 4, str. 12—13
- Tihomir Kovačević, 1977: Podzemni astronaut, Večernji list od 26. 7, Zagreb
- Srećko Božičević, 1977: Čovjek u podzemlju, Biblioteka "Modra lasta", Zagreb, str. 1—68
- J. Cvitković, 1977: Izlet u nepoznato — Cerovačke spilje, Vjesnik, Zagreb, od 29. 9, str. 8
- Srećko Božičević, 1977: Cerovačke pećine kod Gračaca, Matica, Zagreb, br. 6, str. 38
- S. K., 1977: Prve tisuće posjetilaca, Vlakend, Zagreb, kolovoz
- Cvitanić — Kurjak, 1978: Cerovačke pećine, Žemalja i ljudi 4 — Žemaljopsina čitanika za VIII razred osnovne škole, Zagreb, str. 13
- Srećko Božičević, 1979: Cerovačke pećine, Turistički prospect, Gračac
- J. B. 1979: Fosili Cerovačkih pećina, Večernji list, Zagreb, od 24. 5
- Srećko Božičević i Pajo Kuprešanin, 1979: Važnost Cerovačkih pećina za razvoj turizma u općini Gračac, III. znanstveni simpozij "Udio Like u znanosti i privredi", Gospić, str. 69—75
- Z. Hlebec, 1979: Lička Šetnja oko izvora Une, Vlakend, Zagreb, br. 582, od 20. 7, str. 8
- A. Ganić, 1979: U Cerovačkim Pećinama, Vlakend, Zagreb, br. 595,
- A. Ganić, 1979: Ljepote Cerovačkih pećina, Željezničar, Zagreb, od 9. 10, str. 23
- Grupa autora, 1980: Cerovačke pećine, Turistički vodič kroz Liku, Titova Korenica, str. 17 i 52—55
- Srećko Božičević i Pajo Kuprešanin, 1980: Problematika istraživanja Cerovačkih pećina kod Gračaca u Lici, Sedmi jugosl. spel. kongres, Titograd, str. 63—67
- Jovan Marković, 1981: Speleološki turizam Jugoslavije, Osmi jugosl. spel. kongres, Beograd, str. 161—165
- France Habe, 1981: Problem izrade vodiča kroz turističke pećine Jugoslavije i zaštitu pećina, Osmi jugosl. spel. kongres, Beograd, str. 447—448
- T. G., 1981: Cerovačke pećine, Vlakend, Zagreb, br. 676 od 8. 5.
- Željko Hlebec, 1982: Cerovačke pećine, Večernji list, od 16. 9, str. 16
- M. A. Kiš, 1981: Pećine zovu, Večernji list, od 2. 10, str. 10
- SK, 1981: Posjetiocci sve brojniji, Vlakend, br. 701 od 30. 10.
- Željko Hlebec, 1983: Cerovačke pećine, Vlakend, Zagreb, br. 767 od 04. 02
- Vlado Božić, 1983: Vodič kroz uređene špilje Hrvatske, PSH, Zagreb, str. 20
- Josip Sakoman, 1983: Cerovačke pećine kod Gračaca, Bilogorski planinar, Koprivnica, br. 12, str. 20
- Vlado Božić, 1984: Počeci špiljskog turizma u Hrvatskoj, Deveti jugosl. spel. kongres, Zagreb, str. 829—840
- Željko Hlebec, 1984: Kroz južna lička vrata, Vlakend, Zagreb, br. 845, od 2. 8, str. 8
- Srećko Božičević, 1983: Cerovačke (Turkaljeve) pećine, Kroz naše špilje i jame, Zagreb, str. 53
- Željko Poljak, 1986: Gračac — Cerovačke pećine, Planine Hrvatske (III, dopunjeno izdanje), Zagreb, str. 447
- Andrija Srkoč, 1987: Na Velebitu prije pola stoljeća, NP, Zagreb, br. 5—6, str. 113
- Andrija Srkoč, 1988: U potrazi za jednim pismom, NP, Zagreb, br. 1—2, str. 34
- M. Sovilj, 1988: Malo poznata, malo iskoristena, Večernji list, Zagreb, od 9. 8, str. 5
- Srećko Božičević, 1988: Prilog historiju otkrića Cerovačkih pećina kod Gračaca u Lici, Bilten Naš krš, Sarajevo, br. 24—25, str. 159—167

Planinari – fotograf

Zeljko Poljak

JOVAN MILJKOVIĆ

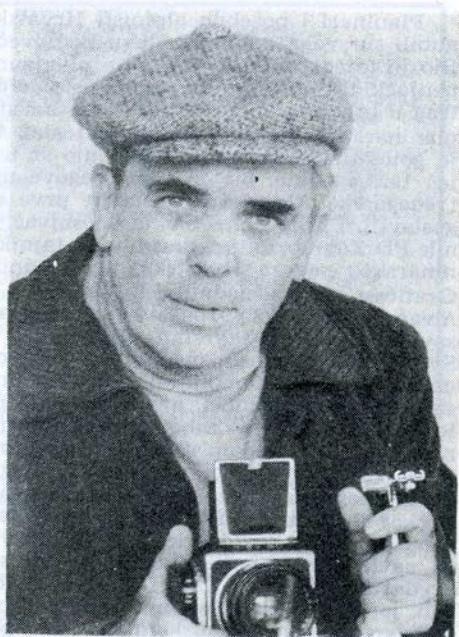
U ovom broju čitaocima predstavljamo planinara fotografa Jovana Miljkovića, člana PD »Pobeda« iz Beograda. Prvo, biografija u nekoliko riječi: rođen 1924. u selu Vlaole kraj Majdanpeka, sudionik NOB-a, 1947. zapošljava se u Beogradu, izvanrednim studiranjem stjeće diplomu ekonomskog fakulteta, od 1984. u mirovini. Planiranjem se bavi od 1959. a fotografijom od svoje 17. godine. Prvi put izlaže svoje fotografije 1977. kao član Foto-kino kluba »Novi Beograd«. Otada je sudjelovao na stotinjak izložbi i dobio velik broj priznanja i pohvala. Priredio je šest samostalnih izložbi, a u inozemstvu je sudjelovao u okviru jugoslavenskih kolekcija.

Miljković o sebi: Aktivno planinarim oko trideset godina. Ne secam se da sam u planinu odazio bez fotoaparata. Od tada fotografija i planinarstvo u meni je bilo objedinjeno u jedan hobi: planinarim da bih snimio a snimam da bih planinarom. Pored planinarske fotografije posebno me privlače teme: život sela i pejzaž. Zbog toga u mojim fotografijama nema asfalta. Nastojim da svaki moj snimak pretenduje na likovnost i poruku vidjenog doživljaja, pa prema tome i na izlagačku fotografiju. Moji vezaži su često opremljeni čovekom ili drugim živim bićem. Dubinu i dinamiku prostora određujem svetлом jutra ili predvečerja, odnosno dugim senkama. Posebnu pažnju pridajem laboratorijskoj obradi snimljenog materijala.

Nastavak na trećoj stranici omota

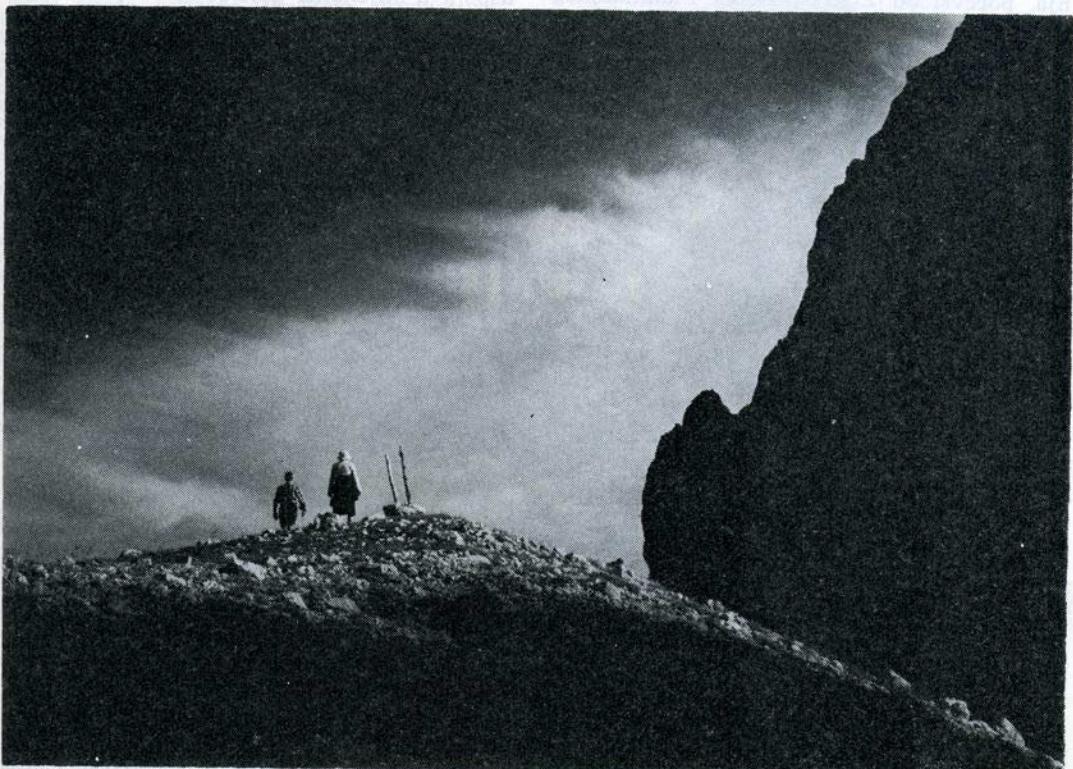
SLIKA DOLJE:Prenj II (1980)

Prva nagrada za planinarsku fotografiju
»Ivanec 81«

Autoportret II.

Foto: J. Miljković

In memoriam

SLAVO BREZOVEČKI (1911—1989)

Planinari i posebno alpinisti Hrvatske izgubili su svoga velikana Slava Brezovečkoga. Bio je to čovjek koji je svojim planinarskim, penjačkim i obrazovnim radom ostavio dubok trag u predratnom i poslijeratnom hrvatskom planinarstvu. Njegov planinarski staž trajao je gotovo šezdeset godina. Učlanio se u HPD još 1929. godine, bio je član njegove uprave i suosnivač Alpinističke sekcije, prve u Jugoslaviji. Poslije rata bio je suosnivač i tajnik PD Zagreb, zatim suosnivač i tajnik Planinarskog saveza Hrvatske, predsjednik PD Grafičar, potpredsjednik PD Žanatlija, suosnivač Gorske službe spašavanja Planinarskog saveza Hrvatske i vrstan planinarski pisac. Svojom neizmjernom marljivošću i požrtvovnošću postao je temeljnim stupom planinarstva u našoj republici, a njegovo ime postalo je alpinističkim simbolom. Posebno nas je zadužio svojim radom na odgoju mlađih alpinista. Brojne generacije prijeratnih i poslijeratnih penjača pamte ga kao vrsnog alpinističkog instruktora. Bezbrojni su alpinisti kojima je Slavo Brezovečki prvi pokazao kako se savladava stijena. Održao je na stotine predavanja koja su i stari i mladi rado slušali, jer je svojim golemlim iskustvom, predavačkom rutinom i ljudskom toplinom privlačio ljude poput magneta. Planinarska organizacija odala mu je sva svoja najviša priznanja, počevši od Zlatnog znaka Planinarskog saveza Hrvatske do Zlatnog znaka Planinarskog saveza Jugoslavije pa do brojnih drugih društvenih priznanja. Ipak, najviše priznanje koje je stekao jest poštovanje i ljubav kakvu

zaslužuju samo osobe najviših etičkih vrijednosti. Ne smijemo zaboraviti ni onu njegovu djelatnost koja je bila daleko od očiju publike i promatrača. Bili su to njegovi penjački usponi u stijenama gdje je sa svojim drugovima Marijanom Dragmanom, Emilom Lasovskim, Krešom Mihaljevićem, Zdravkom Cerajem i drugima ucrtavao prvenstvene uspone koje danas smatramo klasičnim smjero-

Klek

Crtež: Slavo Brezovečki

vima. Smjerova koji nose njegovo ime ima u Kleku, Čvrsnici, Velebitu i Julijskim Alpama, a teškim i kvalitetnim usponima koje je izveo u Centralnim Alpama ni broj se ne zna. Spomenimo samo da je sedam puta bio na Mont Blancu, dva puta na Matterhornu i da je njegova noga stupila na veliki broj četiritisućnjaka okovanih ledom ili snijegom. O mnogima od tih uspona objavio je putopise koji se danas smatraju temeljnim djelima alpinističke književnosti. Život Slave Brezovečkog bio je ispunjen vrijednim sadržajem.

Rodio se 1911. u Zeini, umro 25. travnja 1989. u Zagrebu. Po zanimanju je bio grafičar i nastavnik u grafičkoj školi u Zagrebu. S penjanjem je počeo 1931. i izveo oko 350 uspona u stijenama, od toga 42 prvenstvena. Godine 1935. uspio je s nekoliko istomisljenika osnovati Alpinistički odsjek u HPD-u, koji se dotad suprotstavljao penjačkom planinarstvu. Za afirmaciju alpinizma začao se svim dostupnim sredstvima i načinima: predavanjima, člancima, atraktivnim usponima, animiranjem mlađih planinara, organiziranjem penjačkih škola i alpinističkih logora, fotografijom i crtežima, na raznom mjestu i u privatnom životu, diskusijama s protivnicima i okupljanjem istomisljenika. Radius njegova interesa možda će najbolje ilustrirati naslovi putopisa i članaka što ih je objavio u »Hrvatskom planinaru« i »Našim planinama«. Dent du Géant (1938). Da li je potrebno penjačko planinarstvo? (1939). Južna stijena Velikog kuka na Čvrsnici (1940). Preko stijena i grebena Prenj – planine (1941). Sjeverna stijena Osobca (1941). Sjeverna stijena Mezića kuka (1942). Sjeverna stijena Pešti-brda (1943). Zabliji Konj (1944). Marti-

novim putem na Gerlachovku (1944), Čvrsnica (1949). Durmitor (1949). Aiguille du Géant (1954). U Walliskim Alpama (1954).

Zeljko Poljak

DVA NEPOMIRLJIVA STAVA

I na koncu se postavlja pitanje: da li zapravo smiju po neki odviše odvažni planinar-športaš poduzimati penjanja, recimo u stilu osvajanja Aniča Kuka, koja, ako i uspiju, ne znače u nikojem slučaju ma i najmanji, ma i najskromniji doprinos, bilo kojih god prirodnih nauci ili ličnom duhom obogatiti. a u isto vrijeme nerazborito se titraju i sa svojim zdravljem i sa svojim životom?

Mihajlo Pražić (HP 1938, 275)

Dr. Pražić tvrdi da penjanje ne koristi nimalo prirodnim naukama, a povijest planinarstva tvrdi protivno. Konačno na Himalaju odlaze samo oni učenjaci koji su redom vrlo dobri planinari penjači. Dr. Pražić optužuje planinare penjače da se nerazborito titraju zdravljem i životom, a on sam kraj toga rado spominje, kako je satima, mokar do kože, isao na Triglav po – Tomišekovom putu... Dok još klinova na tom putu nije bilo, tada su tim putem prolazili samo planinari penjači, kojima baš dr. Pražić i njemu slični moraju biti zahvalni za tako lijepo tehnički klinovima i užetima osiguran put.

Slavo Brezovečki (HP 1939, 100)

Prof. dr. MIHAJLO PRAŽIĆ (1906–1989)

Svega desetak dana poslije Brezovečkog, umro je i drugi veliki planinar, ali posve drugoga koga, moglo bi se čak reći: planinarskog mislioca s druge strane barikade. Pražićovo planinarstvo bilo je omedeno estetikom i znanstvenom značajjom. Protivio se riziku što ga u sebi nosi alpinizam i za svoje se ideje borio žestoko, ne štedeći protivnika. U starim godištima planinarskih časopisa nači čemo niz njegovih članaka. O etici planinarstva započeo je dvoboju s Dušanom Krivokapićem 1936., a završio ga je tek 30 godina poslije u »Našim planinama«. Kao liječnika užasavao ga je smrt u stijeni. Njegovi članci u »Hrvatskom planinaru« povodom penjačke nesreće Dragutina Brahma u Aniču kuku (1938) i Rajka Justina na Triglavu (1939) izazvale su Brezovečkog da mu se opre (»Da li je potrebno penjačko planinarstvo?« 1939.). Svaki je ostao na svojoj strani, Brezovečki je prvi čovjek koji je nakon toga ispenjao jednu stijenu u Velebitu, i to upravo Aniču kuku, a Pražić je nastavio svojim putem, baveći se i dalje planinarskom ideologijom svojim smjerom.

Pamtimo ga kao osebujnu ličnost, individualca, živaha duha i brza reagiranja, često nepredvidiva. Bio je široke kulture, bogata obrazovanja i vrlo načitan. Kao liječnik vrstan operater, virtuoza na orguljama, u mlađoj dobi stalni glazbeni kritičar u zagrebačkim novinama. Posjedovao je bujnu maštu i veliku lačkoću pišanja. Skolovalo je sebe i braću prevodeći danju i noću romane u svescima, zapravo ih je prepraćavao maštovito im unoseći dramatičnost, a preveo je čak i babilonsku sanjaricu. Prije rata radio je u osječkoj bolnici, a poslije rata došao je u Zagreb na Ušnu kliniku prof. Gušiću, tadašnjem predsjedniku PSH i PDZ. Recimo i to da se oženio iz planinarske obitelji (bio je zet ing. Premužića). Rodio se u Pakracu 28. studenog 1906. (ponjeklom je s Udbine), a umro u Zagrebu 4. svibnja ove godine. Po zanimanju je bio specijalist otorinolaringolog, subspecjalnost mu je bila audiologija i sve do umirovljenja je bio šef Audiološkog centra na Salati. Planinarstvo je počeo 1921. s prof. Gušićem, kao član HPD-a, a poslije rata je bio član PDZ-a. Napisao je stotinjak stručnih radova, a ovdje ćemo donijeti samo njegov planinarski bibliografski iz »Hrvatskog planinara« i »Naših planina«. Nekoliko razmatranja o planinarstvu (1935). Kako

se brani planinarstvo (1936). Historijski počeci današnjeg planinarstva (1937). Planinarske žrtve (1938). Triglavská žrtva (1939). Medvednica (1939). Plješevica i Plješevica (1940). Planinarstvo i toponomastika (1941). Ime i sadržaj planinarstva (1959). Nepoznata Učka (1960). Sto je planinarstvo (1962). Planinarstvo u starijoj dobi s medicinskog gledišta (1964). Neke planinarske greške na Velebitu (1965). Neki problemi Medvednice (1964). Motorizacija i planinarstvo (1966). Mrtvo more (1967). Kriza našeg planinarstva (1968). Planinarsko i neplaninarsko pisanje (1969). Manje poznate ljepote Plitvičkih jezera (1964). Hidrospeleološki problemi Kravskog polja (1964). Lionel Terray, osvajač beskorisnog (1966). Svjetla pod zemljom (1966). Dušan Krivokapić (1968). Dvije bilješke s Velebita (1977). Krivokapić: Sar-planina (1969).

Vezni putevi i transverzale

VEZNI PUTOVI I TRANSVERZALE U JUGOSLAVIJI

Nastavak iz »NP« 5-6/88. Podaci sadrže: naziv i adresu upravljača, datum osnivanja, tip, broj KT, vrstu markacije, trajanje puta, postoji li dnevnik, značka, poseban vodič, karta i ostalo.

Za natjecanje »Planinar-transverzalac«, PDŽ Zagreb priznaje putove pod br. 43, 62 i 63.

SR BOSNA I HERCEGOVINA

43. PLANINARSKA TRANSVERZALA »MIR«, PD »Stolac« 73240 Višegrad; otvorena je 2. 10. 1988. povodom svjetskog Dana mira; linjski put sa 6 KT, uobičajena markacija uz dodatak »TM«; obilazak 2 dana; dnevnik, značka. Napomena: organiziran pohod svake godine u najbližjem vikendu datuma 1-2. 10.

SR SLOVENIJA

62. BELOKRAJINSKA PARTIZANSKA POT, PD »Metilika« 68330 Metilica (predsjed. Brodarić Stane 068/58/135); put je otvoren 1. 5. 1985. povodom evociranja ratnih uspomena i događaja ovog kraja Slovenije; točkasti put s 12 KT, uobičajena markacija, obilazak 7 dana; dnevnik, značka. Napomena: prva podjela značaka izvršena je 1988. godine.

63. POHOD PO BOVŠKIH RAZGLEDNIKIH IN MEJNIKIH, PD »Bovec« 65230 Bovec. Put je otvoren 1986. povodom 40-godišnjice PD; točkasti put sa 16 KT, uobičajena markacija; obilazak 14 dana, dnevnik, 2 značke.

Napomena: za zadanih 8 KT prvo se dobija srebrna a zatim zlatna značka. Potrebna je pogranična dozvola.

64. TRANSVERZALA PD RTV LJUBLJANA, PD »Radio-televizija Ljubljana«, 61000 Ljubljana, M. Pijade 10 (tajnica Delveta Pavunc, tel. 061/311-922 kućni 2149 ili predsjed. Boštjančić Tatjana, kućni 2287); otvorena je u 1988.; točkasti put s 12 KT (od čega 9 KT obaveznih iz popisa), uobičajena markacija; obilazak 9 dana, dnevnik, značka. Napomena: na ulazu u RTV objekte su kutije sa žigovima, a za posjetu Boču, Krimu i Peči treba posebno odobrenje i zato su neobavezne.

65. JAVKE BREZ HAJKE — Skupština koroških partizana, 61000 Ljubljana, Titova 131 (ili Simončič Mojca, Novinarska 7, tel. 061/343-946); Put je otvoren 23. 9. 1988. g. u svrhu upoznavanja ratnih događaja i upoznavanja današnjeg života ljudi i krajeva Koroške s obje strane granice; Točkasti put s 200 KT (od čega 85 KT u Austriji); nema markacije već se treba služiti adresama iz dnevnika i obavijestima na terenu, obilazak proizvoljan; dnevnik, više vrsta priznanja: za brončanu značku 30 žigova (od čega 10 iz Austrije), za srebrnu značku 60 žigova (20 iz Austrije), za zlatnu značku 90 žigova (30 iz Austrije), za malu plaketu svi žigovi u Jugoslaviji, za veliku plaketu svi žigovi u obje države. Napomena: svečano uručenje trofeja je svake godine oko 15. 5. u Poljanama kod Prevalja za sjećanje na zadnju bitku u 2. svjetskom ratu.

KREŠIMIR ORMANEC

Publicistika

● Ante Rukavina: *Zvona ispod zvijezde*, Gospic 1989, Biblioteka »Ličke župe« knjiga 2, 160 stranica, tvrdi vezano, ovtak u koloru, format 15×21 cm, ilustrirano, cijena 40.000 din, naklada 1000. Može se naručiti kod autora (Gospic, Oreškovićeva 26). Ova knjiga, koja je posvećena uspomeni 300. obljetnice oslobođenja Like od Turaka, nosi podnaslov: Putopisna i povjesna razmatranja o velebitskim sakralnim građevinama — i time je zapravo rečeno sve. Naši čitaoci dobro poznaju pisca jer gotovo u svakom broju ima po neki njegov prilog. Osobitost je njegova stila informativnost i istodobno poetičnost. Citirajmo recenzenta N. Pavićića: Knjiga nije nastala najdenput i bez dugogodišnjeg proučavanja predmeta. Prethodili su joj brojni autorovi članici, rasuti ovdjeponje po stručnim revijama. Sto god izlazi iz njegova pera, stručno je i doživljeno. Voli planinе i rado planinari, a osobito je zaljubljen u svoj Velebit kao da je neko živo biće s kojim se može

razgovarati. Ne stanuje daleko od njega i može ga svaki dan gledati a da ga se nikad neće nagledati... Dodajmo: pa od koga bismo drugoga i mogli očekivati još jednu knjigu o Velebitu nego od dr. Ante Rukavine?!

(Z.P.)

● Informativni bilten broj 2 (februar 1989) PSD »Rudnik« iz Gornjeg Milanovca donosi na 15 šapirografiranih stranica razne društvene vijesti i izvještaje s izleta, među kojima ističemo članak Miluše Zelenović o VI. memorijalnom pohodu »Učka 88«. U njemu se vrlo pohvalno govori o dobroj organizaciji riječkih planinara.

(Z.P.)

● Bilogske planinare broj 28, za svibanj 1989. donosi na 20 stranica, osim društvenih vijesti, članke o ledenjacima (Petar Lučić-Rokić), Maja Rosit (D. Vincek i R. Sekularac), Prenju (Predrag Rajić-Tremzini), Ante Rukavina i krpeljnom meningitisu (dr. Ljiljana Mišić-Majerus).

(Z.P.)

● Inozemna planinarska literatura. Najveći izdavač planinarske literature na njemačkom govornom području je Bruckmann Verlag. Adresa na kojoj se može naručiti katalog: Postfach 27, 8000 München 20, SR Njemačka. Internacionalna knjižara koja je također specijalizirana za planinarsku literaturu (karte, vodiče, časopise, ekspedicijeske izvještaje) je Aree Greoul. Adresa: Am Goldsteinpark 28, 6000 Frankfurt/M. 71, SR Njemačka. U katalogu te kuće, koja ima i antikvarijat, mogu se naći i izdanja iz naše zemlje.

(Z.P.)

● Bilten PD »Radnički«, Beograd broj 15 (mart 1989) donosi na 36 šapirografiranih strana niz vrlo zanimljivih priloga, od kojih se ističu oni što su ih napisali planinarski veterani Zvonimir Blažinac i Branko Kotlajić. Teme su Prokletije, Sar-planina, Beogradská ekspedicija Pamir 1988. i društveni rad.

(Z.P.)

Kamo na izlet

● Dan planinara Hrvatske glavna je terenska akcija planinara ove republike. Detaljne obavijesti na 142. stranici.

● Deset dana Makedonije. PD »Seljelječničar«, sekcijska »Goran« iz Zagreba, organizator je desetodnevног boravka u planinama i na jezerima Makedonije. Planom

je predviđen obilazak nekoliko najviših vrhova (Golemi Korab, Pelister, Solunska glava) i Markovog grada iznad Prilepa, te posjet Ohridskom jezeru, uz usputno razgledavanje i ostalih turističkih znamenitosti. Pohod bi se održao krajem mjeseca srpnja. Za sve informacije možete

se javiti Tomu Pavlinu, utorkom od 19 h u prostorijama društva, Trnjanska 5b ili na tel. 041/525-598.

● Kalendar akcija do konca godine, koji čitaocima može poslužiti pri planiranju izleta, sa stavnji te dio priloga na kraju ovoga broja.

Sportsko penjanje

● Svjetski kup UIAA u sportskom penjanju započinje ove godine natjecanjem u Leedsu (Velika Britanija). Sudjelovat će i jugoslavenska reprezentacija koju sačinjavaju Tadej Slabe, Vili Guček, Marko Lukić i Igor Jammikar, te žene Mojca Oblak i Metka Lukanić. Izabrani su na pokaznom treningu koji je vodio državni selektor Boris Čujić iz Zagreba u okviru seminara za suce 7. svibnja u Zagrebu. S njima putuje i Ivica Piljić iz Splita, koji je predstojnik internacionalnog žirija, dakle, glavni sudac tog natjecanja.

● Yu-seminar za sportsko-penjačke suce održan je 5.-7. svibnja u Zagrebu u Domu sportova za 14 sudionika iz Hrvatske i Slovenije. Vodio ga je međunarodni sudac UIAA Ivica Piljić iz Splita. Kandidati su seminar vrlo ozbiljno prihvatali i svi su položili pripravnici ispit. Nakon završetka ovogodišnjeg yu-kupa i sudjenja na terenu, najbolji od njih stecuće naslov jugoslavenskog sportsko-penjačkog suca. (Z. Poljak)

● Najbolji sportsko-penjački usponi u 1988. godini

20. marta. Mt. Arapiles (Australija), Lord of the Rings (X), Tadej Slabe
14. juna, Cimai (Francuska), Sortileges (X), Srećko Rehberger
13. juna, Nixloch (Austrija), Focus (ocjena: IX+, X-), Vili Guček
7. augusta, otok Unije (Dalmacija), Apres (IX+, X-), Tadej Slabe
14. augusta, Finkenstein (Austrija), Koinis (IX+, X-), Srećko Rehberger
2. septembra, Finkenstein (Austrija), Rock me baby (IX+, X-), Rehberger
11. septembra, Arco (Italija), Futura (IX+, X-), Srećko Rehberger
24. oktobra, Cimai (Francuska), En un combat douteux (IX+, X-), Rehberger
30. oktobra, Monaco (Italija), Des chi fres et dees letres (IX+, X-), Rehberger
10. novembra, Osp, Klobasa (X), Tadej Slabe
10. novembra, Lumignano (Italija), El Somaro (IX+, X-), Srećko Rehberger
29. novembra, Obalni put (Italija), Nova Santa Esmaralda (IX+, X-), Igor Jammikar
4. decembra, Osp, Klobasa (IX+, X-), Srećko Rehberger
5. decembra, Obalni put (Italija), Nova Santa Esmaralda (IX+, X-), Marko Lukić
16. decembra, Napoleonov put, Orcobaleno (IX+, X-), M. Lukić — Darian Šuc.

Speleologija

● 19. Zagrebačka speleološka škola 1989. Speleološki odsjek Planiarskog društva Sveučilišta »Velebit« organizirao je od 15. ožujka do 26. travnja 19. Zagrebačku speleološku školu. Teoretski dio škole odvijao se srijedom od 19 do 21 sat u prostorijama PDS »Velebit« te djelomično na izletima. Kroz predavanja su polaznici škole mogli saznati osnovne pojmove o speleologiji, orientaciji u prirodi, bivakiranju, o krškim fenomenima, te o drugim pojmovima vezanim uz planinarstvo i speleologiju. Većina predavanja bila je popraćena dijapositivima, a prikazan je i jedan film o speleologiji. Praktični dio škole sastojao se od vježbi na stijenama i u špiljama

Zagrebačke gore, Korduna i Like, tokom vikenda. Održana su tri jednodnevna i tri dvodnevna izleta, na kojima su posjećene neke od naših značajnijih špilja, kao što su Veterina, Bezdanjača pod Vatinovcem (Horvatova špilja), te špilja u kamenolomu Tounj. U školu se upisalo 13 polaznika. Svi su savladali program škole, položili završni ispit i time stekli naziv speleolog-pripravnik.

Na ovogodišnjoj školi svi polaznici bili su članovi PDS »Velebit«, za razliku od proteklih godina, kada su se uključivali i članovi drugih društava. (Damir Lacković)

● Članovi SOPD »Dubovac« posjetili su 19. 3. spilju Gvozdenicu

(dugačku 544 m) nedaleko od sela Zagorja kod Krnjaka, a 2. 4. Jamu pod Kolosekom (dubine 85 m) u blizini Kestenka kod Perjasice. U Gvozdenici je boravilo 14 članova odsjeka, a u Jamu pod Kolosekom spustilo ih se 9. Ukupno je na ta dva izleta u podzemlju južne karlovačke okolice boravilo 17 članova. Uz nekoliko inovativnih (M. Kuška, Z. Obradović, V. Marić, V. Pavlić, B. Šavor, S. Božić), u speleološke objekte uslijeli su i mnogi uglađeni novi i mladi zaljubljenici ljepote podzemnog svijeta (D. Pavićić, K. Mihić, B. Rupčić, osmogodišnji M. Rupčić, Z. Gross, D. Rade, H. Pužin, D. Mikulić i dvije djevojke: V. Šavor i R. Šavor. (Goran Majetić)

Alpinizam i ekspedicjonizam

● Makedonska ekspedicija na Everest. Iz zagrebačkog »Vjesnika« od 11. svibnja doznaјemo da su tri jugoslavenski alpinisti osvojila vrh Mount Everesta dan prije toga. Bili su to Viktor Grošelj (36) iz Ljubljane, Stipe Božić (37) iz Splita i Dimitar Ilijevski (35) iz Bitolja. Zajedno s njima popeo su se i dvojica njihovih vodiča. Oni su se popeli kao članovi 14-članske jugoslavenske ekspedicije s južne strane (Zagrepčani će uskoro pokušati s kineske, sjeverne strane). Iz četvrtog kampa (7985 m) krenuli su u 4,30 ujutro i na vrhu bili u 17,30, dakle, za zadnja 863 metra trebalo im je 15 sati. Splitanin Božić bio je ovo drugi uspon na Everest, a izveo ga je

na desetogodišnjicu prvog uspona. Nažalost, ovaj prvi makedonski uspon u Himalaji nesretno je završio. Dimitar Ilijevski, Dimitrije, član bitoljskog PD »Peleister«, nestao je pri silazu s vrha. O tome je Stipe Božić izjavio za sarajevski list »Una«: »Koliko se samo radovao usponu! Bio je presretan. Poslije 40 minuta provedenih na vrhu počeli smo se spuštati. Molio sam ga da me pričeka, jer je bio bolje fizički pripremljen od mene, ali on je mnogo žurio. Odjednom, oko 23,30 sati izgubio sam ga iz vida. Mislim da je prilikom silaza doživio moždanji udar. Ali da je zaspao, ili pak da je pao u provaliju. Jako mi je žao. Samo da

nije toliko žurio. Na Everestu nema žurbe, tu svaka greška staje životu.« Mende Mladenovski u istom časopisu piše da je pokojnikova žena Elpida »otputovala u Bugarsku kod jedne vidovite žene ne bi li od nje čula što se zapravo dogodilo s njenim suprugom.«

(Z. Poljak)

● Dva nova u Eigeru. U desnom dijelu Eigera su od 5. do 7. augusta 1988. Daniel Anker i Michel Piola ispenjali prvenstveni između Sjeverne zajednice i Kaosa (ocjena: VII+, 1000 m). 30. augusta su Anker i Michel Gruber ispenjali novi smjer između Zapadnog grebena i Knezovog smjera. Ocjena je VII. (Dare Božić)

● Rekord jugoslawenskih ekspedicija u Himalaji. Toliko ekspedicija kao ove godine, u Himalaji: još dosad nije boravilo. Najviše ih ide na Everest. Hrvatska ekspedicija ima za cilj Veliki kuleuar u sjeveroistočnoj stijeni, Makedonci su prošli Engleski smjer, a s njima V. Grošelj i S. Božić, koji idu još i na Lhotse. Najmanje se zna o Međunarodnoj ekspediciji u kojoj će biti Slovenci, Talijani i Austrijanci. Od poznatih je u ekipi Silvo Karo i Hans Kamerlander, jedan od uspješnih Himalajaca. Za cilj imaju na Everestu sigurno nešto atraktivnije. Anapurna I je cilj Filipa Benceta i Andreja Štremfela. Slovenska ekspedicija koju vodi Tome Skarja ima za cilj ispenjati prvenstveno na Siša Pangmu (8075 m). U ekipi će biti još šest penjača. Alpinisti iz Ljubljane idu na Nanga Parbat (8125 m). Najveći cilj ima Vlasta Kunaver, koja će pokušavati letjeti padobranom s ovog vrha. Najteži je cilj imao Tomo Česen, koji je ispenjao opasnu stijenu u Jannuu (7780 m).

(Dare Božić)

● Novi smjer u Trangu. Japanski penjač Izuru Daimon, Masaharu Gando, Hisau Ohnami i Yushii Satoh su prošle godine pokušavali uspon kroz bezimeni stup u grupi Trango. Cilj četvorice Japonaca bio je JZ stijena, a nekoliko dana prije su ovu stijenu ispenjali poznati alpinisti Kurtyka i Loretan. Japanci su onda otišli u Jugoslavenski smjer, a do vrha im je trebalo još oko 150 metara. Na ovaj vrh su prvi došli 1976 Boysenu, Anthoinu, Brown i Howells. 1987. su drugi opasni smjer ispenjali Cankar, Knez i Srot (ocjena: IX-, AO). Prošle godine je u ovoj stijeni bilo mnogo pokušaja. Poznati slobodni penjači Albert i Güllih su kao prvi ponovili Jugoslavenski smjer. Njihova ocjena ovog smjera je VIII+, A+. Da je YU-smjer opasan, potvrdila su i ova dva penjača koja u svijetu imaju poznato ime. Obadvjica penju deseti stupanj, a Güllih ima i najteži smjer ispenjan slobodno, Wall Stret (X+, XI-).

(Dare Božić)

● Zene na osamitsućnjacima. Poljski planinarski publicist Jozef Nyka skupio je podatke o ovoj temi i objavio da je oko 45 žena bilo 60 puta na osamitsućnjacima, od čega najviše Japanki (11). Poljakinja Wanda Rutkiewicz nosi rekord: četiri vrha, a na drugom mjestu je Belgijanka Lutgaard Vivij s tri vrha. Zene još nisu bile na tri osamitsućnjaka: Lhotse. Kanču i Makalu. Dosad je na osamitsućnjacima bilo 8 bračnih parova, zadnji su bili Japanci na Nanga Parbatu.

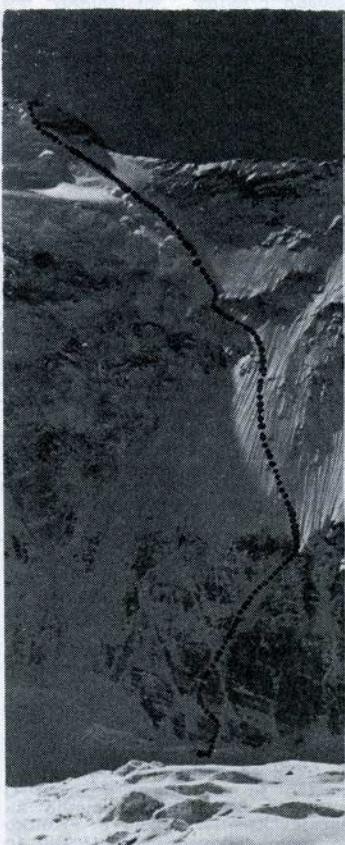
● Svjetski podvig Tome Česena. Taj vrhunski slovenski penjač ni-

kako da dade svijetu odaha nakon postignutih vrhunskih rezultata. Svojim solo usponom prvenstvenim smjerom kroz 2500 m visoku sjevernu stijenu Jannua (Zanu) u Himalaji, i to alpskim stilom, započeo je novu eru. Tone Skarja tvrdi da je to najveći uspjeh čovjeka u Himalaji dosad.

● Co Oju (8201 m) bila je prva slovenska ekspedicija koja je penjala u Tibetu. Cilj je bila sjeverna stijena Co Oju. Počela je s penjanjem od 17. 10. 88. i penjala je do 14. 11. 88.

Uspon na vrh kroz stijenu je počeo 2. 11. Iztok Tomazin i to sam. Silazio je po Tichyjevu smjeru, 5. 11. su na vrhu bili Viki Grošelj i Joža Rozman, 8. 11. Rado Nadvešnik i Marko Prezelj, a 9. 11. Roman Robas i Blaž Jereb.

(Dare Božić)

YU-smjer u Čo Oju

● Kategorizacija jugoslawenskih alpinista. Kao za svaku godinu i 1989. je planinarski savez izabrao najbolje penjače iz naše zemlje. Penjači se dijele na više načina. Najbolji je »zaslužni sportaš Jugoslavije«. Do sada su to bili ovi alpinisti: Bojan Pollak, Stane Belak Franček Knez, Tomo Česen, a ove godine je dobio taj naziv Silvo Karo. Slijedi Međunarodni razred, koji se može nazivati i reprezentacija. Za 1989. su to ovi penjači: Franček Knez (AO Impol), Bojan Počkar (Zelezničar), Tadej Slabe (Matica), Slavc Svetić (Idrija), i Srećo Reherberger (AO Kranj). U Saveznom razredu ima 14 alpinista: Tomo Česen, Uroš Grilje, Vili Guček, Igor Jamnikar, Janez Jeglič, Blaž Jereb, Rok Kovač, Miha Kuhar, Marko Lukšič, Milan Romih, Vladimir Slamič, Simona Skarja, Darian Šuc i Iztok Tomazin. U Perspektivnom razredu su penjači na koje se ubuduće najviše računa: Samo Gustinčič, Matjaž Jamnik, Franci Jensterle, Katja Kozin, Marko Prezelj, Petra Vencelj i Nejc Zaplotnik. U Republičkom razredu ima najviše penjača: 45 penjača iz Slovenije i dva iz AO »Mosor« Split, Stipe Božić i Ivica Matković.

(Dare Božić)

● Veliki cilj dvojice alpinista. Slovenski alpinisti Filip Bence (AO Tržič) i Andrej Štremfeli (AO Kranj) želete 1989. ispenjati prvenstveni smjer u Južnoj stijeni Anapurne (8091 m). Ovo je drugi pokusaj naših alpinista. Prvi put je boravila u ovoj stijeni Slovenska-Tržaška ekspedicija. Zbog nesreće na Manaslu bili su psihički dotučeni, a bili su u stijeni u lošim uvjetima. Anapurna je bila osojena 1950. godine. Na vrh su došla dva francuska penjača, M. Herzog i L. Lachenal. Ovaj smjer ide po sjevernom grebenu. U sedamdesetih godinama Englezzi su kao prvi u Himalaji ispenjali veliku stijenu, 3000 metara visoku Južnu stijenu Anapurne. Ovdje su penjali još Poljaci, Japanci i Francuzi. Bence i Štremfeli imaju opasan cilj, ali obojica su iškusi penjači s velikim uspjesima u Himalaji. Bence je bio više puta ispod velikih himalajskih vrhova. Štremfeli je bio već na vrhovima Gašerbrum I, Everest, Broad Peak i Gašerbrum II.

(D. Božić)

● Dovozjemo iz ljubljanskog »Plašinskog vestnika« broj 4 da je Ljubljana Hrvatske preuzeala da podmiljari 200 milijuna din troškova zagrebačkoj ekspediciji na Everest, a uz to cijeli marketinški posao. Na još zanimljiviji smo način doznali da je splitski alpinist Stipe Božić otisao u Himalaju kao član makedonske ekspedicije na Everest. Planinarski savez Makedonije je uputio zahtjev Planinarskom savezu Hrvatske da plati 3000 dolara za njegovo sudjelovanje u njihovoj ekspediciji. Komentar nije potreban.

(Z. Poljak)

● Istarska društva osnovala su koordinacijski planinarski odbor u kojem sudjeluju iz Hrvatske »Glas Istre« Pula, »Planik« Umag, »Pazinka« Pazin i »Orljak« Opatija te iz Slovenije Obalno PD »Tomos« iz Kopra, SPD Trst, PD »Sežana« i »Snežnik« Ilirska Bistrica. Sastali su se 12. veljače pod Brajkovim vrhom gdje »Glas Istre« gradi kuću. Dogovorili su se o uskladivanju markacija, jer neka društva izvan ove regije samovoljno markiraju po Istri. Planinari iz Pule pripremaju tiskanje vodiča po Čićariji. Odbor u idućem mandatu vodi Gordan Desnica iz Pule.

(Iz PV 4, 190. str.)

● Deset godina pobratimstva. Na planinarskom domu »Rašička četa« na Rašici kraj Ljubljane obilježena je 10.-godišnjica pobratimstva tri planinarska društva. Članovi PD »Rašica« iz Ljubljane, PD »Dol pri Hrastniku« iz Dola i PD JNA »Sutjeska« iz Zagreba, okupljeni, uz slovensku popevku i limenu glazbu, u svečanom su raspoređenju pokazali da znaju cijeniti zajedništvo. Ideja razumijevanja i bratstva osnovna je ljudske egzistencije i ugradena u svijest svakog planinara. Prije jedanaest godina članovi »Rašice« i »Sutjeske« iz Zagreba postavili su temelje pobratimstva, a malo poslije su se pridružili »Dolani«. Članstvo se mijenjalo, dolazili su novi mladi ljudi, ali ideja je ostala i jačala. U sadašnjici, punoj bremennosti, planinari imaju zadatok koji su sami sebi postavili i koji je sa stavnim dio planinarske etike: da potiču i njeguju prave ljudske vrijednosti. Na mjestu okupljanja, gdje je 1941. godine izvršena prva oružana akcija u SR Sloveniji, i utemeljena Rašička četa, iskazane riječi i osjećaji imali su upečatljiv odziv i poruku. Prigodan govor predsjednika Planinske zvezde Slovenije, druga Marjana Oblaka, svi smo doživjeli na isti način – bile su to naše vlastite misli i gledišta. On je, među ostalim, rekao: »Prosim Planinsko društvo »Rašica«, naj bo čuvat spomenika prve slovenske požgane vasi, kjer je bila ustanovljena prva Rašička četa i počila prva puška u znak otpora okupatorju; Planinsko društvo »Sutjeska« prosim, da z izobrazevanjem vojaških starešin združujejo članstvo iz vseh republik i pokrajina naše domovine za služenje narodu, naj te starešine premešajo planinsko misel u vse enote JLA.« Planinarskom društvu JNA »Sutjeska« predano je visoko priznanje Planinske zvezde Slovenije, Zlatni častni znak. Članovi »Sutjeske« ponosni su na priznanje dodijeljeno iz sredine gdje planinarstvo ima dugu tradiciju i velik broj poklonika. Spremni smo opravdati ga, tražeći nove puteve druženja i zajedništva.

(Ranka Štern)

● Planinarska polemika između planinara iz Rijeke i Tetova odigrala se na stranicama ljubljanskog »Planinskog vestnika« o pi-

tanju tko je prvi predložio tradicionalni memorijalni uspon na Titov vrh na Sar-planini. Boško Jovanovski tvrdi da to nisu bili riječki planinari, kao što piše u broju 2, nego PD »Tetovo«.

(Z. P.)

● O planinama Sahare. Poznati riječki alpinist-himalajac Mario Schiavato, održao je početkom ožujka o.g. u društvenom prostoru PD PTT »Učka« Riječka premijernu demonstraciju dijapo-zitiva snimljenih u planinama Sahare. Potpuno je razumljivo da dvorana bila dupkom puna, jer je Mario već odavno poznat riječkim planinarama kao vrstan fotograf. Svi prisutni uživali su u zbijaju jedinstvenim i osebujnim vježbama brdovitog dijela Sahare. To su neobično kamenite tlorevine tu i tamo prošarane pijeskom. Posebno je začudjuće dje-lovala na snimcima čarobna »express« vegetacija poslije jedne kiše koja, eto dogodi se, padne i u Sahari. Vrlo uspješno predava-nje održao je Mario istog mjeseca i u Senju za PD »Zavižan« na temu Nepala.

(Miljenko Pavešić)

● PD »Zavižan« Senj vrlo aktivno djeluje na svome području. Ostvaruju takve rezultate koji zadivljuju. U Sijasetu, čarobnoj dolini prekrasne borove šume, koju čovjek ne bi očekivao u okolini Senja, održavaju simpatičnu planinarsku kuću (328 m). Od kuće vode lijepo staze ka Rončević dolu na jednu i ka Stolcu na drugu stranu. To su lijepo kraće ture koje se po želji mogu produžiti bilo ka Vratniku i Veljunu ili preko Paškovanca i Tribušnjaka u Senj. U toku su radovi na otvaranju prvog veznog puta (transverzale) koji će polukružno obuhvatiti senjsko zaleđe (Krvava kota tt 840 – Krivi put – Veljun 888 m – Vratnik 700 m – Stolac – Sijaset). Društvo aktivno surađuje sa Sumarjom Senj, među ostalim i u po-šumljavanju goleti u okolini Senja. Dana 16. travnja bila je jedna od takvih akcija gdje je posadeno oko 2000 sadnicu bora. No, najvrtnija je akcija izgrađivanja planinarskog puta od Šiće do Alana. Radovi su već dobrano odmakli. Taj će put biti svoje-vrsna planinarska atrakcija. Sjedište Blatne doline je ishodišta točka puta na sjevernom dijelu staze. Staza zatim ide nedaleko od Vislibabe, pored Budima, Opaljenevog vrha i dalje ka Alanu. Srednja visina staze je oko 950 – 1000 metara, a uz nju postoje izvore ili cisterne pitke vode. Sa staze se gotovo u cijeloj dužini otvaraju veličanstveni vidici na sjeverogradanske otoke te rubno gorje Gorskog kotara. Poželimo »Zavižancima« da stazu što prije izgrade. Bit će pravi izuzetak krenuti Premužićevom stazom od Zavižana do Alana, a vratiti se natrag stazom PD »Zavižan«.

(Miljenko Pavešić)

● Konferencija za planinsku medicinu održana je od 20 do 22. listopada u Pragu, u organizaciji Medicinske komisije UIAA u Čehoslovačkog saveza za fizičku kulturu. Sudjelovalo je i naš predstavnik, dr. Borislav Aleraj, predsjednik Komisije za GSS PSH. Sažeci predavanja tiskani su u knjizi koja se može naručiti na adresi: Dr. Ivan Rotman, Prčina 2, CS k5 o Dedin 111. CSSR. UIAA sve više pažnje pridaje planinskoj medicini, tako npr. u svom biltenu za prosinac 1988. donosi instruktivan članak: Praktične upute za liječenje smrzonitina.

● Na Čićariji za prvosvibanjske blagdane upriličili su članovi PD »Zelježničar« iz Zagreba obnavljanje markacija. Na putu su sreli planinare iz Slovenije, Italije i Istre. Blagdan su proslavili u Račkoj vasi. Dobrom raspoređenju su pridonijeli mještani Stjepan Sirovica, Ante Zlatić i obitelj Živković. (J. Sakoman)

● Trosed ili trošedežnica? U vezi s dovršenjem trošedne žičare na Sljemenu iznad Zagreba izrašao je u novinama niz prigodnih članaka. Dakako da dovršenje ove žičare veseli sve planinare i skijaša koji su se prije morali gurati u redu pred dvostrukom žičarom. Sada je taj problem riješen na ovčje zadovoljstvo, pa pokušajno riješiti i mnogo lakši problem, a to je njezin naziv. Naziv trošedežnica, koji su naši planinari donijeli iz Slovenije ne odgovara hrvatskom književnom jeziku niti tiekavskom narječju. To je toliko jasno da nije ni potrebno dokazivati. On je nastao sažimanjem dviju riječi: trošedna žičnica. »Posudivanje« nekog naziva iz druge jezike ima smisla samo ako u vlastitom jeziku nemamo prikladnu riječ, a mi je imamo i ona je u svakodnevnoj upotrebi. Riječ trošed je ne samo dobro »uhodana« nego i praktično zbog kratkoće. Osim toga je tiekavska za razliku od trošedežnice. Prema tome molimo novinare da se ubuduće ne povode za nama planinara koji sebi u žarzonu dopuštaamo svakošake nepotrebne posude-nice (iedna od najčešćih je germanizam ruksak ili armijski termin ranac). Dakle, dvostrukna ili trošedna žičara ili, kraće, dvo-sed ili trošed. Nama planinari-ma bilo bi mnogo mlijje, kad bi nam novine nastojale ugadati redovitijim izlaženjem planinarske rubrike umjesto prihvaćanjem naziva iz žargona. (Z.P.)

● 106 528 planinara učlanjeno je u Planinsku zvezdu Slovenije, pa ova republika i dalje vodi u Jugoslaviju. Iako nema pouzdanih podataka koliko je učlanjenih planinara u Jugoslaviji (jer neki savezi imaju lošu evidenciju), sigurno je da više od polovine živi u Sloveniji.

● Komisija za planinarske puteve i označavanje (markiranje) PSH radi od veljače u sastavu: Mladen Grubanović, Tomislav Jutrović, Krešimir Ormanec, Tomislav Pavlin i Dražen Smalčić iz zagrebačke regije, Josip Muha i Mihajlo Trifunović iz slavonske regije, Krunoslav Janušić iz zagorske regije, Ivica Sandravec iz riječke regije Petar Korica iz ličke regije, te Krunoslav Kaligaris iz dalmatinske regije. Predsjednik komisije je Tomislav Pavlin, član PD »Željezničar« iz Zagreba. Planom je zacrtan program, kojim je predviđeno:

- uređenje puteva na Velebitu,
- izrada Uputa za markiranje,
- registracija puteva i transverzala,
- školovanje kadrova za markiranje.

U ovoj godini pažnja je usmjerenata na Velebit, jer se proslavlja 20 godina VPP-a. Organiziraju se radovi na uređenju puteva. Ova komisija će biti organizator i koordinator radova. Tiskane upute za planinarske puteve i označavanje trebati će sva društva, kako bi se putevi uređivali na jedinstven način. Registracijom puteva želi se postići jedinstvena kartoteka planinarskih puteva i transverzala u našoj republici pa se mole društva i pojedinci da podatke, prema posebnom obrazcu, dostave komisiji. Za sva društva koja to trebaju, školovat će se kadrovi za markiranje u dnevnom tečaju. Molimo sve planinare da nam pogognu svojim mišljenjima i prijedlozima.

(Tomislav Pavlin)

● 16. uspon »100 žena na vrh Mosora« održan je ove godine 5. ožujka. Nakon kiša i snjegova, južnih vjetrova, bura i niskih temperatura, koje su pratile zadnjih nekoliko uspona, 16. uspon bio je po lijepom i sunčanom vremenu, s laganim burom u jutarnjem satu. Ta masovna planinarska manifestacija privukla je ove godine 450 učesnika uspona. Pored učesnika iz Splita i okolnih većih i manjih mjeseta, na usponu su bile i planinarke iz Donjeg Vakufa, Dračevo, Dubrovnika, Fojnice, Imotskoga, Jablanice, Kardeljeva, Kiseljaka, Livna, Makarske, Metkovića, Mrkonjić Grada, Neuma, Novog Sada, Opuzena, Pala, Pazarića, Sarajeva, Smederevske Palanke, Šibenika, Travniku, Topole, Visa, Viteza, Zadra, Zagreba i Zavidovića, iz 34 planinarska društva iz BiH, Hrvatske i Srbije. Na vrhu Mosora podijeljeno je 150 brončanih značaka za prvi uspon, 11 srebrenih za peti i 24 zlatne za deseti uspon. Ovaj 16. uspon po mnogomcu je karakterističan u odnosu na prethodne uspone. Najveća njegova značajka je ta da su Splitčanke prvi put bile u manjinama, da nije bio velik broj žena u podmaklim godinama i majki s bebama u naprtnjacama i da su na usponu sudjelovale i dvije Engleskinje. Ove godine na vrh Mosora uspela se i 10.000. sudionica. To je bila Kristina Kapović iz Opuzena, učenica Centra usmjerjenog obrazovanja »Petar Levantin« iz Metkovića. Ona je za uspomenu dobila na dar sportsko odijelo od trgo-

DAN PLANINARA HRVATSKE

2. rujna na Rožanskim kukovima

Dan planinara Hrvatske održava se ove godine u subotu 2. rujna kod obnovljenog Rossijevog skloništa na sjevernom Velebitu, gdje će se oko podne biti i proslava 20. obljetnice Velebitskog planinarskog puta. U programu je pozdrav predsjednika PSH, referat o VPP-u, otkrivanje spomen-ploče zaslužnim velebitašima i glazbeni dio. Posjetiocu se upozoravaju da ponesu sa sobom hranu, vodu i opremu za kampiranje, jer prehrana i noćenje nisu osigurani. Posjetiocu koji žele tom prilikom obići neku dionicu VPP-a, neka pročitaju obavijest o novostima na Velebitu na str. 143.

vačkog poduzeća »Dalma« iz Splita. Za dobro raspoloženje na vrhu Mosora pripomogla su i dvojica harmonikaša. Svakako treba spomenuti 106 djevojaka iz doline Neretve, grupu koju je već po sedmim put predvodio njihov profesor Tomislav Zubčić. Pjevanjem pjesama u narodnom žanru tog kraja, koje piše Anastazija Topić, učenica CUO »Petar Levantin« iz Metkovića, oduševile su na vrhu Mosora i staro i mlađe. Na čelu organizacijskog odbora bio je Goran Gabrić, predsjednik PD »Mosore«. Time su Bojan i Mitja Tollazzi, koji su bili inicijatori ove akcije i organizatori prvih 15 uspona, organizaciju uspona predali u ruke mlađim kadrovima. Njihova je želja da se velikim zalaganjem i entuzijazmom stečen renome uspona neguje dalje i da mlađi kadrovi unesu svježinu u organizaciju uspona »100 žena na vrh Mosora«.

(Mitja Tollazzi)

● PD »Strilež« iz Crikvenice je održalo 22. ožujka godišnju skupštinu. Ovorenje je izvještajem o aktivnostima. Broj prisutnih na sastancima (projekti): 1987. je 7, 1988. 9 članova po sastanku. Pionirska sekcija radi dvije godine i nastavlja dalje. Masovni izleti su bili organizirani jednom mjesечно. Iskusniji pojedinci upoznali su »Ustaničku transverzalu« zapadne Bosne, te Mt. Bland i Grossglockner. Postavljene su idejne osnove razvijanja zaštite prirode. U hotelu »Therapia« održano je predavanje o Velebitu. Dovršena je rekonstrukcija partizanskog logora Kurin; predmarkirana je staza Kurin — Samarske stijene; izrađen je projekt markiranih staza općine Crikvenica. Značajno priznanje smo primili od SUBNORA-a Hrvatske, plaketu »Putovima revolucije« za dosadašnje zalaganje na njegovovanju tradicija NOB-a. Ova godina će biti u znaku zaštite prirode. Pokrenut će se postupak za proglašenje zaštićenog područja crne jеле. Preostao je rad na brvnari logora Kurin, a nužno je markirati pristupne staze do nje, priključak na Riječku transverzalu, do Bribira, do Samarskih stijena. To bi ujedno bila i prva etapa ostvarivanja projekta markiranih staza. Ovaj plan je prediožilo novo predsjedništvo, jer je ova skupština bila ujedno izborna. Na kraju su prikazani dijapočitivi o Premužićevom stazi na Velebitu i pozvano članstvo na akciju njenog obnavljanja. Prvi zadatak je pokretanje rekreativne akcije »Pjevačenjem do zdravlja« koja bi trebala biti tradicionalna.

(Damir Margan)

● UIAA i Jugoslavija. Planinarski savez Jugoslavije ne samo da je više od pola stoljeća manje-više uspješno sudjelovao u radu Međunarodne unije planinarskih organizacija, nego je bio i jedan od njezinih osnivača. Sada nažalost, zbog finansijskih neprilika PSJ (ove godine mu je dotacija smanjena, umjesto da slijedi inflacija) ne može više niti plaćati članarinu (oko 3000 švicarskih franka) niti financirati dolazak svoga delegata na godišnje zasedanje. U novom biltenu UIAA Jugoslavija se spominje samo jedan put: u izvještaju s prošlogodišnje skupštine stoji da se Jugoslaviji briše dug od 3000 Fr. u 1988. godini, budući da ga nije uspjela podmiriti. Zbog novčane oskudice dolazi u pitanje i održavanje sastanaka predsjedništva PSJ, pa ako se stanje ne popravi, PSJ će uskoro postojati samo na papiru.

(Z.P.)

● PD »Sisak« održalo je 15. godišnju skupštinu. Analizirajući aktivnosti u prošloj godini zaključeno je da usprkos smanjenju članstva nije bilo smanjenje aktivnosti. Jedino područje gdje plan nije ostvaren je otvaranje planinarskog puta u Hrastovičkoj gori. Uz usvajanje novog ambicioznog plana rada za 1989. godinu, izvršena je i obnova i pomladivanje (što naročito raduje) članstva Upravnog odbora. Novi predsjednica je Danjana Brodarec, tajnica Željka Brodarec, blagajnik Vlado Milunović. Predsjednica Odbora društvene kontrole je Ljiljana Borkovć. Društvo je promijenilo i službenu adresu te ona sada glasi. MZ 22. lipanj 1941. PD Sisak, Trg Prve internacionale 36, 44000 Sisak, tel. (044) 24-329 srijedom od 18–20 sati.

(Duro Priljeva)

● Priznanje PSJ. Predsjedništvo je na sjednici 14. siječnja odlučilo da dodijeli zlatni znak ovim planinarama iz SR Hrvatske: Vladimira Horvat, Duro Makšan, Josipu Muha, Duro Turković, Idea Ligurić, Rudi Gjakun i Karmelo Lovrić, a srebrni znak ovim članovima: Josip Jung, Milan Ivić, Ivica Mesić, Zvonko Kuzmanić, Radisav Aleksić, Stjepan Čipek, Mišo Ćubrić, Petar Korica, Danilo Surla, Andrija Benković i Tomislav Đurić.

● 30. susret planinara željezničara održan je 23. travnja na Čičariji povodom Dana željezničara. Okupilo se preko 250 planinara iz Zagreba, Liubljane, Celja i Marijbora. Sudjelovalo je i 50 daka iz Samobora, od kojih su neki po prvi put (!) u životu vidjeli vlak.

(J. Sakoman)

● Planinarski put Slavetić-Zečak.

ponovo je obnovljen. Učinila je to grupa planinara iz PD »Željezničar«, sekcije »Goran«. Za planinare koji bi željeli obići Žumberačko gorje s ove strane, najbolje je to nedjeljom, zbog autobusne veze koja u jutarnjim satima povezuje Zagreb i Jastrebarsko sa Slavetićem. Povratak u večernjim satima moguće je iz Slavetića i Gorice Svetojanske. Za preporučiti je nekoliko kružnih planinarskih tura: Slavetić - Zečak, Slavetić - Zečak - Pećno, Slavetić - Zečak - Japetić - Gorica Svetojanska, Slavetić - Zečak - Svetojanske Toplice. U ovom seoci je mali bazen protične termalne vode. Može se kombinirati povratak u Jastrebarsko još jednim planinarskim putem, koji je markiran i vodi preko Bukovca, Srednjaka i Črnilovca do željezničke stanice u Jastrebarskom. U Srednjacima je markiran odvojak do Gorice Svetojanske, a dalje vodi put na Japeć (Zitnicu). (Tomislav Pavlin)

● Cijel je Zeleni vir? Subota, 13. svibnja 1989. godine. Nekoliko skupina planinara sa željama stanične Skrad siliši do izvora Curka, koji napaja hidrocentralu »Munjara«. Zeleni vir, točnije, planinari »Rade Končara«, »Željezničara«, izletnici iz Rijeke, te učenici jedne osnovne škole iz Zagreba. Staza do Zelenog vira vrlo je dobra, čak na nekim mjestima osigurana užetima. Nastavak staze do uša Curka u potočiću Jasie, pa dalje tvore riječicu Isevinu. Okoši hidrocentralne vrlo je lijepo uređen, ali uz mali hotel, koji je zatvoren (?), ima raznih otpadaka i razbacanih dijelova namještaja. To izgleda vrlo jedno i neuredno. Upitali smo dežurnog radnika »Munjare« što je u izletničkom kućom i malim restoranom. Dobili smo odgovor: Nitko neće raditi! Ta nas je činjenica iznenadila. Poznato je da su ne mala sredstva uložena u obnovu Vražnjeg prolaza, koji zadivljuje ne samo domaće, već i inozemne goste. Steta!

(Josip Sakoman)

● PD »Gavrilović« u Petrinji održalo je skupštini 3. u Omladinskom centru »7 Sekretara SKOJ-a«. Skupština je konstatirala da se kriza uočena 1987. godine nastavila i tokom 1988. što se jasno vidi iz podataka da se broj članova smanjio za 50% u 1987. taj pad je iznosio 36,3%. Najdrastičniji pad zabilježen je u kategorijama podmlatka, što bi moglo imati dugoročne posljedice za razvoj planinarstva u ovom gradu. Istovremeno s padom članstva zabilježen je i ukupni pad aktivnosti, tako da se one svode uglavnom na organiziranje izleta. Shodno ovakvoj situaciji izvršene su i promjene u Upravnom odboru i donesen program aktivnosti za 1989. godinu koji, prema slobodnoj procjeni, ne pruža dovoljno osnova za zaustavljanje pada članstva i revitalizaciju Društva.

● 10. pohod na Štampetov most organizirali su slovenski planinari željezničari 15. travnja u čast dana željezničara. Bilo je 400 sudionika, među njima i planinara Željezničara iz Hrvatske i Bosne. Svaki je posjetilac nagrađen značkom. (J. Sakoman)

● Početak »Desetljeća Velebita«

Ovoga ljeta bit će na Velebitu mnogih novosti i promjena s kojima posjetioci moraju računati planirajući svoje pohode. Sklopnistvo PSH na Oštarijama više ne postoji jer je nakon 20 godina istekao ugovor na najmu. Oko 200 m sjeverno od dosadašnjeg sklopnista gradit će se novo, koje ovog ljeta još neće moći primiti goste. Privremeno rješenje bit će baraka iza Hotela »Velebitno« na Oštarijama koju je PSH zakupio od »Industrogradnje« u Zagrebu. Kluč se može dobiti na recepciji hotela. Dobra je vijest da posjetiocu VPP-a ubuduće ne moraju više silaziti na noćenje u Pejakušu, koja je podaleko od Fremužičeve staze i zapuštena, budući da je bez nadzora. Novo rješenje na dugačkoj dionicu Veliki Alan - Oštarije bit će sklonište na Radlovcu u privatnoj kući. Od staze treba sići svega četvrt sata (oko 150 m) označenom stazom. Radlovac je prostrano krasno polje oko pola sata južnije od Mliništa, dobro opskrbljeno vodom iz cisterna. Vlasnik kuće spreman je da planinare gostoljubivo dočeka u ljetnoj sezoni. Na Rossijevom skloništu u Rožanskim kukovima, koje se renovira, bit će 2. rujna, prilikom proslave 20-godišnjice VPP-a postavljena spomen-ploča istaknutim velebitašima koji su nam otkrili ljepote Velebita. Na Oltarima iznad Jurjeva zakupljene su prostorije u zgradi kod autobusne stanice (linija Senj - Krasno) u kojoj mogu noćiti planinari na putu za Zavižan (2 i pol sata do Zavižana). Bit će to veliko olakšanje za one koji iz Jurjeva dolaze pješice, a pogotovo za one koji dolaze s Vratničku markacijom što povezuje Kapelski planinarski put s VPP-om. Velika je, nadalje, novost, da će se urediti planinarsko sklonište na Sugarskoj dulibi kod ruševine nekadašnje lagarice (sačuvana je cisterna!). Bit će to veliko olakšanje za posjetioce VPP-a na onoj dugačkoj dionici od Oštarija do Visočice. Manje je ugodna vijest odluka uprave Nacionalnog parka Paklenica da se ubuduće mora poštivati propis po kojem nije dopušteno kampiranje u Anića lici pod Anića kukom, gdje se već trideset godina održava tradicionalni prvosvibanjski skup alpinista. Kampirati se može u kampu uprave Parka u Starigradu Paklenici (planinari nemaju popust). S druge strane, uprava Parka olakšat će planinarenje po Velebitu tiskanjem specijalne planinarske karte Parka, koja će obuhvatiti velik dio Velebita, uključivo sve naivise vrhove od Sv. brda do Badnja (osim Visočice). U pravu čas, jer je karta južnog Velebita, izdanie PSH, rasprodana. I vijest u zadnji čas: one planinare koji na Zavižan dolaze automobilom obradovat će činjenica da hotel u Krasnom (na cesti od Otočca za Zavižan) daje planinarama s članskom iskaznicom i markicom za tajeku godinu popust od 75% na noćenje - osobito važno u vrijeme vikenda kad je dom na Zavižanu često prepun. Eto, »Desetljeće Velebita«, što ga je na prošloj skupštini usvojio PSH na prijedlog agilnog predsjednika Vladimira Mihaljevića, dobro je započelo i poželimo da se tako i nastavi.

(Dr. Željko Poljak)

● Članovi PD »Ravna gora«

Važačin održali su 31. ožujka redovnu godišnju skupštinu. Kao i obično, sastojala se od tri dijela: U prvom, radnom, dijelu data je, kroz izvještaj sekcija i komisija, analiza dosadašnjeg rada. Brojni prisutni upoznati su da je ova godišnja izuzetno značajna, jer se na vrsava punih 70 godina rada i djelovanja ovog društva. Predloženi plan rada za ovu godinu cijeli je posvećen toj značajnoj obljetnici. Centralna proslava održat će se u studenom. Drugi dio ovog skupa predstavljalo je predavanje uz dijapositive što ga je pripremio i održao Davorin Kotorac, sa svog jednogodišnjeg puta po Tibetu. Kao što je već uobičajeno, nakon radnog dijela, druženje je nastavljeno u podrumu RO Sumarija, u organizaciji uvijek mlađih članova seniorske skupine društva.

(M. Šincek)

● Planinarski dom »Anka Ivić« na

Ravnoj gori ponovo je otvoren od 1. svibnja svakog vikenda i praznika. Dom je lako dostupan kako jezercima tako i motoriziranim izletnicima iz pravca Lepoglave (3 sata hoda), Bednje (2 sata), Tračkoščana (1,30 sata). Dom raspolaže s oko 90 ležajeva, opskrbljen je jelom i pićem, a po dogovoru s domarom moguće je dobiti kompletnu pansionsku uslugu, vrlo kvalitetnu, po zaista povoljnim cijenama. Za sve informacije možete

se obratiti opskrbnici doma Štefici Stipan na telefon (402) 49-230. Planinari PD »Ravna gora« Varaždin pozivaju vas - dodite na Ravnu goru, očekuju vas prirodne ljepote i ugodan boravak u domu.

(M.S.)

● Planinarski savez Banjisko-moslavačke regije

Delegati Planinarskih društava: »Moslavina« iz Lidine, »Yeti« iz Kutine, »Djed« iz Kostajnice, »Gavrilović« iz Petrinje i domaćin PD »Sisak« su uz prisustvo delegacija PSH 21. 4. 1989. u Sisku održali Osnivačku skupštinu PS Banjisko-moslavačke regije. Programom ovog, inače šestog regionalnog planinarskog saveza u SR Hrvatskoj, predviđeno je jačanje suradnje među društvima, unapređenje i omasovljenje planinarske organizacije na području Banije, Posavine i Moslavine. Sjedište saveza bit će kod inicijatora i organizatora Osnivačke skupštine, koji je ujedno i najbrojniji od društava uključenih u savez. Očekuje se da će se i šesto planinarsko društvo uve regije, PD »Prijatelji prirode« iz Ivanič-Grada uključiti u rad saveza.

(Duro Priljeva)

● 32. memorijal »Janko Mišić« održan je 7. svibnja u okolici Samobora. Organizator PD »Željezničar« iz Zagreba. Postavljajuća staze Miro Kadić sa suradnicima. Startalo je 20 ekipa, po lijepom vremenu. (J. Sakoman)

● Gluposti na Radio Sljemenu

Radio Sljeme u Zagrebu uveo je petkom ujutro hvaljevrijednu planinarsku emisiju, koju bi planinari pozdravili sa zadovoljstvom da se voditelji te emisije Vladimir Desnica nikako ne može odreći nekih blesavih »duhovitosti«. Tako, među ostalim, planinare redovito naziva »planinorcima« unatoč brojnim protestima posljednjih godina dana. Nije koristila ni planinarska »kontra«, premda ni ona nije ukusna, kada su novinaru Desnicu naziv novinar zamijenili za »novinorc«, a niti je koristilo obećanje urednika programa Radio Sljemena koje je dao u pismenom obliku našem čitaocu. Crtiramo ovo pismo.

Cijenjeni druže, zahvaljujem Vam na pismu koje ste nam uputili i na konkretnim primjerima koje ste mi iznijeli u povodu Vašeg, a očito i ne samo Vašeg nezadovoljstva u odnosu na našu planinarsku emisiju. Skrenuo sam pažnju uredniku i voditelju te emisije Vladimиру Desnicu na iznesene primjedbe koje je on u cijelosti prihvatio. Vjerujem da će on ubuduće tu emisiju raditi na zadovoljstvu i u interesu članova svih planinarskih društava u Zagrebu, te da će se klub ljubitelja prirode i planina na taj način povećavati. Nadam se da ćete mi i ubuduće skrenuti pažnju na propuste u tioj emisiji i ukoliko ih bude mi čemo poduzeti vrlo konkretnu mjeru u odnosu na voditelja te emisije. Još jednom se zahvaljujem na pismu. Uz poštovanje, urednik programa Radio Sljeme, Momir Jovičić.

Eto, druže Jovičiću, mi Vam ponovo »skrećemo pažnju«, a planinarama savjetujemo da bejkotiraju ovu emisiju dok god ta emisija služi za izrugivanje planinara. Da ne biste mislili da smo mi planinari previše osjetljivi i da samo mi zapažamo nepodobnosti u spomenutoj emisiji, citiramo članak novinarke Miroslave Jadrić objavljen u zagrebačkom »Vjesniku« od 12. svibnja, kojog je također dozvoljilo slušajući glupost na Radio Sljemenu. Ona kaže:

»Planinari ili planinorci? To je pitanje o kojem se raspravlja i već tijednima troši radio-vrijeme u emisiji za planinare koje se emitira na valovima Radic-Sljemena. Svaki pa i dobar štos s vremenom se izliže pa je zbog toga nepotrebno i neduhovito često ljubitelje prirode i planinarenja nazivati planinorcima. Rezultati ankete govorili su doduće da su u manjini oni kojima taj naziv smeta, ali kome je potrebna takva anketa? Bez obzira na detalje, čini nam se da je korisna i u početku dobro prihvaćena emisija za planinare koju vodi Vladimir Desnica ušla na slijepi kolosijek i da bi je trebalo vratiti i usmjeriti pravim putem. Informacije o izletima i planinarskim susretima su korisne, ali bi takva emisija trebala sadržavati i druge priloge: crticu iz planinarskog života, povijest planinarenja, savjeti o čuvanju cvijeća i bilja uz planinarske staze, ekološke teme itd. Poneka nova ideja ne bi škodila planinarama, ali i slušateljima.«

Dr. Zeljko Poljak

● **Pješačenjem do zdravlja i u Crikvenici.** PD »Strilež« sve aktivnije djeluje na području svoje općine. Pored obnove partizanskog logora »Kurin« (taj logor formiran 1941. godine nikada nije bio otkriven i djelovanje je do kraja rata), održavanja dijela Riječke planinarske transverzale na svom terenu, niza vrlo dobro organiziranih i vodenih izleta, namjerava da svake godine zadnje nedjelje mjeseca svibnja organizira masovni rekreacijski pohod za građanstvo svih životnih dobi. Pješačenjem bi sudionici ujedno upoznavali prekrasno planinsko zaleđe Crikvenice. Tom akcijom nesumnjivo pridonijet će još većem afirmiranju i propagiranju planinarstva u tom kraju. Pored toga, koncept pohoda može poslužiti našim turističkim radnicima na obogaćenju naše skromne turističke ponude. Akcija je zamišljena kao rekreativni pohod prilagođen svim uzrastima, bez obzira na njihovu fiziku konstituciju i kondiciju. Za ovu godinu predviđena je dionica Crni kal — Kurin.

(Miljenko Pavešić)

● **Pohod željezničara** održan je 16. travnja u čast Dana željezničara na Oštrecu u organizaciji PD »Željezničar« iz Zagreba. Za taj pohod tiskan je dnevnik u kojem se svake godine potvrđuju sudjelovanje. Za drugi posjet dobiva se brončana, a za četvrti srebrna, za sedmi zlatna značka, a za deseti priznanje. (J. Sakoman)

● **Pohodi »U susret zdravlju«** postaju lijepa tradicija. U siječnju je održan osmi takav posjet na Oštrec s više od 1500 posjetilaca (1), a u travnju je peti pohod na Plješivici u povodu Svjetskog dana zdravlja organiziran DTO »Partizan« iz Sarajeva. Organizacija vrlo dobra.

(J. Sakoman)

● **Omladinski marš »Učka 1989.«** Mladi i omladina najmanje goranske komune, Čabar, bili su aktivni sudionici omladinskog marša »Učka '89« od 30. marta do 2. aprila ove godine. U toku marša posadili su novo zelenilo, snimili ekološko stanje na terenu kroz koji su prolazili te održali skupove na mjestima velikih zagadivača. Svojim snimkama priredili su i izložbu fotoa. Pored mladih Čabrnara bili su ti i ostali omladinci iz Gorskog kotara, iz Vrbovskog, Delnice i Ogulinja. I članovi PD »Kozarac« iz Vrbovskog bili su na maršu. Njegova je ruta vodila dijelom planinarskog puta »Tragom Gorane mlađosti«. Marš je trajao dva dana s polaskom iz lovišta šume Litorić, preko izletišta Orlove stijene, zatim preko Goranova rodna mjesto Lukovdola, do Severina na Kupi. U okviru drugog dana puta prebacili su se do Ičića, odakle su marš nastavili pješice do vrha Učke, gdje su se pridružili središnjoj ovogodišnjoj manifestaciji.

(D. Mamula)

● **Skupština PD »Strmac«.** Skromni, ali, nadasve radišni planinari PD »Strmac« iz Nove Gradiške ovih su dana održali redovnu godišnju skupštinu. I kao što to pričili, skupština je održana na Strmcu, prelijepom izletištu iznad grada, na obroncima Šunja. Ovoga puta oni su bili gosti u objektu šumskog gospodarstva, ali uskoro će imati vlastiti krov nad glavom. O izgradnji planinarskog doma i svim aktivnostima provedenim u prošloj godini izvještio je Mihajlo Trifunović, predsjednik društva. On je iznio program rada za ovu godinu u kom je posebno naglašeno dovršenje i otvaranje doma. Velik broj dobrovoljnih radnih sati najrečitije govori o entuzijazmu koji krasи ove zaljubljenike u svoj Strmac i sve planine naše zemlje. Izvještaj o proteklom radu i program rada za ovu godinu jednoglasno je prihvatilo šezdesetak prisutnih članova. Skupština su pozdravili gosti iz planinarskih društava »Petrov vrh« iz Daruvara i »Sokolovac« iz Slav. Požege. Dobrivoje Ćetojević, član Komisije za dodjelu priznanja PSH, pozdravio je prisutne i uručio ovim vrijednim planinarama najveće priznanje za njihov rad. Zlatni znak Saveza, dok je brončani znak primio desetak pojedincaca. Isto tako društvo je nekolikini svojih članova dodijelilo priznanja za njihov nesrebitan trud. Skupštini su prisustvovali i predstavnici društveno-političke zajednice te poohvalili dosadašnja dostignuća planinara i obećali pomoć u daljnjem radu. Na kraju ono čime se danas može poohvaliti rijetko koje društvo, je veoma brojna i aktivna pionirska sekcija čiji mlađi članovi su svojim zvonkim smijehom posebno obilježili ovu Skupštinu (Ivica Škramić)

● **Što je s Partizanskim putem po Medvednici?** Planinarke PD Sisak, Dajana i Željka Brodarac poslale su u proljeće 1987. u obitelj Boris, Miroslav i Liljana Borkovec u rujnu 1988. knjižice Partizanskog puta Medvednicom na ovjeru i dodjelu značke Planinarskog društva Stubičan, na adresu PD Stubičan 41240 Donja Stubiča pp 16. Pošto nisu dobili ovjerenje dnevnik i značke niti bilo kakvu obavijest, mole ovim putem planinare koji nešto znaju o njihovim dnevnicima da im se javi na adresu: PD Sisak, OSIZ za odmor i rekreaciju, MK Željezara Sisak 44000 Sisak.

● **Izrada planinarskih značaka i amblema.** Omladinski centar »7 Sekretara SKOJ-a« u svojoj radio-nici za sotisnik s izradu za društvene organizacije, koje okupljaju mlade, pa tako i za planinarska društva i saveze, po znatno povoljnijim cijenama niz proizvoda, od kojih spomenimo dio interesarantnog za planinare: diplome, zastavice, pozivnice, plakati, bedževi, amblemi, naljepnice itd. Za sve informacije nazvati na telefon (044) 81-234 ili pisati na adresu: Omladinski centar »7 Sekretara SKOJ-a«, Strosmayerov trg 11, 41520 Petrinja.

Planinarski savez Hrvatske

- **Adresar planinarskih društava
u SR Hrvatskoj**
- **Planinarski objekti u SR Hrvatskoj**
- **Planinarske akcije 1989.
u SR Hrvatskoj**
- **Stanice Gorske službe spašavanja
u SR Hrvatskoj**
- **Stanice vodiča u SR Hrvatskoj**
- **Orijentacijska natjecanja
u 1989. godini**
- **Vezni putevi i transverzale
u SR Hrvatskoj**
- **Planinske postojanke
v SR Sloveniji**

Zagreb 1989

UVODNA RIJEČ

Već duže vremena osjeća se nedostatak informativnog priručnika koji bi sadržavao podatke potrebne planinarima i planinarskim društvima u SR Hrvatskoj. Zato je koncem 1988. godine Predsjedništvo PSH uputilo svim planinarskim društvima i regionalnim savezima upitnik radi prikupljanja takvih podataka. Do određenog roka mnoga se društva nisu odazvala pa je rok produžavan duboko u ovu godinu. Nažalost, ni tada još nisu sva društva dala potrebne podatke pa smo odlučili da objavimo ono što smo skupili nadajući se da će to mnogima biti od koristi u drugoj polovini godine te da će ujedno poslužiti kao poticaj za bolju suradnju društava u sličnom priručniku što ga namjeravamo objaviti početkom iduće godine. PSH će na osnovi primjedaba korisnika ispraviti u idućem izdanju nedostatke i pogreške kojih sigurno ima u ovoj brošuri. PSH ne može snositi odgovornost za točnost ovdje objavljenih podataka jer se u dinamičnim planinarskim zbivanjima prilike neprestano mijenjaju. Zbog obilja podataka nije bilo moguće svaki od njih posebno provjeravati te smo se morali osloniti na upitnike što su ih društva poslala. Posebno upozoravamo izletnike da prije posjeta nekom planinarskom domu provjere nisu li se dogodile kakve promjene, kako se ne bi našli pred zatvorenim vratima.

Zahvaljujemo se svim onim društvima i njihovim vrijednim funkcionarima koji su se potrudili da nam na vrijeme dostave potrebne informacije. Posebno se zahvaljujemo Planinarskom savezu Slovenije koji nam je za ovu prigodu dostavio nove podatke o domovima u toj republici, jer oni odavna ulaze u djelokrug naših planinara.

Planinarski savez Hrvatske

PLANINARSKE EDICIJE I ZNAČKE KOJE SE MOGU NABAVITI U POSLOVNICI PSH (tel. 041/448-774)

Vodič Planinara Hrvatske	dinara	Transverzalni dnevnik JU	10.000
Vodič po uređenim špiljama SRH	50.000	Transverzalni dnevnik	
Klek, stijene, penjači	5.000	Petrova gora—Bihać	5.000
Speleološki priručnik	5.000	Karta Sjeverni Velebit	10.000
Planinarski dnevnik	5.000	Velebitske značke s motivom Velebita	
Razglednice Velebita (5 vrsta), 1 komad	10.000	(komplet ima 7 kom), 1 kom	1.000
Transverzalni dnevnik SRH	1.000	Značka PSH — emajlirana pozlaćena	15.000
Transverzalni dnevnik VPP	20.000	Značka PSH — emajlirana poniklana	15.000
	20.000	Velika emajlirana pozlaćena	
	20.000	značka PSH	40.000

Na edicije dajemo popust: za više od 5 kom 20%, a na značke za više od 5 kom 10%
Cijene vrijede do 1. rujna 1989.

ADRESAR PLANINARSKIH DRUŠTAVA I SAVEZA U SR Hrvatskoj

(p) PREDSJEDNIK — ADRESA — TELEFON

(t) TAJNIK — ADRESA — TELEFON

NAZIV DRUŠTVA	ADRESA — TELEFON
BEDEKOVČINA	41221 Bedekovčina, Aleja V. Jureca 4 (Josip Đundek) (p) Car Milan, Bedekovčina, J. B. Tita 77 (t) Đundek Josip, Bedekovčina, A. V. Jureca 4
BILO	43300 Koprivnica, pp 44 (p) Dr Milić Kovačić, Koprivnica, R. Končara 9a, 043-821-298 (t) Vrabec Branka, Koprivnica, Varaždinska cesta 25, 043-824-205
BIOKOVO	58300 Makarska, pp 75, Dalmatinska 5 (p) Sarić Ante, Tučepi (t) Šimić Drago, Makarska, 058-612-640
BILOGORA	43000 Bjelovar, pp 38, 043-285-105 (p) Dr Ponedelak Đuro, 043-43-636
BITORAJ	41000 Zagreb, Ilica 220, dvorište (p) Pakalović Mirko, 041-315-561 (t) Vuradin Miro, 041-566-821
BIJELE STIJENE	51315 Mropalj, 19. marta bb (Zeljko Kanjer)
BLAGUS	41000 Zagreb, Srebrnjak 73 (Drago Bertović)
CESARGRAD	41290 Klanjec (t) Pleško Marijan, Klanjec, M. Gupca 3, 049-50-162
ČRНОMЕРЕЦ	41000 Zagreb, Trg Francuske republike 15, (Skupština općine Črnomerec (Glogolja Josip)
DALEKOVOD	41000 Zagreb, M. Cavića bb (Zeljko Valek)
DJED	44230 Kostajnica, R. Djetelića 2 (Juraj Grahovac) 044-85-022
DILJ	55000 Slavonski Brod, Slavonija DI — Stjepan Safundžić, M. Gupca 45
DINARA	59300 Knin, Petra Drapšina 5, (Škaric Ilija) (p) Škaric Ilija, Knin, Petra Drapšina 5, 059-62-842 (t) Popović Ratko, Knin, 059-62-122
DUBOVAC	47000 Karlovac, pp 77
DUGI VRH	42000 Varaždin, Adžijin trg 7 (p) mr Rihtarić Milić, Varaždin, Kurelčeva 18a, 042-53-732 (t) Majnarić Antun, Varaždin, Vinička 3, 042-48-452
DAKOVO	54400 Đakovo, I. L. Ribara 53 (Miro Lay) (p) Otmar Tosenberger, Đakovo, Ploniška 14, 054-845-085 (t) Miro Lay, Đakovo, I. L. Ribara 53, 054-843-420
FERIMPORT	41000 Zagreb, Trg. M. Tita 12
GAVRILOVIĆ	44250 Petrinja, SOUR PI-GAVRILOVIĆ, 28. sud 59, 044-81-126 (221) (p) Bakarić Darko, Petrinja, 044-81-126 (490) (t) Janjanin Snežana, Petrinja 044-81-126 (432)
GLAS ISTRE	52000 Pula, Omladinska 19
GRABOVICA	58340 Kardeljevo, V. Nazora 1
GRADINA	41282 Konjščina, pp 2 (p) Kleković Franjo, Konjščina, D. Konjščina 36 049-65-159 (t) Kranjec Alojz, Konjščina, Knička 14 049-65-036
GRAFIČAR	54000 Osijek, Gundulićeva 6 Zorko Plešnik (p) Plešnik Zorko, Osijek, Gundulićeva 6, 054-24-264 (t) Gelo Tomislav, Osijek 054-23-108
GRAFIČAR	41000 Zagreb, Breščenskoga 4 (p) Sor Vladimir, Zagreb, Vrhovac 8, 041-278-633 (t) Levičnik Nikolaj, Zagreb, V. Popovića 27, 041-683-762
GREBENGRAD	42220 Novi Marof, pp 50
GROMOVAČA	48220 Otočac, pp 10
IMBER	58310 Omiš, Setalište prvoboraca 10
INA-TRGOVIN/BEJOLASICA	41020 Zagreb, Avenija V. Holjevca 10
IMOTSKI	58260 Imotski, Palih boraca 17 (Josip Vukosav) (p) Čosić Jozo, Imotski, V. Nazora 3, 058-84-207 (t) Vukosav Josip, Imotski, Palih boraca 17, 058-84-340
INA PROJEKT	41000 Zagreb, Proleterskih brigada 78 (p) Gajski Milan, 041-533-444 (t) Devčić Davor 041-533-444
INDUSTROGRADNJA	41000 Zagreb, Savska cesta 66/10 (p) Cirković Ankica, Zagreb, Podaupskog 32, 041-518-295 (t) Čurić Stipan, Zagreb, Bukovačka 52, 041-510-097
IVANČICA	42240 Ivanec, pp 40, Gajeva 13/III (p) Canžar Ivan, Ivanec, Trakoščanska 10, 042-76-337 (t) Soštaric Cvjetko, Ivanec, Gajeva 10, 042-76-390
JANKOVAC	54000 Osijek, Božidara Adžije 2 (p) Matović Miroslav, Osijek, Beogradska 27, 054-27-149 (t) Vučak Ivan, Osijek, Sumadijska 36, 054-54-318
JAPETIC	41430 Samobor, pp 32, Starogradská 15 (p) Bišćan Darko, Samobor, Matova 1, 041-880-904 (t) Vuković Krešo, Samobor, Lešće 33

JASTREBARSKO	41420 Jastrebarsko, pp 20 (p) Slat Ivan, Jastrebarsko, Cvjetno naselje 11/I, 041-830-471 (t) Obelić Mladen, Jastrebarsko, Vl. Rendulić
YETI	41200 Kutina, Zaječarska 1 (Turističko društvo), 045-21-233 (p) Tomač Željko, Kutina, Vrijenac Matoša K-4/1 (t) Jakovljević Valentin, Kutina, neboder, 045-24-594
KALNIK	43260 Križevci, Trg A. Nemčića 6, 043-841-199 (p) Konfici Lujo, Križevci, Paška 10 043-841-277 (t) Dečić Goran, Križevci, Istarska 27, 043-841-235
KAMENAR	59000 Šibenik, Težačka 98 (Ante Juras) (p) Matošin Vinko, Šibenik, Njegošev trg 2, 059-24-835 (t) Juras Ante, Šibenik, Težačka 98, 059-25-914
KAMENJAK	51000 Rijeka, Korzo 40
KLEK	47300 Ogulin, pp 75 (p) Prerad Milan, Ogulin, 0401-26-83 (t) Marković Franjo, Ogulin, Zegar 62
KLIKUN	55310 Pleternica, pp 17 (p) Novosad Slavko, Pleternica, 055-50-367 (t) Mesić Miroslav, Pleternica, 055-50-000 (24)
RADE KONCAR	41000 Zagreb, Falerovo šetalište 22 (p) Gomzić Zoran, Zagreb, Martićeva 49, 041-413-801 (t) Biličić Mato, Zagreb, Lošinjska 31, 041-565-671
KOZARAC	47322 Vrbovsko, Grozdane 7 (Srđalj Juraj)
KOZJAK	58212 Kaštel Sućurac, pp 24
KRNDIJA	54500 Našice, Braće Radić 40
KUNA GORA	41218 Pregrada, Trg E. Leskovara 7/1
LTA	42000 Varaždin, Janušićeva 33, 042-57-277 (6—14 sati) (p) Dušasek Julio, (t) Turkalj Blaženka, Varaždin, A. Butorac 1, 042-47-764
LIPA	41260 Sesvete (Josip Rukavina) Beogradska 3 b (p) Rukavina Josip, Sesvete, 041-251-702 (t) Braković Elizabeta, Sesvete, 041-251-044
KBC »MAKSIMIR«	41000 Zagreb, Salata 2, Ravnateljstvo KBC, Nevenka Mioč. 041-432-333 (427) (p) Poljak dr. Željko, Zagreb, A. Cesara 5, 041-271-752 (t) Nevenka Mioč, Zagreb, Salata 2, Ravnateljstvo KBC 041-432-333 (427)
POK MAKSIMIR	41000 Zagreb, Kulušićeva 2
MARJAN	58000 Split, pp 332
MEDVEDNICA	41000 Zagreb, Radnička cesta 43 (Vlado Smojver)
MILENGRAD	41284 Budinščina (Herceg Lujo)
MONTER	41000 Zagreb, Nikole Demonje 4, 041-571-866 (p) Farkaš Boris, Zagreb, Gortanova 3, 041-316-074 (t) Pofek Tereza, Zagreb, Perušićka 16, 041-337-472
MOSLAVINA	41316 Ludina, 5. maja 8 (Marijan Miletić)
MAKS PLOTNIKOV	41430 Samobor, B. Krajgera 14 (Fotokemika) (p) Anić Zvonko, 041-231-833 (t) Čebzanov Mirjana, Samobor, Givnik 40, 041-880-024 (21)
MOSOR	58000 Split, pp 269, Marmontova 2 (p) Gabrilčić Goran, Split, Tijardovićeva 18, 058-512-835 (t) Lovasić Tatjana, Split, Končareva 39, 058-512-784
NAFTAPLIN	41000 Zagreb, Šubićeva bb (Novana Hrabak)
NOVI ZAGREB	41020 Novi Zagreb, pp 65, Remetinačka 60 (p) Györi Diana, Zagreb, Radnički dol 46, 041-440-547 (t) Matišić Zlatko, Zagreb, Domačinovićeva 1, 041-672-568
OBRUČ	51000 Rijeka, F. Candeka 40 (MZ »Turnić«)
OĆNICA	41000 Zagreb, pp 322
INA-OKI	41000 Zagreb, Zitnjak bb, 041-231-66/2035 (v) Serdarević Senaid, Zagreb, Kamaufova 4, 041-444-457 (t) Slijepčević Zvonimir, Zagreb, Lenjinov trg 10, 041-417-489
OPATIJA	51410 Opatija, pp 31
ORAHOVICA	54515 Orahovica, Radnička 21 (Mato Mitrović)
ORJEN	50000 Dubrovnik, Braće Andrijića 7
ORLJAK	51410 Opatija, M. Gorkog 8 (p) Rubeša Željko, Opatija, Kosovska 9 (t) Rubeša Mario, Opatija, M. Gorkog 8
OSTRC	41250 Zlatar, Zagrebačka 2a (Marijan Čorić)
PTT OSIJEK	54000 Osijek, Beogradska 17
PTT VARAŽDIN	42000 Varaždin, Trg slobode 9
PAKLENICA	57000 Zadar, Dječji park bb (p) Domazet Mirko, Zadar, Blaža Valjina 19a, 057-431-601 (t) Pavlović Toplica, Zadar, M. Oreškovića 21, 057-438-017

NAZIV DRUŠTVA	ADRESA — TELEFON
PAPUK	43300 Virovitica, J. Vlahovića 4 (Zvonimir Kovačević)
PAZINKA	52300 Pazin, M. B. Rašana 2/1
PETEHOVAC	51300 Delnice, Trg M. Tita 1
PETROV VRH	43500 Daruvar, pp 80
PLATAK	51000 Rijeka, Korzo narodne revolucije 2/3
PLANIK	51470 Umag, M. Tita 3/II, 053 52-714 (p) Bašić Romano, Umag, Istarska 2, 053 51-945 (t) Voros Vladimir, Umag, VI. Gortana 48, 053 57-059
PLAVINKA	41210 Zabok, M. Gupca 65 (Turistički savez općine)
PLJEŠIVICA	47290 Tltova Korenica, B. Ognjenovića 2 (Uzelac Milan)
PRIJATELJI PLANINA	41000 Zagreb, Draškovićeva 80/III
PRIJATELJ PRIRODE	41310 Ivanić grad, D. Kajfeša 1/1 (p) Bokun Ivan, Ivanić grad, 045-80-855 (t) Kržić Boris, Ivanićgrad, 045-80-161
PRIRODA	41000 Zagreb, Račkoga 6 (Privredna banka — Tomislav Đurić)
PROMINA	59321 Drniš, B. Borjana 6 (Mrše Đuro)
PSUNJ	43550 Pakrac, pp 46 (p) Milišić Slavko, Pakrac, M. Pijade 6, 046-83-834 (t) Kulhavi Predrag, Pakrac, N. Dimić 4
PRVOMAJSKA	41000 Zagreb, Žitnjak bb, 041-434-455 (260) (p) Bažulj Drago, Zagreb, Trnjaške saylice bb (t) Gidija Jasna, Zagreb, V. Popovića 17, 041-683-712
RAVNA GORA	42000 Varaždin, pp 128 (p) Horvat Vladimira, Varaždin, Milice Pavlić 24, 042-51-993 (t) Stipan Marina, Varaždin, Markovićeva 10, 042-41-066
RIS	41000 Zagreb, Bolnička cesta 34, 041-156-122 (p) Smrňák Silvio
RISNJAK	41000 Zagreb, Savska 62 (Bradač Vera) (p) Putra Božidar, Zagreb, Malovanske stube 10, 041-433-879 (t) Glavić Silvio, Zagreb, Ilica 57, 041-428-299
RUDNIK	51305 Tršće, Gupčeva bb
RUNOLIST	41243 Oroslavje, pp 45
RUNOLIST	41000 Zagreb, M. Pijade 2, tel. 041-423-956
POK RIJEKA	5100 Rijeka, JNA 36 (Tadijanić Alen) (p) Tadijanić Alen, Rijeka, JNA 36, 051-23-69 (t) Čeh Atila, Rijeka, V. Novaka 14, 051-31-988
STRMAC	55400 Nova Gradiška, pp 52 (p) Trifunović Mihaило, Nova Gradiška, Lenjinovo naselje 15, 055-61-986 (t) Ograjšek Ivan, 55404 Cernik, 055-62-738
SISAK	44103 Sisak, MZ »22 lipanj 1941«, Trg I. internationale 36 (p) Brodarac Dajana, 044-22-777 (363), 40-332 (t) Brodarac Željka,
SKRADSKI VRH	51311 Skrad, (Božidar Glad)
SLJEME	41000 Zagreb, Jurišićeva 1a, 041-275-965
SOKOLOVAC	55400 Slavonska Požega, 13. maja 1 (OSUP Dragojlović Dobrinka) (p) Böhm Željko (t) Dragojlović Dobrinka (OSUP), Sl. Požega, 13. maja 1, 055-72-066
SPLIT	58000 Split, pp 45
STRAHINJČICA	49230 Krapina, M. Tita 2 (Filip Majić) 049-71-257 (p) Fercék Jeronim, Krapina, Setalište I. Božića 1, 049-71-314 (t) Majić Filip, Krapina, Zagorskog odreda 4, 049-71-151
STRILEŽ	51260 Crikvenica, Tomislavova 68 (p) Margan Damir, Crikvenica, Tomislavova 126a, 051-781-839 (t) Savić Vladimir, Crikvenica, Tomislavova 68, 051-782-853
STUBIĆAN	41240 Donja Stubica, Zagrebačkog odreda 8 (Nikola Stefek)
SUSEDGRAD	41090 Podused, Dvoriček 3
SVILAJA	58230 Sinj, D. Marasa 7, (Breko Ladislav) (p) Dalbello Frano, Sinj, Borićevac 1, 058-82-152 (t) Kodžomar Ivica, Sinj, T. Anušića 62, 058-82-583
SUTJESKA	41000 Zagreb, Socijalističke revolucije 12 (Dom JNA) (p) Prekić Saban, Zagreb, Susedgradska 5, 041-315-785 (t) Stern Ranka, Velika Gorica, D. Vasića 23, 041-711-142
SIBANICA	58350 Metković, V. Vlahovića 12 (Tomislav Zubčić)
TEP	41090 Zagreb, Medarska 69, 041-156-522 (p) Keler Dragutin (t) Malec Boris
TOČAK	54520 Podravsko Slatina
TORPEDO	51000 Rijeka, Industrijska 19 (p) Lazlić Zoran, Rijeka, Dolčić 12 (t) Žnidarić Boris, Rijeka, R. Tomšića 4, 051-519-726

NAZIV DRUŠTVA

ADRESA — TELEFON

TRAKOŠCAN	42250 Lepoglava, KPD, (p) Kostanjevec Franjo, Lepoglava, 13. srpnja 042-641-812 (t) Varović Miljenka, Lepoglava, Trg M. Tita 5, 042-641-190
TUHOBOĆ	51000 Rijeka, G. Krkleca 15 (Gordana Stojić)
TROGLAV	41000 Zagreb, Vrhovec 5, (Klub omladine Črnomerec) (p) Vuksan Simšić, Zagreb, Ilica 231/V, 041-572-054 (t) Škoda Branko, Zagreb, Slovenska 19, 041-574-317
UČKA — PTT	51000 Rijeka, Korzo narodne revolucije 13, RO PTT (p) Bogević Boris, Rijeka, Setalište 13. divizije 57, 051-427-446 (t) Kahaln Juraj, Rijeka, Z. Marča 63, 051-424-950
VRANICZANY	41223 Začretje, Pustodol 40 (Petrović Drago)
VIHOR	41000 Zagreb, Basaričekova 8, 041-428-552 (p) Graša Josip, Zagreb, Dobrincićeva 15, 041-310-838 (t) Oremuš Graša Renata, Zagreb, Dobrincićeva 15, 041-310-838
VELEBIT	41000 Zagreb, Radićeva 23, 041-426-245 (p) Fantov Neven, Zagreb, 041-576-775 (t) Tomšić Gordan, Zagreb, Utješinovićeva 10, 041-270-938
VINICA	47250 Duga Resa (Pamučna industrija), pp 15
VISOČICA	48000 Gospic, pp 1 (p) Bjegović Željko, Gospic, B. Prpića 4, 048-43-74 (t) Korica Miloš, Gospic, VI proleterske 96, 048-46-73
VITRENIK	58327 Podgora (Dom kulture)
VIŠNJEVICA	51314 Ravna gora, I. G. Kovačića 172 (p) Ivaničić Andelko, Ravna gora 271, 051-810-440 (t) mi Brejjak Anto, Ravna gora, 051-810-477
VRBOVEC	43216 Vrbovec, V. Vlahovića 29 (Jalšić Nikola)
VRŠAK	51312 Brod Moravice, Gornji kuti 10a (Boris Golik) (p) Naglić Damir, Brod Moravice 051-817-202 (t) Marinčić Božena, Brod Moravice, Lokvica bb, 051-817-226
ZAGREB-MATICA	41000 Zagreb, Bogovićeva 7/III, 041-421-070 (p) Ladavac Olga, Zagreb, Zagorske brigade 5, 041-520-928 (t) Stiličić Ruža, Zagreb, Sišićeva 13, 041-672-521
ZANATLJIA	54000 Osijek, Mokranjčeva 2 (p) Rodnik Dragutin, Osijek, Medulinska 20, 054-57-562 (t) Zakanj Magdalena, Osijek, Višenac VI SUK-a 105, 054-87-433
ZANATLJIA	41000 Zagreb, Mažuranićev trg 13 (p) Krizmanić Jakov, Zagreb, Maksimirska 13, 041-229-713 (t) Antončić Josip, Zagreb, R. Končara 52/1
ZAVIŽAN	51270 Senj, V. Novaka 1 (Mladen Atanasić)
ZELINA	41280 Zelina, Nazorova 18, (Houška Mladen) 277-211
ZLATAR BISTRICA	41247 Zlatar Bistrica, poste restante (p) Dr. Santelek Ivan, Zlat. Bistrica, Nazorova 5, 049-61-217 (t) Fuček Ivan, Zlat. Bistrica, Partizanski put bb
ŽELJEZNIČAR	41000 Zagreb, Trnjanska 5b (p) Baruškić Drago, 041-670-458 (t) Stanulić Ljudevit, 041-218-942
ŽELJEZNIČAR	43000 Gospic, pp 1 (p) Klobučar Milan, Lički Osik, 048-78-123 (t) Surla Danilo, Gospic, JNA 14, 048-49-96
ŽELEZNA GORA	42300 Čakovec, pp 76 (p) Merlić Tomislav, Čakovec, M. Krleže 20, 042-812-816 (t) Bistrović Tomislav, Čakovec, Strosmajerova 9, 042-814-132
PLANINARSKI SAVEZ SLAVONIJE	54000 Osijek, Mokranjčeva 2 (p) Drago Trošelj, 54500 Našice, M. Salaj 31, 054-712-224 (t) Đorđe Ballić, 54000 Osijek, Radićeva 14, 054-125-791
OPĆINSKI PLANINARSKI SAVEZ RIJEKA	51000 Rijeka, pp 252 (t) Miljenko Pavešić, 51000 Rijeka, A. Barca 3c, 051-30-470
SAVEZ PLANINARSKIH DRUŠTAVA ZAGORSKOG PLANINARSKOG PUTA	42000 Varaždin, pp 128 (PD »Ravna gora«) (p) Soštaric Cvjetko 41250 Zlatar, Zagrebačka 1, 049-61-823 (t) Makšan Đuro 42000 Varaždin, Ludbreška 5/3, 042-48-384
PLANINARSKI SAVEZ ZAGREBA	41000 Zagreb, Kozarčeva 22, 041-441-038 (p) Berljak Darko, Zagreb, Vlaška 102, 041-448-831 (t) Gobec Željko, Nova Ves 65, 041-441-088
PLANINARSKI SAVEZ DALMACIJE	53000 Split, pp 33 (p) Antunac Ivo, Šibenik, Zadarska 15

PLANINARSKI OBJEKTI U SR HRVATSKOJ

NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA. VISINA m/nm	PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI	VRLJEME RADA
POŽESKO GORJE		
»Lapjak«, Velika (d) 335	»Sokolovac« Slavonska Požega, telefon u domu (055) 53-010	stalno
»Petrov vrh«, iznad Daruvara (d) 615	»Petrov vrh« Daruvar, telefon u domu (046) 33-915	stalno
»Jankovac«, Papuk (d) 425	»Jankovac« Osljek, tel. u domu 0560-704-000	stalno
»Omanovac«, Psunj (d) 654	»Psunj« Pakrac, informacije u hotelu Lipik, tel. (046) 88-284	stalno
»Đuro Pilar«, Dilj-gora (d) 169	»Dilj« Slavonski Brod	vikendom i po dogovoru
»Nevoljaš«, Papuk (s)	Stanica GSS Slavonska Požega, Dr. Tomislav Sablek, tel. (055) 72-989	
»Trišnjica«, Papuk (s)	»Sokolovac« Slavonska Požega, <u>dom</u> Lapjak, tel. (055) 43-010	po dogovoru
»Borovik«, (s) 155	»Đakovo« Đakovo	po dogovoru
»Treća kuća«, Klašnice, 343	»Klikun« Pleternica	po dogovoru
BILOGORA		
Kamenitovac (d) 242	»Bilogora« Bjelovar, telefon u domu (043) 885-105	stalno
HRVATSKO ZAGORJE		
Pesek (s) 295	»Bilo« Koprivnica	po dogovoru
Kalnik (d) 475	»Kalnik« Križevci, telefon u domu (043) 857-003	stalno
»Josip Pasarić«, Ivančica (k) 1061	»Ivančica« Ivanec, domar Franjo Hrg, tel. (042) 76-747	vikend, praznici, po dogovoru
Grebengrad (k) 400	»Grebengrad« Novi Marof	stalno
Anka Ivić, Ravna gora (d) 660	»Ravna gora« Varaždin	vikend, praznici 1. 4—30. 11. i po dogovoru
Pusti duh, Ravna gora (k) 672	»Trakoščan« Lepoglava	stalno
Strahinjčica (d) 618	»Strahinjčica« Krapina	vikend, praznici 1. 4—30. 11.
Cesograd (k) 460	»Cesograd« Klanjec	nedjelja i po dogovoru
Kuna gora (d) 460	»Kuna gora« Pregrada	vikend, praznici
Pokoječ (d) 434	»Milengrad« Budinčina	stalno
Grabovica (d) 240	»Dugi vrh« Varaždin	po dogovoru
MEDVEDNICA		
Susedgrad (d) 165	»Susedgrad« Zagreb	Ø
Lojzekov izvor (k) 400	»Stubičan« Donja Stubica	po dogovoru
Glavica (d) 470	Savez izviđačkih i planinarskih organizacija općine Susedgrad Silvijo Smrnjak, telefon (041) 156-122	stalno, osim pon. i utorka
Risnjak (k) 724	»Risnjak« Zagreb, telefon opskrbnika Jakob Kukor (041) 438-668	vikend, praznici
Grafičar (d) 864	»Grafičar« Zagreb, telefon u domu (041) 445-646	stalno
Runolist (d) 824	»Runolist« Zagreb	stalno
»Ivan Pačkovski« Puntijarka (d) 957	»Zagreb-Matica« Zagreb, telefon u domu (041) 445-013	stalno
Lipa — Rog (d) 709	»Lipa« Sesvete	vikend, praznici
SAMOBORSKO I ŽUMBERAČKO GORJE		
»Janko Gredelj« Oštac (d) 661	»Željezničar« Zagreb	vikend, praznici
Veliki dol (d) 535	»Japetić« Samobor	stalno
Šoćeva kuća (k) 385	»Japetić« Samobor	stalno
Okić (k) 411	»Maks Plotnikov« Samobor	vikend, praznici
Vodice (d) 850	»Dubovac« Karlovac	po dogovoru
Japetić (d) 815	»Jastrebarsko«	stalno
»Blagajski likovac« (s) 540	»Japetić« Samobor	po dogovoru
»Monter« Žumberak (d) 710	»Monter« Zagreb	?

NAZIV I LOKACIJA OBJEKTA, VISINA m/nm	PD KOJE UPRAVLJA I DAJE OBAVIJESTI	VRIJEME RADA
GORSKI KOTAR		
Hahlići (d) 1111	»Kamenjak« Rijeka	vikend, praznici
Snježnik (s) 1490	»Platak« Rijeka	po dogovoru
Risnjak (d) 1418	PSH Zagreb, informacije i rezerv. Zlatko Klepac, Delnice, M. Tita 1, OZ Croatia	1. 5—30. 9. i po dogovoru
Tuk (d) 878	»Prvomajska« Zagreb	vikend
Jančarica (k) 1236	»Sutjeska« Zagreb	po dogovoru
»Ratkovo sklonište«, Samarske stijene (s) 1184	»Velebit« Zagreb	stalno
»Rade Končar«, Bijele stijene (k) 1300	»Rade Končar« Zagreb	vikend od 1. 5—30. 10.
»Dragutin Hirc«, Bijele stijene (s) 1300	»Rade Končar« Zagreb	stalno
Klek (d+s) 1000	»Klek« Ogulin	vikend, praznici
Duliba (s) 719	»Vihor« Zagreb	stalno
Vinište (s) 300	»Vihor« Zagreb	stalno
»Jakob Mihelčić«, Bjelolasica (s) 1500	»Bitoraj« Zagreb	stalno
Bitorajka (s) 1303	»Kamenjak« Rijeka	po dogovoru
Frbežari (k) 825	»Višnjevica« Ravna Gora	po dogovoru
Javorova kosa (k) 1016	»Višnjevica« Ravna Gora	po dogovoru
Lokanda (k) 963	»Strilež« Crikvenica	u izgradnji
Partizanski logor, Kurin (k) 830		
UČKA I ČIĆARIJA		
Poklon (d) 925	»Opatija« Opatija	ljeti: vikend, praznici
»Stanko Jurdana«, Lisina (d) 640	»Opatija« Opatija	stalno
VELEBIT		
Zavižan (d) 1594	PSH Zagreb; rezervacije: Drago Vuku- šić, 51286 Starigrad kod Senja, Gornja Klada 73	stalno
Rossijevo sklonište (s) 1580	PSH Zagreb	stalno
»Miroslav Hirtz«, Jablanac (d + s) 20	»LTA« Varaždin	1. 5—1. 10.
Alan (s) 1304	PSH Zagreb	15. 6—15. 9.
Radlovac (s) 950	PSH Zagreb	stalno
Gojtanov dom, Visočica (k) 1460	»Visočica« Gospić	po dogovoru
Štirovac (d) 1350	PSH Zagreb	1. 6—1. 10. i praznici
»Borisov dom«, V. Paklenica (d) 450	»Pakenica« Zadar, Đuro Perić, G. Viteza 5, tel. (057) 237-07	stalno
Sijasetska draga (k) 400	»Zavižan« Senj	po dogovoru
Ivina vodica (s) 1250	»Paklenica« Zadar	stalno
DALMACIJA		
Brezovac, Dinara (d) 1050	»Dinara« Knin	po dogovoru
Promina (d) 850	»Promina« Drniš	po dogovoru
Malačka, Kozjak (d) 480	»Split« Split	vikend, praznici
Patalj, Kozjak (d) 460	»Kozjak« Kaštel Sućurac	cijele godine
»Umberto Girometta«, Mosor (d) 900	»Mosor« Split	vikend, praznici
»Slobodan Ravlić«, Lokva, Biokovo (k) 1467	»Biokovo« Makarska	vikend 1. 5—1. 10.
»Ljubo Uvodić Razin«, Mosor (k) 870	»Mosor« Split	vikendom i po dogovoru
Urbanje, Orjen (d) 1007	»Dubrovnik«	po dogovoru
»Ante Bedalov«, Kozjak (s) 400	»Mosor« Split	vikendom i po dogovoru
»Pod Glogovik«, Biokovo (k) 883	»Vitrenik« Podgora	po dogovoru
»Orlovac«, Korita, Kamešnica (d) 650	»Svilaja« Sinj	po dogovoru
Baraka pod Sv. Jurom, Biokovo (d) 1577	»Biokovo« Makarska	vikend, praznici
BANIJA I KÖRDUN		
Kalvarija (d) 300	»Dubovac« Karlovac	vikend, praznici od 1. 4—30. 9.

TRADICIONALNE PLANINARSKE AKCIJE U SR Hrvatskoj u 1989. godini

Datum, naziv akcije, organizator

SRPANJ — JULI

- 4. Sljemenske staze drugarstva na Medvednici (PS Zagreba)
- 4. IV Vihorov kup u orijentaciji (PD »Vihor« Zagreb)
 - 8—15. Dolomiti, Italija (PS Zagreba)
 - 8—9. Dan Kapelskog planinarskog puta (PD »Vihor« Zagreb)
 - 22. Odlazak ekspedicije »Everest '89.« u Kinu — Tibet (PS Zagreba)
 - 23—30. IV slavonski planinarski kamp na Velebitu (PS Slavonije)
 - 27—30. Grossglockner, Austrija (PS Zagreba)
Pepekov memorijal (PD »Ravna Gora« Varaždin)

KOLOVOZ — AUGUST

23.08—02.09. Olimp, Grčka (PS Zagreba)

RUJAN — SEPTEMBAR

- 2. Proslava 20. godina velebitskog planinarskog puta kod Rosijevog skloništa (PSH)
 - 2—3. Glijatarski vikend u Tuku (PD »Prvomajska« Zagreb)
 - 9—10. Tradicionalni pohod na Triglav (PS Zagreba)
 - 10. Pohod na Kamene Svatove (PD »Susedgrad« Podusd)
 - 17. Jesenji prolaz Koprivničkog planinarskog puta (PD »Bilo« Koprivnica)
 - 23. Partizanski put Banjom (PD »Gavrilović« Petrinja)
 - 23—24. Dan »Rade Končara« na Bijelim stijenama (PD »Rade Končar« Zagreb)
 - 23. Runolistov marš na Medvednici (PD »Runolist«)

STANICE GORSKE SLUŽBE SPAŠAVANJA PSH

- Komisija za Gorsku službu spašavannja PSH, Zagreb, Kozarčeva 22, telefon (041) 448-774, predsjednik Komisije Borislav Aleraj, telefon (041) 577-599
- Stanica Gorske službe spašavanja Zagreb pri PSH Zagreb, Kozarčeva 22, telefon (041) 448-774, pročelnik stanice ing. Branko Separović, telefon (041) 270-812
- Stanica Gorske službe spašavannja Samobor pri PD »Japetić« Samobor, Starogradska 15, pročelnik stanice Vladimir Novak, S. Oreškovića 6, Samobor, telefon (041) 880-926
- Stanica Gorske službe spašavanja Sl. Požega, Pročelnik Stanice dr. Tomislav Sablik, Sl. Požega, Ul. JNA 22, telefon (055) 72-166 (bolnica) 72-989 stan
- Stanica Gorske službe spašavanja Ogulin pri PD »Klek«, pročelnik Stanice Ivan Blašković, Ogulin, Sv. Jakob 33, telefon (0401) 72-240 ured i 73-781 stan
- Stanica Gorske službe spašavanja Delnice pri PD »Petehovac«, pročelnik Stanice Hrvoje Babić, poziv prima Zlatko Klepac, Delnice, XIII divizije 44, telefon (051) 811-224 ured i 811-353 stan
- Stanica Gorske službe spašavanja Rijeka pri Općinskom planinarskom savezu Rijeka, Korzo 40, pročelnik Stanice dr. Pijero Katalinić,

- 24. Ususret zdravlju — Samoborsko gorje (PD »Maks Plotnikov« Samobor)
 - Otvoreno prvenstvo Rijeke u orijentaciji (POK »Rijeka Rijeka«)

LISTOPAD — OKTOBAR

- 1. Dan čiste prirode (Planinarski savez Zagorskog planinarskog puta)
 - 1. Dan čiste planinske prirode na Okiću (PD »Japetić« Samobor)
 - 7—8. Dan grafičara na Medvednici (PD »Grafičar« Zagreb)
 - 15. Memorijal »S. Mesić« na Medvednici, takmičenje u orijentaciji (PD »Vihor« Zagreb)
 - 25. Stazama slobode — pohod na Konj, 1856 m (PD »Svilajač Sinj«)
 - 28. Putevima IX dalmatinske udarne brigade (PD »Imotski« Imotski)
 - 28—29. Tragom 1. Šibenskog partizanskog odreda (PD »Kamenar« Šibenik)
 - 29. Povratak ekspedicije »Everest '89.« (PS Zagreba)

STUDENI — NOVEMBAR

- 11—12. Slavonski planinarski Dia-festival na Petrovoj gori (PS Slavonije)
- 12. Planinarska martinska noć »Runolista« (PD »Runolista« Zagreb)
- 17—19. Seminar za zaštitu prirode (PS Zagreba)
- 29. Uspon na Orlovaču (PD »Kamenar« Šibenik)

PROSINAC — DECEMBAR

- 9. IV. Planinarska noć — Varaždin '89. (PD »LTA« Varaždin)
- 9. VI slavonska planinarska veselica u Velikoj (PS Slavonije)
- Skijaški vikend na Bohinju (PD »INA-projekt« Zagreb)

Rijeka, I. Milutinovića 30, telefon (051) 22-853 ured i 33-979 stan

- Stanica Gorske službe spašavanja Zadar pri PD »Paklenica«, pročelnik Stanice Dragoljub Begović, Put Murvice 8, Zadar, telefon (057) 25-320 ured i 25-777 stan
- Stanica Gorske službe spašavanja Split, pročelnik Stanice Željko Knežić, Split, Balkanska 63, telefon (058) 515-752, poziv prima Operativni centar CZ Split, telefon (058) 47-544
- Stanica Gorske službe spašavanja Tršće pri PD »Rudnik«, pročelnik Stanice Anton Soštaric, Prezid, Braće Zagari 2, telefon (051) 822-131 ured
- Stanica Gorske službe spašavanja Varaždin pri PD »Ravna gora«, vd. pročelnika Stanice Zdenko Kereša, Varaždin, Osječka 47, telefon (042) 42-700 ured i 47-194 stan
- Stanica Gorske službe spašavanja Makarska pri PD »Biokovo«, pročelnik Stanice Milan Bulatović, Makarska, Put oslobođenja 67, telefon (058) 611-666 ured i 612-436 stan
- Stanica Groske službe spašavanja Karlovac pri PD »Dubovac«, pročelnik stanice Vlado Furač, Karlovac, Gornja Jelsa 7, poziv prima Dučavko Butala, telefon (047) 36-243 stan i 316-99-160 ured

STANICE VODIČA U SRH

- Stanica vodiča Zagreb, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22
- Stanica vodiča Ivanec, PD »Ivančić«, 42240 Ivanec, pp. pp 40
- Stanica vodiča Zadar, Milisav Mijailović, 57000 Zadar, Put Petrića 51a

- Stanica vodiča Makarska, 58300 Makarska, pp 75
- Stanica vodiča Slavonija, Planinarski savez Slavonije, 54000 Osijek, Mokranjčeva 2
- Stanica vodiča Rijeka, Općinski planinarski savez, 51000 Rijeka, Korzo 40

KALENDAR ORIJENTACIJSKIH NATJECANJA U SEZONI 1989.

LEGENDA

KJug	— Natjecanja za Jugoslavenski orijentacijski kup	PPJug	— Prijedlog akcija od saveznog značaja
EPJug	— Ekipno prvenstvo Jugoslavije u orijentaciji	KHrv	— Natjecanja za orijentacijski kup Hrvatske
KVoj	— Natjecanja za orijentacijski kup Vojvodine	KSrb	— Natjecanja za orijentacijski kup Srbije
KSlo	— Natjecanja za orijentacijski kup Slovenije	PPH	— Pojedinačno prvenstvo Hrvatske
EPHrv	— Ekipno prvenstvo Hrvatske	PPZag	— Pojedinačno prvenstvo Zagreba

Podvučeno — Pojedinačno prvenstvo Jugoslavije

DATUM	NAZIV NATJECANJA		MJESTO	ORGANIZATOR	RANG
SVIBANJ — MAJ					
29. 4.—2. 5. 5.—10. 5.	S—N Tečaj za organizatore orijentacije P—S Kup velesajamskih gradova	Zagreb Brno Beograd Beograd Beograd Beograd Zagreb Zagreb	PSH CSSR Obilić Beograd 21. Maj J. Pančić Maksimir Sljeme		
6. 5.	Sub Kup Obilića	Beograd	Beograd	KSrb	
7. 5.	Ned Dan Mladosti	Beograd	Beograd	KSrb	
13. 5.	Sub Kup 21. maj	Beograd	21. Maj	KSrb	KJug
14. 5.	Ned Kup bezbednosti	Beograd	J. Pančić	KSrb	KJug
20.—21. 5.	S—N Kup oslobođenja Zagreba	Zagreb	Maksimir	KHrv	KJug
27.—28. 5.	S—N Vugrovec 89	Zagreb	Sljeme	KHrv	KJug
28. 5.	Ned Trofej Tuhobić	Rijeka	Tuhobić	PPJug	
LIPANJ — JUNI					
3. 6.	Sub Kup Smedereva	Smederevo	Celik	KSrb	
3. 6.	Sub Savinjski pokal	Zabukovica	Zabukovica	KSlo	
10. 6.	Sub Pinkijevo memorijal	Novi Sad	Poštar	KVoj	
17.—18. 6.	S—N Otvoreno prvenstvo Virovitice	Virovitica	Papuk	KHrv	PPHrv
19.—21. 6.	P—S Logorovanje sa prakt. tečajem	Virovitica	PSH PSJ		
24. 6.	Sub Memorijal R. Končar	Zagreb	R. Končar	EPHrv	
25. 6.	Ned Kup Sida	Sid	Sid	KVoj	KJug
SRPANJ — JULI					
4. 7.	Uto Pup Viñora	Zagreb	Vihor	KHrv	
9.—15. 7.	N—S Evropsko juniorsko prvenstvo	Kufstein	Austria		
12.—21. 7.	S—P O — Ringen	Jamtland	Svedska		
26.—30. 7.	S—N Hungaria kup	Budimpešta	Mađarska		
KOLOVOZ — AUGUST					
1.—5. 8.	U—S Bohemia 89	Novi Bor	CSSR		
7.—11. 8.	P—P Trening kamp. br. 3	Falkoping	Svedska		
12.—20. 8.	S—N Svjetsko prvenstvo	Skovde	Svedska		
16.—20. 8.	S—N Hungaria pokal	Neštin	Mađarska		
26.—27. 8.	S—N Yassa Dunavski kup	Neštin	Neštin	KVoj	KJug
RUJAN — SEPTEMBAR					
31. 8.—3. 9.	C—N Kup Prijateljstva	Trinec	CSSR		
3. 9.	Ned Otvoreno prvenstvo Rijeke	Rijeka	R. Šek		
9.—10. 9.	S—N Otvoreno prvenstvo Gorenjske	Kranj	Tivoli	KSlo	KJug
15.—16. 9.	S—N Ekipno prvenstvo Jugoslavije	Mavrovo	PSM PSJ	EPJug	
16. 9.	Sub Noćno prvenstvo Zagreba	Zagreb	R. Končar		
23. 9.	Sub Pokal Idrje	Godovič	Idrija	KSlo	
24. 9.	Ned Kup Maksimir	Zagreb	Maksimir	KHrv	PPZag
24. 9.	Ned Kup Oslobođenja N. Sada	Novi Sad	Novi Sad		
30. 9.	Sub Pokal Slovenj Gradeca	Slovenj Gr.	Sl. Gradec	KSlo	
LISTOPAD — OKTOBAR					
1. 10.	Ned Memorijal B. Božinovskog	Beograd	Avala	KSrb	
7. 10.	Sub Memorijal M. Marković	Beograd	R. Geolog	KSrb	
8. 10.	Ned Memorijal Palanačke čete	S. Palanka	Jasenica	KSrb	
8. 10.	Ned Memorijal I. Lipovšćaka	Zagreb	Zgb. Matica	KHrv	
14.—15. 10.	S—N Memorijal S. Mesica	Zagreb	Vihor	KHrv	KJug
22. 10.	Ned Memorijal Brežiške čete	Brežice	Brežice	KSlo	

VEZNI PUTEVI I TRANSVERZALE U SR Hrvatskoj

NAZIV PUTA	PLANINARSKO DRUŠTVO	INFORMACIJE, TELEFON
Bilogorskim stazama	»Bilogora« Bjelovar	Pondelak dr Đuro 043-43-636
Jaskanski planinarski put	»Jastrebarsko« Jastrebarsko	Slat Ivan 041-830-471
Riječka planinarska transverzala	Općinski planinarski savez Rijeka	Pavešić Miljenko 051-30-470
Bratski planinarski put Rijeka—Ljubljana	Općinski planinarski savez Rijeka	Pavešić Miljenko 051-30-470
Slavonski planinarski put	Planinarski savez Slavonije Osijek	Balić Đorđe 054-31-444
Ogulinska transverzala	»Klek« Ogulin	Prerad Mihal 0401-2683
Partizanski put Banjom	»Gavrilović« Petrinja	Kovačević Eva 044-81-126/221
Put moslavačkih partizana	»Yeti« Kutina	Jakovljević Valentin 045-24-594
Koprivnički planinarski put	»Bilo« Koprivnica	Vrabec Branka 043-824-205
Ravnogorski planinarski put	»Višnjevica« Ravna Gora	Ivančić Andelko 051-810-440
35 vrhova	»Torpedo« Rijeka	Znidarić Boris 051-519-726
Paklenički planinarski put	»Paklenica« Zadar	Perić Đuro 057-237-07
Cetinska transverzala	»Svilaja« Sinj	Buljan Boris 058-82-447
Tragom prvog šibenskog partizanskog odreda	»Kamenar« Šibenik	Juras Ante 059-23-550
Mosorski partizanski odred	»Biokovo« Makarska	Simić Drago 058-812-640
Stazama kaštelačkih partizana	»Mosor« Split	Lovasić Tatjana 058-512-784
Kajbumčački put	»Mosor« i »Kozjak« Split	Lovasić Tatjana 058-512-784
Planinarski put Konjščina—Ivanščica	»Strahinjčica« Krapina	Ferček Jeronim 049-71-314
Medimurski planinarski put	»Gradina« Konjščina	Kranjec Alojz 049-650-36
Planinarski put po Ravnoj gori	»Zelezna gora« Čakovec	Bistrović Tomislav 042-814-132
Jankovački jubilarni put	»Ravna gora« Varaždin	Makšan Zdenka 042-48-384
Osječki pješački put	»Jankovac« Osijek	Vučak Ivan 054-54-318
Partizanski marš vrhovima Papuka	»Zanatlija« Osijek	Vučak Ivan 054-54-318
Psunjški planinarski put	»Strmac« Nova Gradiška	Rodik Dragutin 054-57-562
Istarski planinarski put	»Rade Končar« i »Vihor« Zagreb	Ograjšek Ivan 055-62-738
Kružni put kroz Samoborsko gorje	»Željezničar« Zagreb	Dlouhy Milovan 041-217-700/52
Velebitno	»Japetić« Samobor	Sakoman Josip 041-565-875
Goranski planinarski put	»Zagreb-matica« Zagreb	Zdenko Kristijan 041-880-802
Planinarski put Petrova gora	»Zagreb-matica« Zagreb	PD 041-421-070
Planinarski put Kornati	»INA-OKI« Zagreb	PD 041-421-070
Planinarski put Vis	»INA-OKI« Zagreb	Đukić Branko 041-231-666 (2477)
Tragom prvog izleta našičkih planinara	PD »Krndija« Našice	Dagmar Doležal 041-231-666 (2238)
Našički planinarski put	PD »Krndija« Našice	Ivanuš Miroslav 041-231-666 (2212)
Transverzala Dilj	PD »Dilj« Slavonski Brod	Trošelj Drago 054-712-224
Partizanski put Mile Ridana	PD »Dilj« Slavonski Brod	Trošelj Drago 054-712-224
Velebitski planinarski put	PSH, Zagreb	Šoš Mijo 055-237-697
»Po planinama SR Hrvatske«	PSH, Zagreb	Šoš Mijo 055-237-697
		041-448774
		041-448774

PLANINSKE POSTOJANKE V SR SLOVENIJI

Planinska postojanka	Nadm. višina	Planinsko društvo Naslov za informacije	Telefon	Režim obratovanja
JULIJSKE ALPE S PREDGORJEM				
Dom Petra Skalarja na Kaninu	2260 m	Bovec: Lado Mrakič, Iskra Bovec	(065) 86-011	OSNP in po dogovoru
Koča na Mangrtskem sedlu	1906 m	Bovec; Erik Cuder, Mala vas 26, Bovec	(065) 86-332	VII-IX
Zavetišče pod Špikom (zimska soba 4 lež.)	2064 m	Jesenice; tf PD	(064) 81-291	VII-IX
Dom v Tamarju	1108 m	Medvode; tf dom	(064) 88-066	OS
Mihov dom na Vršiču	1085 m	Kranjska gora; Andrej Žemva, Bezje 6, Kranjska gora	(064) 88-744	VI-IX in SNP
Koča na Gozdu	1226 m	Kranjska gora; Andrej Žemva, Bezje 6, Kranjska gora	(064) 88-744	OS
Koča v Krnici	1113 m	Kranjska gora; Andrej Žemva, Bezje 6, Kranjska gora	(064) 88-744	OS
Erjavčeva koča na Vršiču	1525 m	Jesenice; tf koča	(064) 88-506	v gradnji
Tičarjev dom na Vršiču	1620 m	Jesenice; tf dom	(064) 88-506	V-X
Poštarski dom na Vršiču	1688 m	PTT Ljubljana; tf dom	(064) 88-507	VI-IX
Koča pri izviru Soče	886 m	Jesenice; tf PD	(064) 81-291	V-X
Pogačnikov dom na Kriških podnih	2050 m	Radovljica; tf PD Verena Mencinger, Na Vrtači 3, Lesce	(064) 75-544 (064) 74-015	VII-X
Aljažev dom v Vratih		Dovje-Mojstrana; tf dom	(064) 89-013	V-X
Dom Valentina Staniča pod Triglavom (zimska soba 2 ležišč)	1015 m			
Triglavski dom na Kredarici	2332 m	Javornik-Koroška Bela; tf PD Franc Svetina, Prosvetna 2, Jesenice	(064) 83-487 (064) 83-126	VII-IX
Kovinarska koča v Krmj	2515 m	Ljubljana matica; tf PD	(061) 316-925	OS
Blejska koča na Lipanci	870 m	Javornik-Koroška Bela; tf PD Franc Svetina, Prosvetna 2, Jesenice	(064) 83-487 (064) 83-126	VI-IX
Planinska koča Jeseniško- Bohinjskega odreda na Uskovnici	1630 m	Bled; Janez Petkoš, Rečiška 25a, Bled	(064) 75-861	VI-X
Planinska koča Bohinjskih prvoborcev na Vojah	1154 m	Bohinj-Srednja vas; Tilka Cvetek, Turističko društvo Bohinj	(064) 76-330	VI-X in I
Kosihev dom Vogar	690 m	Bohinj-Srednja vas; Tilka Cvetek, Turistično društvo Bohinj	(064) 76-330	VI-IX
Koča na Planini pri Jezeru (zimska soba 6 ležišč)	1054 m	Zelezničar Ljubljana; Kancijan Kušar, Savlje 39, Ljubljana	(061) 371-488	VI-X
Vodnikov dom na Velem polju (zimska soba 10 ležišč)	-458 m	Integral Ljubljana; Nevenka Pejčič, Interna banka Integral Ljubljana (061) 556-985 int. 231	(061) 556-985 int. 231	VI-IX
Dom Planika pod Triglavom	1817 m	Bohinj-Srednja vas; Tilka Cvetek, Turistično društvo Bohinj	(064) 76-330	VI-X
Tržačka koča na Doliciu (zimska soba 16 ležišč)	2151 m	Gorje; Marica Okršlar, Pod hribom 14, Bled	(064) 78-069	VII-IX
Zasavska koča na Preho- davcu (zimska soba 16 ležišč)	2071 m	Gorje; Marica Okršlar, Pod hribom 14, Bled	(064) 78-069	VII-IX
Koča pri Triglavskih jezerih (zimska soba 50 ležišč)	1685 m	Radeče: Jože Sušteršič, Papirnica Radeče	(0601) 81-302	VII-IX
Koča pri Savici	653 m	Ljubljana matica; tf PD	(061) 316-925	VI-IX
Dom na Komni	1520 m	Ljubljana matica; tf dom	(064) 76-162	OS
Koča pod Bogatinom	1513 m	Bohinj-Srednja vas; Tilka Cvetek, Turističko društvo Bohinj	(064) 76-330	I-1. maj in VI-X
Planinski dom pri Krnskih jezerih (zimska soba 30 ležišč)	1385 m	Nova Gorica; tf PD	(065) 23-030	VI-X
Dom dr. Klementa Juga - Lepeni	700 m	Nova Gorica, tf PD	(065) 23-030	VI-X
Gomiščkovovo zavetišče na Kruhu	2182 m	Nova Gorica; tf PD	(065) 23-030	VI-X
Zavetišče na planini Kuhinja	991 m	Kobarid; Željko Cimprič, Mučenička 2a, Kobarid	(065) 85-121 85-270	OSNP 15. 6-15.9.
Koča na Stolu	1673 m	Kobarid; Željko Cimprič, Mučenička 2a, Kobarid	(065) 85-121 85-270	kluč pri PD
Koča na planini Razbor (zimska soba 10 ležišč)	1315 m	Tolmin; Vlado Šorli, Savljeva 3, Tolmin	(065) 81-034	VI-IX
Dom Zorka Jelinčiča na Crni prsti (zimska soba 2 ležišč)	1835 m	Podbrdo; Peter Čufer, Podbrdo 56a	(065) 88-083	VI-IX

Planinska postojanka	Nadm. višina	Planinsko društvo Naslov za informacije	Telefon	Režim obratovanja
Koča dr. Janeza Mencingerja	804 m	Bohinjska Bistrica; Janko Lapanje, Polje 2, Bohinjska Bistrica	(064) 76-353	VI-IX
Planinska koča na Ratitovcu	1642 m	Železniki; Rado Goljevšček, Tehtnica Železniki	(064) 66-021 66-489	VI-IX ter SNP V, X, XI
Dom Andreja Žvana — Borisa na Poreznu	1590 m	Cerkno; Katarina Filipič, Plužnje 38, Cerkno	(065) 75-080 76-275	VI-IX
Koča na Črem vrhu nad Novaki	1245 m	Cerkno; Katarina Filipič, Plužnje 38, Cerkno	(065) 75-030 76-275	OS v zimi od VI-IX
Zavetišče na Robidenskem brdu	857 m	Cerkno; Katarina Filipič, Plužnje 38, Cerkno	(065) 75-030 76-275	OS ob SNP
Planinska koča Dom Triglavsko — XXXI. udarne divizije na Ermanovcu	968 m	Sovodenj; Marina Krek, Termopol Sovodenj	(064) 69-001	IV-X in XI-III ob SNP
Planinski dom Alpina na Goropekah	705 m	Ziri; tf dom	(064) 69-200	OS
Zavetišče Gorske straže na Jelencih	1185 m	Gorenja vas; Marko Miklavčič, Gorenja vas 23, Gorenja vas	(064) 68-271	OSNP od 1. 10. do 31. 5.
Koča Skofjeloškega odreda na Blegošu	1391 m	Skofja Loka; Šilvo Čadež, Kopališka 17, Skofja Loka	(064) 620-642	VI-X in V ob SNP
Dom Borisa Ziherala na Lubniku	1025 m	Skofja Loka; tf dom	(064) 620-501	15. 3. do Novog leta
Mihelčičev dom na Govejkju	727 m	Obrtnik Ljubljana; tf dom	(061) 611-429	OS
Slavkov dom na Golem prdu	396 m	Medvode; tf dom	(061) 611-242	OS
Bivak I v Veliki Dnini	2180 m	Jesenice; tf PD	(064) 81-291	OS
Bivak II Pod Rokavi	2118 m	Jesenice; tf PD	(064) 81-291	OS
Bivak III Za Akom	1340 m	Jesenice; tf PD	(064) 81-291	OS
Bivak IV na Rušju	1980 m	Jesenice; tf PD	(064) 81-291	OS
Bivak pod Luknjo	1430 m	Dovje-Mojstrana; tf PD	(064) 89-135	Ključ v Aljaževem domu
Bivak pod Spikom	1424 m	Gozd-Martuljk; Kristijan Robič, Finžgarjevo naselje 6, Gozd Martuljak		Ključ v PD
Bivak Hlek na Starijskem vrhu	1225 m	Kobarid; Željko Čimprič, Mučenička 2a, Kobarid	(065) 85-121 85-270	OS
Bivak na Crniku nad Drežnico	1216 m	Kobarid; Jože Kutin, Drežnica 34, Kobarid	(065) 85-020 85-218	OS
KARAVANKE				
Koča na Golici	1582 m	Jesenice; tf PD	(064) 81-291	V-X
Dom Pristava na Javorniškem Rovtu	975 m	Javornik-Koroška Bela; tf dom	(064) 83-977	OS
Prešernova koča na Stolu	2174 m	Javornik-Koroška Bela; tf PD Franc Svetina, Prosvetna 2, Jesenice	(064) 83-487 (064) 83-126	VII-IX
Valvasorjev dom pod Stolom	1181 m	Radovljica; tf PD	(064) 75-544 (064) 70-111 70-269	VI-IX, V in X pa ob SNP
Roblekov dom na Begunjuchici	1657 m	Janko Potočnik, Osviše 6, Podnart Radovljica; tf PD	(064) 75-544 (064) 70-111 70-260	VII-IX, V in X pa ob SNP
Planinski dom na Zelenici	1536 m	Janko Potočnik, Osviše 6, Podnart Tržič; tf PD Ivo Bergant, Cesta 4. julija 1, Tržič	(064) 50-146 (064) 50-116	VII-IX in zima, ostalo SNP
Dom na Kofcah	1488 m	Tržič; tf PD Ivo Bergant, Cesta 4. julija 1, Tržič	(064) 50-146 (064) 50-116	15. 6. do 15. 9.; ostalo SNP
Planinski dom »Momčilo Marjanac« na Šiji	1531 m	Planinac Kranj; tf dom	(064) 50-304	VI-IX
Koča pod Olševo	1232 m	Solčava; tf koča	(063) 846-031	OS
Dom na Peci	1665 m	Mežica; tf PD	(062) 865-378	V-X
Koča Pikovo	992 m	Mežica; tf PD	(062) 865-378	ostalo SNP V-X,
Zavetišče pri Pucu v Koprivni	775 m	Mežica; tf zavetišče	(062) 866-279	ostalo SNP V-X,
Koča na Naravskih ledinah	1072 m	Ravne na Koroškem; tf koča	(062) 862-120	OS
Dom na Uršljki gori	1680 m	Prevalje; Ivan Komprej, Spodnji kraj 39, Prevalje	(062) 851-181 851-479	VI-IX

Planinska postojanka	Nadm. višina	Planinsko društvo Naslov za informacije	Telefon	Režim obratovanja
Poštarski dom pod Plešivcem	805 m	PTT Maribor; tf dom	(062) 861-255	OS
KAMNIŠKE IN SAVINJSKE ALPE S PREDGORJEM				
Koča na Dobrči	1478 m	Tržič; tf PD Ivo Bergant, Cesta 4. julija 1, Tržič	(064) 50-146 (064) 50-116	15. 6. do 15. 9., ostalo SNP
Dom pod Storžičem	1123 m	Tržič; tf PD Ivo Bergant, Cesta 4. julija 1, Tržič	(064) 50-146 (064) 50-116	15. 6. do 30. 9., ostalo SNP
Zavetišče v Gozdu	891 m	Križe; tf zavetišče Jože Stegnar, Šebenje 45, Križe	(064) 57-503 (064) 50-226	OSNP
Koča na Kriški gori	1471 m	Križe; Jože Stegnar, Šebenje 45, Križe	(064) 50-226	VI-IX, ostalo SNP
Dom na Kokrskega odreda na Kalšču	1534 m	Kranj; tf PD	(064) 22-823	VI-IX, ostalo SNP
Planinska koča Iskra na Jakobu	961 m	Kranj; tf PD Planinska sekacija Iskra, referent za rekreacijo, Kranj	(064) 22-323 (064) 21-351 24-351	15. 6. do 15. 9., ostalo SNP
Kranjska koča na Ledinah	1700 m	Kranj; tf PD	(064) 22-823	VI-IX
Češka koča na Spodnjih Ravneh	1542 m	Jezersko; Andrej Karničar, Zg. Jezersko 47, Zg. Jezersko	(064) 44-059	VI-IX, ter V in X SNP
Cojzova koča na Kokrskem sedlu (zimska soba 12 ležišč)	1793 m	Kamnik; tf PD	(061) 831-345	VI-X
Planinski dom na Gospincu	1491 m	Kranj; tf PD	(064) 22-823	OS
Kamniška koča na Kamniškem sedlu (zimska soba 20 ležišč)	1864 m	Kamnik; tf PD	(061) 831-345	VI-X
Dom v Kamniški Bistrici	600 m	Ljubljana matica; tf dom	(061) 832-462	OS
Domžalski dom na Veliki planini	1534 m	Domžale; Miloš Peršolja, Ulica Simona Jenka 13, Domžale	(061) 722-385	15. 6.— 15. 9. in 23. 12.— 23. 2., ostalo SNP
Dom na Mali planini	1526 m	Črnivec; Slavko Berčič, Spodnje Gameljne 278, Ljubljana-Smartno	(061) 263-113 376-747	VI-IX
Kocbekov dom na Korošici (zimska soba 10 ležišč)	1808 m	Celje; tf PD	(063) 24-802	VII-IX
Frischaufov dom na Okrešlju	1396 m	Celje; tf PD	(063) 24-802	VI-IX
Dom planincev v Logarski dolini	837 m	Celje; tf dom	(063) 846-096	V-X
Koča na Klemenči jami pod Ojstrico	1208 m	Solčava; Edvard Ikoč, Solčava	(063) 846-008	V-IX
Koča na Loki pod Raduho	1584 m	Luče ob Savinji; Tomaž Marolt, Podveža 2, Luče ob Savinji	(063) 844-062	VI-IX, ter V in X SNP
Koča na Grohatu pod Raduho	1460 m	Mežica; tf PD	(062) 865-378	v gradnji
Antejevo zavetišče na Travniku	1548 m	Ljubno ob Savinji; Stane Podmeninšek, Ljubno ob Savinji	(063) 831-920 840-070	VI-IX, ob SNP, ležišča OS
Dom na Smrekovcu	1375 m	Črna na Koroškem; Milan Savelj, Pristava 35, Črna na Koroškem	(062) 866-113 866-007	V-X
Mozirska koča na Golteh	1356 m	Mozirje; tf koča	(063) 831-121	OS
Dom na Menini planini	1433 m	Gornji grad; Franc Rup, Gornji grad 28, Gornji grad	(063) 842-000	VII-IX ostalo SNP
Planinski dom I. Štajerskega bataljona na Creti	870 m	Vransko;		V-IX ob SNP
Koča na Vimperku	440 m	Polzela; Milan Vasle, Polzela 95, Polzela	(063) 721-369	ONP
Planinski dom na Gori Oljki	725 m	Polzela; Ferdo Glavnik, Polzela 194, Polzela	(063) 721-066	OSNP
Planinski dom Šentjungert	565 m	Zalec; Ivanka Falant, Zelezno 13, Zalec	(063) 779-263	OSNP
Mengeška koča na Gobavici	434 m	Janez Trdina Mengeš; tf koča	(061) 737-336	OS
Planinski dom Rašiške čete na Rašici	631 m	Rašica Ljubljana-Sentvid; Boris Kapus, Breznikova 25, Ljubljana-Sentvid	(061) 51-826	OSNP
Bivak v Kočni	1952 m	Kranj; tf PD	(064) 22-823	OS
Bivak Pavla Kemperla pod Grintovcem	2104 m	Kamnik; tf PD	(061) 831-345	OS
Bivak pod Skuto na Malih podih	2070 m	Ljubljana matica; tf PD	(061) 316-925	OS

Planinska postojanka	Nadm. višina	Planinsko društvo Nášlov za informacijske	Telefon	Režim obratovanja
Bivak pod Ojstrico	1700 m	Celje; tf PD	(063) 24-802	Klijuc pri AO PD Celje
Bivak pod Storžičem	1750 m	Tržič; tf PD	(064) 50-146	Klijuc pri AO PD Tržič
		Ivo Bergant, Cesta 4. julija 1, Tržič	(064) 50-116	

GORE SEVEROVZHODNE SLOVENIJE

Štuhecov dom pri Treh kraljih	1181 m	Impol Slovenska Bistrica; tf dom	(062) 814-110	OS
Mariborska koča	1068 m	Maribor matica; tf koča	(062) 603-273	OS
Ruška koča pri Arehu	1246 m	Ruše; tf koča	(062) 603-264	OS
Koča na Pesku	1386 m	Oplotnica; Hotel Planja na Rogli, Zreče	(063) 751-322	OS
Ribnička koča na Pohorju	1507 m	Paloma Sjedki vrh; tf koča	(062) 875-602	OS
Koča pod Kremžarjevim vrhom	1102 m	Slovenj Gradec;		OS
Koča na Zavcarjevem vrhu	863 m	Maribor matica; tf koča	(062) 671-158	
Planininski dom Kozjak	690 m	Društvo samostojnih obrtnikov Maribor, tf dom	(062) 212-962	OSNP
Dom na Paškem Kozjaku	960 m	Titovo Velenje; tf dom	(062) 28-849	
Planinski dom v Klokočovniku	495 m	Loče pri Poljčanah; Vili Kovačič, Osnovna šola Loče pri Poljčanah	(063) 658-632	OS
Dom na Boču	658 m	Poljčane; Jože Težak, Poljčane	(063) 855-210	OS
Rudijev dom na Donački gori	590 m	Sloga Rogatec; Marija Lebič, Rogatec	(063) 815-091	V—X
			815-338	ob SNP
			(063) 826-128	

POSAVSKO HRIBOVJE

Zavetišče v Pečicah	417 m	Brežice; Mimica Grmšek, Pečice 35, Podsreda	(0608) 77-314	OS
Koča na Bohorju	898 m	Bohor Senovo; Miro Mikel, Likarjeva 2, Brestanica	(0608) 31-500	
Tončkov dom na Lisci	927 m	Lisca Sevnica; tf dom	79-187	OS
Jurkova koča na Lisci	927 m	Lisca Sevnica; Lojze Motore, Prvomajska 47, Sevnica	(0608) 81-171	OS
Gasperjeva koča pod Velikim Kozjem	436 m	Radeče; Franc Babič, Zidanji most	(0608) 82-959	OSNP
Planinski dom na Resevni	645 m	Sentjur pri Celju; Ivan Straže, Kranjcica 41b, Sentjur pri Celju	(0601) 81-005	27. 4 —
Dom na Šmohorju	781 m	Laško; Branko Mešel, Poženelova 22, Laško	83-600	39. 9. ob NP
Koča na Kopitniku	865 m	Rimske Toplice; Danijel Skornik, Pot na Kopitnik 2, Rimske Toplice	(063) 741-411	IV—X
Planinski dom v Gorah	762 m	Dol pri Hrastniku; tf dom	741-945	ob SNP
Planinski dom na Kumu	1211 m	Kum Trbovlje; tf dom	(063) 730-036	OS
Planinsko rudarski dom na Kalu	946 m	Hrastnik; tf dom	(0601) 41-091	OS
Planinski dom na Mrzlici	1093 m	Trbovlje; Karel Kodrič, Trbovlje	(0601) 22-244	OS
Planinski dom na Bukovici	568 m	Zalec: Janez Meglič, Partizanska 3, Zalec	(063) 711-236	v gradnji
Dragov dom na Homu	605 m	Zabukovica; tf dom	711-518	
Dom pod Reško planino	664 m	Franc Ježovnik, Migojnice 4, Griže	(063) 711-237	OSNP
Planinski dom na Zasavski gori	822 m	Prebold; Slavko Artelj, Marija Reka 19, Prebold	(063) 712-187	
Planinski dom dr. Franca Goloba na Čemšeniški planini	1120 m	Zagorje ob Savi; tf dom in oskrbnica	(063) 724-063	V—IX, ostalo SNP
Zajčeva koča	742 m	Fani Novak, Čemšenik	(0601) 73-510	V—X
Planinski dom II., grupe odredov na Jančah	792 m	Tabor; Vid Poznič, Kapla 10, Tabor	(0601) 724-063	ob SN
			(061) 669-029	OS

DOLENJSKA

Dom Vinka Paderšiča na Gorjancih	828 m	Novo mesto; tf dom	(063) 24-920	OS
Planinski dom na Mirni gori	1000 m	Črnomelj; tf dom	(068) 56-330	OS

Planinska postojanka	Nadm. visina	Planinsko društvo Naslov za informacije	Telefon	Režim obratovanja
Koča pri Jelenovem studencu	876 m	Kočevje; Ivan Merhar, Trata XIII/2, Kočevje	(061) 852-582	V-IX ob SNP
PRIMORSKA IN NOTRANJSKA				
Zavetišče na Koradi	803 m	Nova Gorica; Ignac Drnovšček, Drnovk 1a, Dobrovo v Brdih	(065) 55-302	v gradnji
Iztokova koča pod Golaki	1260 m	Ajdovščina; Drago Ergaver, Lavričeva 41, Ajdovščina	(065) 61-322 62-668	OS (ni oskrbovana)
Koča Antona Bavčerja na Cavnu	1242 m	Ajdovščina; Drago Ergaver, Lavričeva 41, Ajdovščina	(065) 61-322 62-668	V-IX ob SNP
Pirančeva koča na Javorniku	1156 m	Idrija; tf PD Marjan Rupnik, Psihiatриčna bolnišnica Idrija	(065) 71-090	OSNP
Koča na Hleviški planini	818 m	Idrija; tf PD Marjan Rupnik, Psihiatриčna bolnišnica Idrija	(065) 71-090	OSNP
Zavetišče na Jelenku	919 m	Idrija; tf PD Janez Jeram, Spodnja Idrija 22, Spodnja Idrija	(065) 71-611 (065) 71-090	OS
Furlanovo zavetišče pri Abramu	900 m	Vipava; Nada Kostanjevic, Beblerjeva 2, Vipava	(065) 65-272	OS
Vojkova koča na Nanosu	1240 m	Postojna; Ivan Biščak, Tržaška 54, Postojna	(067) 23-336	VI-IX ostalo SNP
Koča Mladika na Pečni rebri	733 m	Postojna; Ivan Biščak, Tržaška 54, Postojna	(067) 23-336	OS
Planinski dom v Novem svetu	516 m	Logatec; tf dom	(061) 741-995 (061) 741-333	III-XII ob SNP
Planinska koča Vrh nad Rovtami	823 m	Ema Bolčina, KLI Logatec Logatec; Janez Sebalj, Rovte 82l, Rovte	(061) 445-327 768-006	V-X ob SNP ONP, razen pozimi, če je visok sneg
Zavetišče na Planini	733 m	Vrhnika; Marija Rožmanec, Robova 5, Vrhnika	(061) 751-068	avgusta OS, 15. 6.— 31. 7. in 1. 9.—15. 10. ob SNP
Zavetišče na Velikem Snežniku	1796 m	Snežnik Ilirska Bistrica; Hinko Poročnik, DO Lesonit, Ilirska Bistrica	(067) 81-241	OS, 15. 6.— 31. 7. in 1. 9.—15. 10. ob SNP
Planinski dom na Sviščahih	1242 m	Snežnik Ilirska Bistrica; Drago Jaksetič. Nikole Tesle 3, Ilirska Bistrica	(067) 81-129 81-670	VI-15. X, zima. ostalo SNP
Stjenkova koča na Trstelju	610 m	Nova Gorica; tf PD	(065) 23-030	OSNP
Tumova koča na Slavniku	1018 m	Ivan Pahor, Cankarjeva 16, Nova Gorica Obalno PD Koper; tf PD Marija Pavlica, Cahova 10, Ankaran	(065) 21-173 (066) 21-237 (066) 51-226	OSNP

Planinari – fotograf

Jovan Miljković

Nastavak sa str. 135

Drugi o Miljkoviću (nekoliko izvoda iz Knjige dojmova s izložbe postavljene u Planinarskom domu na Rajcu 1982, posvećene pokojnom predsjedniku »Pobede« i velikom planinaru čika Dušku Jovanoviću):

»Vrlo dobra izložba — uspomena na prekrasnog čovjeka i planinara«. (Joža i Nevenka, PD »Zagreb Matica«)

»Cestitam članovima PD »Pobeda« na ovoj krasnoj izložbi, kojom se sjećaju na dragog nam čika Duška«. (Božo Skerl, predsjednik PSJ)

»Impresivna izložba o radu Društva i čika Duška, koja istovremeno svjedoči o talentu autora«.

(Tomislav Cosić, PD »Avala«)

Oluja nad Midžorom (detalj) Foto: Jovan Miljković

Učka '84 (detalj)

Foto: Jovan Miljković

U katalogu štampanom za samostalnu izložbu na temu »Čovek i priroda«, koja je otvorena 22. decembra 1988. u Beogradu, Dragoljub Tošić, sekretar Foto saveza Srbije, u uvodnom dijelu između ostalog je napisao: »... Miljković radi strpljivo, na sebi svojstven način. Cini to snažno i sa prepoznatljivim ličnim stavom i tu je, verovatno razlog što su njegove fotografije među uspešnim u savremenoj fotografskoj produkciji, iako nisu njeni tipični predstavnici... svojim fotografijama izražava svoje misli i osećanja i čini to na način koji je za svako poštovanje. Radi toga je njegova izložba odraz o vrednom umetničkom radu i doprinos sadržini kulturnih događaja u Salonu fotografije Foto saveza Jugoslavije i našem gradu«.

Otvarami samostalnu izložbu 1987. na temu »Čovek i planina«, beogradski je likovni umjetnik fotografije i autor vrsnih planinarskih fotografija, Branko Turin, rekao: »... Jovan Miljković govori kroz svoje slike o planinama i ljudima u njima. Svi koji su odlazili u planine mogu kroz njegove fotografije da osete njihov čar, njihova prostranstva, daljine koje preko oblaka dosežu do nedogled, veličinu prema kojoj sve ljudske tvorevine izgledaju male....«

Sturzotal - Sonnenuntergang

